

Ennakkoluulon sanakirjoista tenhoavaan eskapismiin -
Lasten- ja nuortenkirjallisuutta koskeva ohjeistus ja
hankinta yleisissä kirjastoissa 1970-luvulla,
esimerkkinä Jyväskylän kaupunginkirjasto

Anna Tiitinen

Tampereen yliopisto

Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median laitos

Pro gradu -tutkielma

Syyskuu 2010

TAMPEREEN YLIOPISTO

Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median laitos

TIITINEN, ANNA: Ennakkoluulon sanakirjoista tenhoavaan eskapismiin - Lasten- ja nuortenkirjallisuutta koskeva ohjeistus ja hankinta yleisissä kirjastoissa 1970-luvulla, esimerkkinä Jyväskylän kaupunginkirjasto

Pro gradu -tutkielma, 113 s., 15 liites.

Syyskuu 2010

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaista virallista ja epävirallista ohjeistusta yleisten kirjastojen suorittamaan lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankintaan 1970-luvulla annettiin, ja miten ohjeistukset ilmenevät yksittäisen esimerkkikirjaston toteuttamassa aineistonvalinnassa. Valtionjohdolliset näkemykset ja kirjastoammattilaisten julkaisemat oppaat edustavat virallista linjaa lapsille ja nuorille sopivaksi katsotun aineiston hankinnassa. Kirjastoväen epävirallisia mielipiteitä tarkastelen puolestaan Kirjastolehdessä 1970-luvun aikana käydyn kirjoittelun ja keskustelun kautta. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankintaa havainnollistan esimerkkikirjaston, Jyväskylän kaupunginkirjaston, toteuttamalla aineistonvalinnalla, jonka suhteutan ohjeistuksiin Arvostelevan kirjaluettelon kirjallisuuskritiikkien avulla. Sekä virallisten ja epävirallisten ohjeistusten että hankinta-aineiston analyysissä hyödynnän teoriasidonnaista sisällönanalyysia.

Tutkimuksessa selvisi, että niin ohjeistukset kuin Arvostelevan kirjaluettelon kritiikkien perusteella myös esimerkkikirjastooni hankitut lasten- ja nuortenkirjat jakaantuivat kolmeen kategoriaan, kasvatuksellisuuteen, informatiivisuuteen ja viihteellisyyteen. Kasvatuksellinen näkökulma kannatti lasten- ja nuortenkirjallisuuden pedagogisia arvoja ja lukijoiden kokonaisvaltaista kehittämistä, informatiivinen luokka painotti ajankohtaisen ja oikean tiedon tarjontaa sekä realistista kuvaamista ja viihteellisessä kategoriassa pyrittiin huomioimaan lukutottumusten luominen sekä lasten ja nuorten halu paeta mielikuvitusmaailmaan. Suurimman kannatuksen virallisissa ohjeistuksissa sai 1970-luvulle ominaisen realistisen otteen mukaisesti informatiivinen näkökulma, ja epävirallisissa ohjeistuksissa painotettiin puolestaan kasvatuksellisuutta. Esimerkkikirjastoni hankinta-aineiston sekä Arvostelevan kirjaluettelon arvostelujen perusteella lapsille ja nuorille haluttiin kuitenkin ensisijaisesti tarjota viihteellistä, mielikuvitusta korostavaa kirjallisuutta.

Avainsanat: 1970-luku, aineistonvalinta, Arvosteleva kirjaluettelo, kokoelmatyö, lastenkirjallisuus, nuortenkirjallisuus, sisällönanalyysi, Suomi, yleiset kirjastot

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	4
2. KESKEISET KÄSITTEET JA AIEMPI TUTKIMUS	7
2.1 Lasten- ja nuortenkirjallisuus	7
2.2 Lasten- ja nuortenkirjastotoiminta	9
2.3 Aiempi tutkimus	11
3. TUTKIMUSASETELMA	17
3.1 Tutkimusongelmat	17
3.2 Tutkimusaineisto	18
3.2.1 Lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankinnan virallinen ja epävirallinen ohjeistus	19
3.2.2 Jyväskylän kaupunginkirjastoon vuonna 1979 hankittu lasten- ja nuortenkirjallisuus	21
3.3 Tutkimusmenetelmä	30
4. AINEISTONVALINNAN VIRALLINEN OHJEISTUS 1970-LUVULLA	35
4.1 Valtion määräykset lasten- ja nuortenkirjallisuuden valinnasta	36
4.2 Arvosteleva kirjaluettelo	39
4.3 Kirjastoammattilaisten ja kirjastonhoidon oppaiden näkemykset	43
4.4 Yhteenvetoa	48
5. AINEISTONVALINNAN EPÄVIRALLINEN OHJEISTUS: KIRJASTOLEHDEN ARTIKKELIT 1970–1979	50
5.1 Artikkeliaineiston kvalitatiivinen analyysi	50
5.1.1 Kasvatuksellinen näkökulma	54
5.1.2 Informatiivinen näkökulma	57
5.1.3 Viihteellinen näkökulma	60
5.2 Artikkeliaineiston luokittelu ja kvantitatiivinen analyysi	63
5.3 Virallisen ja epävirallisen ohjeistuksen vertailua	68
6. JYVÄSKYLÄN KAUPUNGINKIRJASTON SUORITTAMA LASTEN- JA NUORTENKIRJALLISUUDEN HANKINTA VUONNA 1979	71
6.1 Hankinta-aineiston kvalitatiivinen analyysi	71
6.1.1 Kasvatuksellinen näkökulma	73
6.1.1.1 Elämäntaidollinen	73
6.1.1.2 Aktivoiva	76
6.1.2 Informatiivinen näkökulma	79
6.1.2.1 Realistinen	80
6.1.2.2 Informoiva	82
6.1.3 Viihteellinen näkökulma	85
6.1.3.1 Laativiihde	85
6.1.3.2 Keskiviihde	88
6.1.3.3 Roskaviihde	91
6.2 Hankinta-aineiston luokittelu ja kvantitatiivinen analyysi	95
7. PÄÄTELMÄT	102
LÄHTEET	108
LIITTEET	114

1. JOHDANTO

”Kulttuurielämässä on alue, joka toimii erityisen suuressa määrin eräänlaisena reservaattina, jota eivät ole paljonkaan häirinneet uudet ideat, yhteiskunnallinen keskustelu ja kulttuuripolitiikka tai ympärillä oleva maailma. Kyse on ei-täysikasvuiselle yleisölle tarkoitettusta kulttuurista.”
(Ambjörnsson 1969a, 8.)¹

Gunila Ambjörnssonin synkeä kuvaus lastenkulttuurin tilasta ei onneksi enää pätenyt uudelle vuosikymmenelle tultaessa. Aikuiset alkoivat 1970-luvun alussa kiinnostua lasten asemasta modernissa yhteiskunnassa, mikä samalla lisäsi huomattavasti innostusta ja huomiota myös ei-täysikasvuiselle yleisölle suunnattuihin kirjoihin. Lapsilla koettiin olevan oikeus ja tarve tietää, millainen maailma oikeasti on. (Dahlerup 1974, 120.) Aiemmin lapsille ja nuorille oli tarjottu enimmäkseen holhoavaa lukemista, mutta vilkkaan vasemmistolaisuuden aikakautena lasten- ja nuortenkirjallisuus uudistui voimakkaasti. Lasten- ja nuortenkirjoilla ymmärrettiin olevan yhteiskunnallisia vaikutusmahdollisuuksia. (Heikkilä-Halttunen 2003, 216.) Lasten- ja nuortenkirjallisuus nähtiinkin hyväksi kanavaksi antaa tietoa ja valistusta. Perinteisten satujen sijaan kirjoitettiin opettavaisia kertomuksia, sillä mielikuvitusta ei pidetty kovin tärkeänä. (Korhonen 2005, 69.) Ankeuden kuvaus, ”tiskirättirealismi”, yleistyi, ja kirjoissa käsiteltiin arkielämän asioita (Rannela 2003, 21). Rahan- ja vallanhimoa ihannoivan kaupallisen rihkamakulttuurin puolestaan pelättiin uhkaavan lasten ja nuorten lukemisharrastusta (Heikkilä-Halttunen 2003, 216).

Lasten- ja nuortenkirjallisuuden ohella 1970-luvulla tapahtunut vasemmistoradikalisoituminen tuntui myös kirjastoalalla ja yleisten kirjastojen suorittamassa aineistonvalinnassa. Nuoret kirjastoradikaalit halusivat asettaa keskustelunalaiseksi yleisten kirjastojen perusfilosofian, jonka

---

¹ Tutkimukseni otsikosta sanapari ”*tenhoavaa eskapismia*” on peräisin juuri Gunila Ambjörnssonilta (1969b, 21) ja ilmaisu ”*ennakkoluulon sanakirjoja*” puolestaan Märta Tikkaselta (1972, 106).

mukaan kirjasto on puolueeton kanava eikä pyri suoraan vaikuttamaan käyttäjien valintoihin. He vaativat kirjastotyöntekijöille aktiivisempaa, kasvattavampaa roolia: kirjastonhoitajien tehtäviin tulisi heidän mukaansa kuulua käyttäjien ohjaaminen, suositusten laatiminen ja aikaisempaa tarkempi kirjallisuuden valinta kaupallisen massakulttuurin ylivallan vastustamiseksi. Vasemmistolaisemmin suuntautuneet radikaalit halusivat tiukentaa erityisesti viihdekirjallisuuden valintaa, koska he pitivät sitä kirjaston valistustehtävän vastaisena ja länsimaisen kaupallisuuden ilmentymänä. (Mäkinen 2002, 12.) Kirjastoihmisten radikaalisiivessä esiintyi kuitenkin toinenkin, äärimmäisen vapaamielistä hankintaa kannattava linja, joka piti kirjastoa liian elitistisenä valinnoissaan. Vapaamielisten mukaan kirjastoihin tulisi hankkia kioskikirjallisuutta ja kevyttä viihdettä, koska suurin osa ihmisistä luki tällaista kirjallisuutta. (Mäkinen 2009, 851.)

Tutkimukseni yhdistää edellä kuvatut herkulliset aiheet ja mielenkiintoisen ajankohdan ja käsittelee lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankintaa yleisissä kirjastoissa 1970-luvulla. Lasten- ja nuortenkirjallisuus on kiinnostanut minua henkilökohtaisesti jo pitkään, joten tutkimuksen teko oman loppumattoman mielenkiintoni pohjalta tuntuu mielekkäältä ratkaisulta. Tutkimuksellani pyrin myös tuomaan hieman täytettä aukkoihin niin lasten- ja nuortenkirjallisuuden kuin kirjastohistoriallisessa tutkimuskentässä sekä nostamaan valitettavan usein marginaaliin jäävää lasten- ja nuortenkirjallisuutta esille². Lisäksi yhteiskunnallinen 1970-luku niin lasten- ja nuortenkirjallisuudelle kuin yleisille kirjastoillekin tuttuine informatiivisuusvaateineen ja vasemmistolaisuusvaateineen näyttäytyy innostavana tutkimusajankohtana juuri voimakkaan lastenkulttuuri-innostuksen ja poliittisella kentällä tapahtuneen myllerryksen vuoksi. On myös kiinnostavaa tarkastella, esiintyykö ohjeistuksissa tai esimerkkikirjastoni suorittamissa lasten- ja nuortenkirjahankinnoissa Tordis Ørjasæterin (1972, 67) hahmottelemaa vastakkainasettelua fantasia- ja asiapitoisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden välillä.

---

² Katso esimerkiksi Terhi Rannelan kirjoitus ”*Asennevammaisuudesta*” (29.8.2010) ja siihen liittyvä keskustelu osoitteessa <http://grafomania.wordpress.com>.

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, millaista virallista ja epävirallista ohjeistusta lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankintaan yleisille kirjastoille 1970-luvun aikana annettiin. Valtion ja kirjastoammattilaisten latelemien kriteereiden ohella selvitän kirjastoalan toimijoiden harrastamaa epävirallisempaa kirjoittelua lapsille ja nuorille tarkoitetun aineiston valinnasta. Lisäksi tarkastelen esimerkkikirjaston hankintojen ja niistä ilmestyneiden kirjallisuusarvostelujen kautta, toteutuvatko viralliset ja epäviralliset laatuvaatimukset yksittäisen yleisen kirjaston suorittamassa lasten- ja nuortenkirjallisuudenhankinnassa. Näin saan selville, vaadittiinko kirjastoihin valittavalta ja niistä löytyvältä lasten- ja nuortenkirjallisuudelta 1970-luvun ihanteiden mukaisesti yhteiskunnallisuutta ja realismia, pitäydettiinkö edelleen kasvatuksellisuudessa vai löytyikö kirjastoista myös joidenkin vasemmistoradikaalien näkemysten mukaisesti roskakirjallisuutta ja viihdelukemista.

Tutkimukseni jakaantuu temaattisesti kolmeen osaan. Ensimmäinen osa käsittää luvut 2 ja 3, joista luvussa 2 selvitän tutkimukseni tärkeimpiä käsitteitä ja luon katsauksen aiheeseeni liittyvään aiempaan tutkimukseen. Luvussa 3 esittelen tutkimuskysymykset, -aineistot ja -menetelmän ja kerron tarkemmin tutkimukseni toteuttamisesta. Toinen, teoreettinen osa (luvut 4 ja 5), keskittyy lasten- ja nuortenkirjallisuuden valintaa 1970-luvulla ohjanneiden virallisten ja epävirallisten periaatteiden tarkasteluun. Luvussa 4 kartoitan kriteerit, joita valtionjohto ja muut kirjastoammattilaiset määräisivät noudattamaan lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankinnassa, ja luku 5 esittelee vastaavasti aineistonvalinnan ohjeistuksen epävirallisen, 1970-luvun Kirjastolehdistä ilmestyneiden tekstien perusteella määrittämäni puolen. Tutkimuksen kolmas osa (luvut 6 ja 7) painottuu puolestaan hankinta-aineiston empiiriseen tarkasteluun. Luvussa 6 tarkastelen Jyväskylän kaupunginkirjaston vuonna 1979 suorittamaa lasten- ja nuortenkirjallisuuden uutuushankintaa Arvostelevan kirjaluetellon kritiikkien kautta. Tarkastelun tavoitteena on selvittää, missä määrin teoreettisessa osassa esitellyt viralliset ja epäviralliset ohjeistukset heijastuvat yksittäisen kirjaston toteuttamaan lasten- ja nuortenkirjallisuuden valintaan. Lopuksi luvussa 7 esitän päätelmäni.

2. KESKEISET KÄSITTEET JA AIEMPI TUTKIMUS

Tässä luvussa selvitän tutkimukseni kannalta tärkeitä käsitteitä, lasten- ja nuortenkirjallisuutta ja lasten- ja nuortenkirjastotoimintaa. Luon myös lyhyen katsauksen molempien historiaan Suomessa. Luvun pääpaino on kuitenkin aiemmassa tutkimuksessa, jota käyn läpi yleisten kirjastojen suorittamaa aineistonvalintaa käsittelevien sekä muutamien muiden aiheeseeni liittyvien tutkimusten kautta.

2.1 Lasten- ja nuortenkirjallisuus

Keskeinen käsite tutkimuksessani on lasten- ja nuortenkirjallisuus, joka on nimensä mukaisesti lapsille ja nuorille tarkoitettua kirjallisuutta. Irja Lappalaisen (1979, 15) mukaan lastenkirjallisuuteen lasketaan kuuluvaksi alle 9-vuotiaille tarkoitettu kirjallisuus ja nuortenkirjallisuuteen niin varhaisnuorten kuin aikuistuvien nuorten eri ikä- ja kehitysvaiheita vastaava kirjallisuus. Tutkimuksessani käytän johdonmukaisesti yhteistermiä lasten- ja nuortenkirjallisuus, jonka käsitän yksikkömuotoiseksi substantiiviksi³. Jos käsiteltävä aihekokonaisuus niin vaatii, puhun erikseen lasten- tai nuortenkirjallisuudesta tai -kirjoista.

Lappalainen (1979, 16) ryhmittelee lastenkirjallisuuden ensi-, katselu- ja kuvakirjoihin, aapisikäisten kirjoihin, luku- ja kirjoitushäiriöisten lasten Lu-Ki -kirjoihin sekä lastenromaaneihin. Nuortenkirjallisuus voidaan jakaa varhaisnuorten juonikertomuksiin eli seikkailukertomuksiin (poikakirjat) ja tyttökirjoihin sekä varttuneiden nuorten kirjallisuuteen (nuorten aikuisten romaanit). Kokonaisuudessaan lasten- ja nuortenkirjallisuus voidaan jakaa viiteen ryhmään, joita ovat:

---

³ Esimerkiksi Päivi Heikkilä-Halttusen väitöskirjassa *Kuokkavieraasta oman talon haltijaksi (2000)* esiintyy myös termi lasten- ja nuortenkirjallisuus, jonka yhteydessä predikaattiverbi on subjektin luvussa, tässä tapauksessa siis yksikössä.

1. lasten katselu- ja kuvakirjat, lasten runot, sadut sekä realistiset lastenkertomukset
2. eriaisteiset lasten- ja nuortenromaanit
3. eri alojen tieto- ja harrastekirjat
4. lasten- ja sarjakuvalehdet sekä
5. nuorten kirjoittajien omat kaunokirjalliset tuotteet. (Lappalainen 1979, 17.)

Omassa tutkimuksessani tarkastelen ainoastaan kahden ensin mainitun ryhmän eli lapsille ja nuorille tarkoitettua kertomakirjallisuuden (katselu- ja kuvakirjat, runot, sadut, realistiset lastenkertomukset ja lasten- ja nuortenromaanit) hankinnan ohjeistusta sekä valintaa yleisissä kirjastoissa. Esimerkkikirjastoni lasten- ja nuortenkirjahankintoja esitellessäni käytän hyväkseni Jyväskylän kaupunginkirjaston uutuusluetteloissa hyödynnettyä, mielestäni käyttökelpoista viisiluokkaista lasten- ja nuortenkirjallisuuden jaottelua kauno-, kuva-, nuoriso-, runo- ja satukirjoihin.

Lasten- ja nuortenkirjallisuuden on ymmärretty syntyneen 1700-luvulla, jolloin lapset erotettiin omaksi kohderyhmäkseen ja heille alettiin kustantaa kirjallisuutta. Nykyisin kuitenkin ajatellaan, että lastenkirjallisuus oli oma lajinsa jo keskiajalla. (Huhtala 2004, 9.) 1700-luvun Suomessa ilmestyi kuitenkin hyvin vähän lastenkirjallisuutta, joka tuolloin oli vielä pääosin opettavaista (Ihonen 2003, 14). Saduista, jotka aiemmin olivat olleet lähinnä aikuisten ajanvietettä, tuli kuitenkin 1800-luvulla romantiikan aatevirtauksen myötä arvostettua, lapsille suunnattua kulttuuria (Huhtala 2004, 18). 1800-luvun lopussa alkoi sadun lisäksi ilmestyä myös fantasia- ja nonsense-kirjallisuutta (emt., 27). Tytöille ja pojille erikseen tarkoitettua nuortenromaanin tarve syntyi 1800-luvun lopulla, ja varsinainen sukupuolitettu nuortenromaanin yleistyminen 1900-luvun alussa (emt., 54). 1800- ja 1900-luvun taitteessa tapahtunut suomenkielisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden varsinainen laadun ja määrän kasvu ajoittuu koko yhteiskuntakehityksen ja kulttuurin yleiseen nopeaan modernisoitumisvaiheeseen maassamme (Huhtala 2003, 38).

Suomessa lasten- ja nuortenkirjallisuus alkoi eriytyä vasta sotien välisenä aikana. Lukutaidon yleistymisen kaikissa sosiaaliluokissa ja kaupunkilainen elämänmuoto vapaa-aikoinen kasvattivat nuortenkirjojen kysyntää. (Hakala 2003, 74.) Lasten- ja nuortenkirjallisuudella oli kuitenkin aina 1950-luvun alkuun asti käyttökirjallisuuden leima, ja kasvattava ja opettava tehtävä olivat ensisijaisia (Heikkilä-Halttunen 1999, 133). Nuortenkirjallisuus murtautui kaavoistaan vasta 1950-luvulla⁴ (Pikku jättiläisiä 1997, 3). 1950-luku merkitsikin sekä lastenkirjallisuuden sisällön modernisoitumista sekä tyttökirjojen uudistumista; poikakirjat muuttuivat puolestaan voimakkaasti 1960-luvulla (Huhtala 2004, 76). 1960-luvun lopulla oli myös jo nähtävillä viitteitä tulevan vuosikymmenen, yhteiskunnallisen 1970-luvun, painotuksista, kun lapsille ja nuorille alettiin tarjota ongelmakeskeisiä, opettavaisia ja realistisia kirjoja (emt., 113).

2.2 Lasten- ja nuortenkirjastotoiminta

Suomessa lasten- ja nuortenkirjastotoiminta alkoi 1800-luvun loppupuolella. Ensimmäisen kerran lastenkirjojen lainaaminen mainittiin luultavasti vuonna 1845, jolloin Juho Pynninen vetosi lasten lukemisen tärkeyteen: *”Opettaa Lapsia hyvin lukemaan ja harjoittaa heitä pienuessa rakkaaksi kirjoin on aivan suloinen ja siunattu asia, antaa heille lukia usiampia kirjoja, niin paremmin ahkeroittavat ja oppivat. Rakkaat maanmieheni! Perustakaat itsellenne kirjallisuutta ja kirjastoja: Harjoittakaat itsiänne ja lapsianne kirjanlukemisen oppiin.”* (Pynninen 1845; tässä Salonen 1978, 15.) Ensimmäiset suomenkieliset kirjalliset lasten- ja nuortenkirjastotoiminnan periaatteet julkaisi puolestaan Kaarle Werkko vuonna 1879. Werkon (1879, 274) mukaan lapsille tulee antaa tilaisuus kehittää sielunlahjojaan sekä tukea ja laajentaa kansakoulussa saavutettuja tietoja hyvällä, viehättävällä ja lapsimaailmalle sopivalla lukemisella, mikä ei liiku oppikirjojen kuivalla tai

---

⁴ Nuorisokirjallisuus luokiteltiin maamme kirjastoissa jopa vuoteen 1948 asti kohtaan Filosofia, kasvatus- ja siveysoppi (Pikku jättiläisiä 1997, 3); lisäksi nuorisokirjallisuus hyväksyttiin bibliografioissa muun kaunokirjallisuuden joukkoon vasta 1950-luvulta lähtien (emt., 32).

yksitoikkoisella alalla. Lisäksi ”[l]astenkirjaston tarkoitus on tarjota kansakoulussa oleville ja sen laitoksen läpikäyneille ja siinä olleille oppilaille sekä paikkakunnan muillekin lapsille viehättävää, mutta samalla opettavaista, hyödyllistä, lapsen käsityskannalle soveltuvaa, hengellisesti ja isänmaallisesti esiteltyä ja kuvilla varustettua lukemista [...]” (emt., 283).

Suomen ensimmäinen lastenkirjasto perustettiin Porvooseen vuonna 1861, ja 1870-luvun loppuun mennessä Suomessa oli kuusi erillistä lastenkirjastoa (Salonen 1978, 16). 1900-luvun alkupuolella, kotimaisen ja käännetyn lasten- ja nuortenkirjallisuuden määrän lisääntyessä, kehittyivät myös lapsille ja nuorille suunnatut kirjastopalvelut. Ensimmäinen lasten lukusali avattiin Turussa vuonna 1903. (emt., 23.) Tietävästi ensimmäiset satutunnit pidettiin puolestaan vuonna 1909 (emt., 30). Valtion kirjastotoiminnan alkaminen vuonna 1921 merkitsi myös lasten- ja nuortenkirjallisuuden lisäämistä kaikkiin kirjastoihin (emt., 27). Lastenosastoja perustettiin lisää, ja yhä useampi kirjasto alkoi suhtautua myönteisesti lainaaviin lapsiasiakkaisiin. 1930-luvun puolivälissä oli jäljellä enää kaksi kaupunkia, Tammisaari ja Oulu, joiden kirjastoista ei lapsille lainattu lainkaan. (Eskola 1999, 139.)

1930-luvulla Valtion kirjastotoimisto huomautti kaikkia kirjastoja lasten huomioimisen tärkeydestä kirjastoissa (Salonen 1978, 27). Lastenkirjastotoiminnalle ei kuitenkaan asetettu vielä 1940- ja 1950-luvuillakaan mitään yhtenäisiä tavoitteita, joten lastenosastojen asema oli suoraan riippuvainen kirjastonjohdon suhtautumisesta lastenkirjastotyöhön. Vasta 1960-luvulla uuden kirjastolain ja uusien kirjastorakennuksien tarjoamat mahdollisuudet elähdyttivät myös lastenkirjastotoimintaa ja vahvistivat sen asemaa muun kirjastotoiminnan rinnalla. (emt., 32–33.) Lasten lukuinto kasvoi voimakkaasti, ja 1970-luvun lopulla kaikista kaupungeissa lainatuista kirjoista n. 40 % oli lastenkirjoja (Hovi 1984, 63). Kirjaston käyttäjien joukossa lasten osuus olikin korkea, sillä lasten lainausaktiivisuus oli aikuisiin verrattuna 3-4-kertainen (emt., 67).

2.3 Aiempi tutkimus

1970-luvulla suoritettua lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankintaa yleisiin kirjastoihin ei aiemmin ole juurikaan tutkittu⁵, mutta kotimaisten kirjastojemme toteuttamaan kirjallisuuden- ja aineistonvalintaan yleisellä tasolla on syvennytty sitäkin enemmän. Eija Eskola on tarkastellut yleisten kirjastojen 1800-luvun lopulla ja sotienvälisenä aikana suorittamaa kirjavalintaa sekä lisenssiaatintyössään *Rukousnauha ja muita romaaneja. Suomennetun kaunokirjallisuuden valinta yleisissä kirjastoissa 1880–1939 (1991)* että väitöskirjassaan *Suosittelut, valitut ja luetut. Kirjallisuus kirjastoissa 1918–1939 (2004)*. Erityisesti Eskolan väitöskirja on kiintoisa oman tutkimukseni kannalta: *Suosittelut, valitut ja luetut* pyrkii kuvaamaan ja selittämään, omaksuttiinko Suomen ylimmän kirjastotoimen piirissä vallinnut käsitys toivotusta ja ei-toivotusta lukemisesta myös yleisissä kirjastoissa ensimmäisen ja toisen maailmansodan välisenä aikana. Tutkimuksessa kuvaillaan, millainen lukija kirjastotoimen piirissä haluttiin kasvattaa, ja Eskola tarkastelee kirjastotoimen johdon ohella myös Arvostelevan kirjaluettelon arvostelijoita ja heidän toimintaansa. Havainnollistaakseen, jaettiin valtion kirjastotoimen ja AKL:n kritiikkien sisältämät käsitykset hyvästä kirjallisuudesta yleisissä kirjastoissa, tutki Eskola kirjastojen hankintaluetteloita uutuuskirjojen osalta.

Vaikka Eskola on tutkinut pääasiassa viime vuosisadan alkupuolta ja tarkastellut lasten- ja nuortenkirjallisuutta tasa-arvoisesti muiden kirjallisuudenlajien rinnalla, on varsinkin hänen väitöskirjastaan löydettävissä silti useita yhtymäkohtia omaan tutkimukseeni. Eskolan tavoin keskityn omassa tutkimuksessani esimerkkikirjastoni toteuttamaan uutuushankintaan; lisäksi vertailen ja suhteutan Jyväskylän kaupunginkirjaston kirjavalintoja AKL:n arvosteluihin. Kritiikkien hyödyntämisen ohella selvitän sekä valtion ylimmän kirjastotoimen virallisia että

---

⁵ Päivi Heikkilä-Halttunen (2000, 30) on todennut 1900-luvun perustutkimuksen olevan juuri lasten- ja nuortenkirjallisuuden osalta vielä kovinkin vajaata.

kirjastoväen epävirallisempia mielipiteitä ja näkemyksiä lapsille ja nuorille suunnatusta hyvästä kirjallisuudesta. Esimerkkikirjastoni hankintaluetteloiden avulla myös tutkin, miten ohjeistukset ja keskustelu heijastuvat kirjaston toteuttamassa lasten- ja nuortenkirjallisuuden valinnassa.

Yleisiin kirjastoihin hankitun lasten- ja nuortenkirjallisuuden tehtävä oli 1900-luvun alussa, Eskolan lisensiaatintyön mukaisesti, kolmijakoinen: kasvattaa lukijoita, edistää käytännöllisen tiedon leviämistä ja lisätä lukutaitoa (Eskola 1991, 45). Lapsille ja nuorille hankittavan kirjallisuuden tuli taas etenkin sotienvälisenä aikana olla ”tervettä”: kirjoissa tuli ilmetä kansallisten arvojen kunnioittamista ja ahkeran työnteon arvostamista (Eskola 2004, 65). Eskolan väitöskirjasta kuitenkin selviää, että kirjastojen kirjakokoelmien painotukset suuntautuivat toisin kuin Arvosteleva kirjaluettelo olisi toivonut. Kirjahankinnat eivät tukeneet ensi sijassa kansallisten, terveiden arvojen välittämistä vaan niiden yleisilme oli rahvaanomaisempi. (Eskola 2004, 258–259.) Kirjastot eivät kuitenkaan hankkineet kokoelmiinsa käännettyjä naistenromaaneja ja salapoliisikirjallisuutta, joihin myös Arvosteleva kirjaluettelo suhtautui kielteisesti (emt., 214). Arvostelujen konservatiivinen arvomaailma ei kuitenkaan siirtynyt sellaisenaan suoraan kirjastoihin ja kansalle, sillä kirjastot hankkivat mieluummin lukijoita viihdyttävää kotimaista ja käännettyä kaunokirjallisuutta kuin raittiutta ja vaatimatonta tapakulttuuria korostavaa lukemista (emt., 259).

Pertti Tiihonen tulee lähemmäs omaa tutkimusajankohtaani tarkastellessaan tutkimuksessaan *Yleisten kirjastojen kirjavalmista (1976)* yleisten kirjastojen suorittamaa kirjallisuuden valintaa ja kirjastojen tarjonnan sisältöä 1970-luvun puolivälissä. Tiihonen lähestyy aihetta erityisen portinvartijateorian pohjalta ja tarkastelee kirjanvalintaan vaikuttavina tekijöinä sekä aineistonvalitsijoiden yksilöominaisuuksia (mm. kirjastonhoitajan poliittinen suuntautuminen), institutionaalisia ja organisatorisia taustoja (päätöksenmenettely, kirjaston hallinnollinen rakenne) että koko kirjastolaitoksen tasolla esiintyviä, toimintaa ohjaavia normeja (esim. yleisön harjoittama

kysyntä ja siitä koituva palaute). Tutkimuksessa pohditaan näiden eri tekijöiden keskinäisiä vaikutussuhteita ja niiden vaikutuksia kirjavalintaan ja kirjastojen tarjonnan sisältöön. (Tiihonen 1976, 17.)

Tiihonen (1976, 49–50) luo tutkimuksessaan kirjavalintaan eri tavoin vaikuttavien muuttujien välille kausaaliketjun, jossa esimerkkikaupungin teollistuneisuusaste vaikuttaa poliittiseen ilmastoon, poliittinen ilmasto kirjastolautakunnan poliittiseen rakenteeseen, tämä edelleen kirjastonhoitajan puoluesuuntautuneisuuteen ja puoluesuuntautuneisuus viimein esimerkkikirjaston kirjavalintaan. Tutkimuksen mukaan kirjastojen välisiä eroja tarjonnassa voidaan siis selittää esimerkiksi paikallisyhteisön vallalla. Yleisten kirjastojen kohdalla paikallisyhteisön valtaa käyttää kunnallisvaalien tuloksella valittava poliittinen elin, kirjastolautakunta. (emt., 37–38.) Toisaalta on myös sanottu, että kirjastolautakunta ei käytä sille uskottua poliittista valtaa, koska ”[...] *kulttuuri on politiikan yläpuolella*” (*Lainakirja 1974, 104*). Vallitsevan kirjastokulttuurin normien voidaan siis toisaalta katsoa vaikuttavan myös kirjastolautakuntien käyttäytymiseen ja ohjailevan sitä kautta konkreettista kirjavalintaa sen sijaan, että valinnat määräytyisivät poliittisesti värittyneen ideologian pohjalta (Tiihonen 1976, 38).

Laajempaa poliittista näkökulmaa yleisten kirjastojen toteuttamaan aineistonvalintaan tarjoaa Ilkka Mäkinen, joka hahmottelee ensin lyhyessä tutkimuksessaan *Radikalismien vuosikymmenet (1960–1980-luvut) Suomen kirjastomaailmassa (2002)* ja myöhemmin *Suomen yleisten kirjastojen historia* -teosta varten muokkaamassaan, miltei samannimisessä artikkelissaan (2009) kotimaisen kirjastomaailman poliittista historiaa. Oman tutkimukseni kannalta antoisin osa Mäkisen hahmotelmista on selvitys 1970-luvun aikaisista, kirjasto-alankin vaikutuspiiriin ilmestyneistä vasemmistoradikaaleista ja heidän näkemyksistään yleisen kirjaston roolista ja sen suorittamasta aineistonvalinnasta. Nuorten radikaalien joukossa esiintyi erittäin kiinnostavasti täysin ristiriitaisia

näkemyksiä aineistonvalinnan periaatteista: yksi linja ajoi valintalinjan kansanomaistamista ja jyrkkää suvaitsevaisuuden lisäämistä sananvapauden toteutumiseksi, toinen taas ideologisesti tietoisempaa ja aktiivisemmin kirjaston asiakkaita kasvattavaa valintapolitiikkaa. 1970-luvun loppua kohden yhtyivät kuitenkin myös aiemmin vapaamielisemmin kirjallisuuden hankintaan suhtautuneet radikaalit arvostelemaan tiukemmin aineistonvalintaan suhtautuvien tavoin neutraalisuuteen pyrkivää kirjastoa ”valintamyymäläksi”. (Mäkinen 2002, 12–13.)

Lainakirja (1974), nuorten kirjastoradikaalien julkaisema kirjastopoliittinen pamfletti, sisältää voimakkaita kannanottoja esimerkiksi kirjastojen yhteiskunnallisesta roolista ja hallinnosta (Mäkinen 2009, 847). Radikaalit halusivat politisoida kirjavalinnan kytkemällä poliittisiin perustein valitut kunnalliset elimet, ennen kaikkea kirjastolautakunnan, määrittämään kirjavalinnan linjoja, ja pamfletissa esitetäänkin painavia mielipiteitä myös kirjallisuuden hankinnasta. Kirjassa mm. todetaan kirjastonhoitajien usein epäviisaasti varjelleen omaa ja laitostensa puolueettomuutta pitämällä kirjastolautakunnan mahdollisimman etäällä kirjaston asioista: ”*Näin saavutettu itsenäisyys on kyllä sallinut porvarillisesti puolueettoman kirjanvalintalinjan, kun poliitikot eivät ole sotkemassa kirjastonhoitajien näkemyksiä. Pitemmällä tähtäyksellä tämä linja on kuitenkin vienyt siihen, etteivät poliittiset päätöksentekijät ole tiedostaneet kirjastojen yhteiskunnallista merkitystä.*” (*Lainakirja 1974, 96.*)

Yleisten kirjastojen suorittamaan kirjavalintaan radikaalit halusivat puuttua vähentämällä niin kaupallisen (esim. Aku Ankka) kuin neuvostovastaisen (mm. Solženitsyn) aineiston tarjontaa; radikaalien mielestä kirjasto pystyy kyllä tarjontansa kautta vaikuttamaan vähitellen kysytyn kirjallisuuden laatuun ja kysynnän aktiivisuuteen. Kirjaston tulisi vaikuttaa niihin tuloksiin, joihin käyttäjät lukemisensa perusteella päätyvät, sillä muuten kirjaston on pakko tyytyä pienempään rooliin. Vasemmistoradikaalit maalailivat kauhukuvia kirjastojen yhä kaventuista valikoimista,

jotka pelkästään kaupalliset kustantajat kirjastoille toimittaisivat ja kirjastonhoitajista, joista tulisi pelkkiä passiivisia kioskinvartijoita. Vasemmistoradikaalit painottivat, että kirjastolaitosta tulisi tarkastella yhteiskunnan ylärakenteen osana, joka heijastaa taloudellisessa mutta myös poliittisessa kehityksessä tapahtuvia lainalaisuuksia ja muutoksia. He vaativat myös kirjastolaitoksen tehtävien määrittelyä ”[...] sekä yleisesti että erikseen kommunistien kannalta [...]”. (KPY n. 1975; tässä Mäkinen 2002, 13.)

Radikaalien pyrkimykset keskustelun herättämiseksi kirjavalinnan perusteista saattoivat osaltaan innostaa yleisiä kirjastoja laatimaan virallisia aineistonvalintaperiaatteita. Anneli Putkosen vuodelta 1970 oleva tutkimus *Kirjastolaitos tiedonvälittäjänä* paljastaa vasta 2 %:lla yleisistä kirjastoista olleen kyselyajankohtana tarkat aineistonvalintaperiaatteet, noin puolella kirjastoja suuntaa-antavat ja lopuilla ei minkäänlaisia (Putkonen 1970, 33–34). Tiihosen (1976, 42) kuusi vuotta myöhemmin ilmestyneessä, yleisten kirjastojen kirjanvalintaa tarkastelevassa tutkimuksessa käsitellään myös kirjanvalintaperiaatteita, jotka oli määritelty jo noin puolessa tutkimukseen osallistuneista kirjastoista. 57 % niistä kirjastoista, joissa jonkinlaisia kirjanvalintasääntöjä oli hahmoteltu, painotti aineistonvalinnassa puolueettomuuden, tasapuolisuuden tai monipuolisuuden vaatimusta. Muita kyselyssä esiinnousseita, kirjallisuuden hankintaa ohjaavia tekijöitä olivat mm. käyttäjien kysynnän huomioonottaminen (29 %), väestörakenteen mukainen tarjonta (15 %), tietokirjallisuuden painottaminen muun kirjallisuuden kustannuksella (15 %) ja ”huonon” kirjallisuuden hylkiminen (9 %). (emt., 43.)

Yleisten kirjastojen suorittaman aineistonvalinnan ohella tutkimukseni käsittelee 1970-lukulaista lasten- ja nuortenkirjallisuutta. 1970-luvun aikaista lasten- ja nuortenkirjallisuutta on toki tutkittu kirjallisuustieteen puolella, mutta ilman sen yhdistämistä yleisiin kirjastoihin. Nina Hyytiäisen pro gradu -tutkielma *Lapsista lukeminen alkaa. Lastenkirjakritiikkien lapsuuskäsitykset 1960–1970-*

lukujen vaihteessa (2006) tarkastelee kuitenkin kirjallisuuskriitikoiden lapsuudelle lastenkirja-arvioissaan antamia merkityksiä, ja tutkielma liittyy siinä hyödynnettyjen kirjallisuusarvostelujen kautta siten osittain myös omaan tutkimukseeni. Hyytiäisen (2006, 2) mukaan 1960- ja 1970-lukujen kriitikot pyrkivät tietoisesti suosittelemaan lapsille realistisia ja tietopohjaisia lastenkirjoja, joiden tarkoituksena oli sopeuttaa lasta jo nuorena yhteiskunnan jatkuvaan muutokseen ja ristiriitaisuuksien kohtaamiseen. Lapset nähtiin kirja-arvosteluissa hyvinvointiyhteiskunnan toimijoina, joiden toivottiin ymmärtävän erilaisuutta. Lapsille suunnatun kirjallisuuden avulla tuli myös varautua jatkuvaan kouluttautumiseen sekä tulevaisuuden ennustamattomuuteen. Lisäksi kriitikoiden tuli ohjata pelkästä viihteen kulutuksesta kiinnostuneet lapset sivistävän ja heidän ajatuksiaan kehittävän kirjallisuuden pariin. Hyytiäisen havainnot myötäilevät esimerkiksi Ambjörnssonin (1978, 23) käsitystä 1970-luvun ideaalisesta lasten- ja nuortenkirjasta, jonka tehtävänä on kannustaa lukijoitaan olemaan sekä kriittisiä että valmiita määrittämään kantansa kaikkiin heitä ympäröiviin näkemyksiin.

Aiempien, aiheittani sivuavien tutkimusten tarkastelun perusteella voidaan todeta, että oma tutkimukseni tuo arvokasta lisäinformaatiota yleisten kirjastojen suorittamaan aineistonvalintaan niin yleisellä kuin spesifimmällä tasolla. Aineistonvalinnalle annetut viralliset, valtiolliset ohjeet ja epävirallisemmat neuvot syventyvät, kun niitä tarkastellaan yhden kirjallisuudenlajin, lasten- ja nuortenkirjallisuuden, kontekstissa. Jyväskylän kaupunginkirjaston toteuttamien hankintojen avulla saadaan puolestaan selville, missä määrin valtion kirjastotoimen ja muiden kirjastoammattilaisten ohjeistusta pyrittiin esimerkkikirjastossani noudattamaan käytännön aineistonvalinnan tasolla. Lisäksi tutkimukseni selvittää yhteiskunnalliselle ja poliittiselle, vasemmistosävyiselle 1970-luvulle ominaisten informaatiovaatimusten toteutumista: esiintyikö lasten- ja nuortenkirjallisuudessa ja yleisissä kirjastoissa vasemmistoradikaalien toivomaa, lukijoita ohjailevaa aineistoa vai valittiinko lasten- ja nuortenosastoihin sananvapauden ja tasa-arvon nimissä myös kevyttä viihdettä?

3. TUTKIMUSASETELMA

Tässä luvussa käyn läpi tutkimukseni toteuttamista. Ensin tuon julki tutkimukseni keskeiset osa-alueet ja tutkimusongelmani, jonka jälkeen esittelen tarkemmin tutkimusaineistoni ja selvitän, miten käyttämieni aineistojen hyödyntäminen johtaa tutkimusongelmieni ratkaisemiseen. Lopuksi selvitän tutkimusaineistojeni analysoinnissa käytettyä tutkimusmenetelmää.

3.1 Tutkimusongelmat

Tutkimuksessani selvitän, millainen lasten- ja nuortenkirjallisuus koettiin hyväksi kirjallisuudeksi valtion ylimmän kirjastojohdon ja kirjastoammattilaisten keskuudessa 1970-luvulla. Näiden näkemysten jakamista ja toteutumista alemmalla kirjastotasolla tarkastelen yksittäisen esimerkkikirjaston tekemien lasten- ja nuortenkirjavalintojen kautta. Tutkimukseni keskeiset osa-alueet ovat seuraavat:

- 1970-luvulla annetut viralliset ohjeistukset ja epäviralliset ohjeet yleisiin kirjastoihin hankittavan lasten- ja nuortenkirjallisuuden toivotuista sisällöistä
- esimerkkikirjaston hankkiman lasten- ja nuortenkirjallisuuden tarkastelu
- esimerkkikirjaston lasten- ja nuortenkirjavalintojen suhteutus kirjastoalalla vallinneisiin virallisiin ja epävirallisiin ohjeistuksiin

1970-luvun näkemyksiä yleisiin kirjastoihin suositeltavasta lasten- ja nuortenkirjallisuudesta on mielekästä ja hedelmällistä tarkastella rinnakkain yksittäisen esimerkkikirjaston konkreettisten hankintojen kanssa. Odotan mielenkiinnolla, miten viralliset ja epäviralliset näkemykset jaetaan esimerkkikirjastoni suorittamassa lasten- ja nuortenkirjallisuuden valinnassa: painottuuko jokin

mielipide erityisesti vai noudattaako kirjasto aivan omaa linjaa hankkiessaan kokoelmiinsa kirjallisuutta lapsille ja nuorille. Edellä esitetyn pohjalta tutkimusongelmani ovat:

- Millaista virallista ja epävirallista ohjeistusta valtionjohto ja kirjastoammattilaiset antoivat yleisille kirjastoille lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankintaan 1970-luvulla?
- Millaista lasten- ja nuortenkirjallisuutta Jyväskylän kaupunginkirjastoon valittiin 1970-luvun lopulla?
- Miten Jyväskylän kaupunginkirjaston suorittamat lasten- ja nuortenkirjahankinnat suhteutuvat kirjastoammattilaisten virallisiin ja epävirallisiin näkemyksiin?

Näiden kysymysten avulla pyrin muodostamaan kokonaiskuvan sekä 1970-luvun aikana yleisiin kirjastoihin suositellusta lasten- ja nuortenkirjallisuudesta että siitä, missä määrin viralliset ja epäviralliset aineistonvalinnan ohjeistukset näkyvät yksittäisen yleisen kirjaston suorittamassa lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankinnassa.

3.2 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistoani voi luonnehtia kaksijakoiseksi. Ensimmäisen tutkimusongelmani mukainen aineisto koostuu lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankintaa koskevista, valtion ylimmän kirjastojohdon ja kirjastoammattilaisten virallisista ohjeistuksista ja epävirallisemmista teksteistä. Toista tutkimusongelmaani avaam erittelemällä Jyväskylän kaupunginkirjastoon hankittua kirjallisuutta ja kertomalla hankinta-aineiston rajaamisprosessista. Kolmannen tutkimusongelmani, ohjeistusten ja keskustelun vertailun lasten- ja nuortenkirjavalintoihin, ratkaiseni tutkimukseni empiirisessä osassa. Kuvaan tässä luvussa kuitenkin lyhyesti, miten aion suhteuttaa Jyväskylään hankitun lasten- ja nuortenkirjallisuuden virallisiin ohjeisiin ja epäviralliseen kirjoitteluun.

3.2.1 Lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankinnan virallinen ja epävirallinen ohjeistus

Tutkimusajankohtana, 1970-luvulla, lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankintaan liittyneitä virallisia ohjeita tarkastelen vuoden 1961 kirjastolain, samana vuonna annetun kirjastoasetuksen ja vuoden 1973 kirjastokomitean mietinnön kautta. Virallista ohjeistusta antoivat myös kouluhallituksen julkaisema Arvosteleva kirjaluetelo sekä maamme kirjastoammattilaiset erilaisten kirjastonhoidon oppaiden ja aineistonvalintaa käsittelevien periaatteiden muodossa. Virallisia ohjeita ja oppaita lukiessani kiinnitin huomiota kaikkiin tekstikappaleisiin ja -kohtiin, joissa puhuttiin yleisten kirjastojen suorittamasta lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankinnasta, hyvien lasten- ja nuortenkirjojen kriteereistä sekä mahdollisista aineistonvalintaperiaatteista. 1960-luvun puolelta aineistooni päätyivät lain ja asetuksen ohessa kaksi Helle Kannilan, vaikutusvaltaisen kirjastoalan toimijan opasta; loppu aineistosta on peräisin 1970-luvulta. Virallisia ohjeistuksia lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankinnalle käsittelevä tutkimusaineistoni koostuu kolmesta valtionjohdon toimesta painetusta tekstistä, kahdesta aineistonvalintaperiaatteita käsittelevästä artikkelista ja neljästä kirjastonhoitoon liittyvästä oppaasta.

Ylemmän tahon suositusten ohella esittelen Kirjastolehden sivuilla esiintyvää epävirallisempaa kirjoittelua lasten- ja nuortenkirjallisuuden toivotuista sisällöistä. Kirjastolehti alan johtavana lehtenä tuo luotettavimmin esiin kirjastotoimen ammattilaisten ja kirjastoväen epävirallisen näkemyksen 1970-luvun aikana vaikuttaneista mielipiteistä. Kirjastoalan toimijoiden asettamia laatuvaatimuksia yleisiin kirjastoihin hankittavalle lasten- ja nuortenkirjallisuudelle tarkastelen Kirjastolehdessä tutkimusajankohtana ilmestyneiden artikkeleiden, uutisten ja mielipidekirjoitusten kautta, joissa kuvataan jollain tavoin lasten- ja nuortenkirjallisuuden valintaa ja hankintaa yleisiin kirjastoihin. Rajasin aineiston koskemaan aiheeni mukaisesti yksinomaan Suomen yleisiä kirjastoja sekä lapsille ja nuorille suunnattua kaunokirjallisuutta. Siten aineistoni ulkopuolelle jäivät mm.

lasten sarjakuvia ja sairaalakirjastoja käsittelevät tekstit. Kävin lehdet läpi hyödyntämällä jokaisen vuosikerran alussa olevaa asiasanahakemistoa, jossa vuosina 1970–1975 mainitaan erillisinä hakusanoina lastenkirjallisuus ja lastenkirjastotyö ja vuosina 1976–1979 lastenkirjallisuus ja nuortenkirjallisuus. Vaikka löysin asiasanojen perusteella suurimman osan tutkimusaineistooni päätyneistä teksteistä, kävin vuosikerrat varmuuden vuoksi läpi myös selailemalla jokaisen lehden. Lopulliseen, epävirallista kirjoittelua ja keskustelua kartoittavaan tutkimusaineistooni valikoitui yhteensä 48 tekstiä, joista jatkossa käytän selvyuden vuoksi myös yhteisnimitystä artikkeli. Käytän artikkeli-sanaa välillä myös viitatessani virallisiin ohjeistuksiin.

TAULUKKO 1. Artikkeliaineiston jakauma julkaisuvuosittain

Julkaisuvuosi	Kappalemäärä	Prosentit
1970	4	8,3
1971	8	16,7
1972	4	8,3
1973	7	14,6
1974	1	2,1
1975	6	12,5
1976	6	12,5
1977	5	10,4
1978	4	8,3
1979	3	6,3
Yhteensä	48	100,0

Taulukon 1 mukaisesti lukumääräisesti eniten tutkimukseni kannalta relevantteja artikkeleita, 8 kappaletta, on ilmestynyt vuonna 1971. Myös vuonna 1973 on esiintynyt aktiivista keskustelua yleisten kirjastojen suorittamaan lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankintaan liittyen. Määrän suhteen passiivisin vuosi on ollut 1974, jolloin on julkaistu ainoastaan yksi lasten- ja nuortenkirjallisuuden valintaa käsitellyt artikkeli. Mielenkiintoista on myös, että vuosikymmenen

ajan artikkeleiden julkaisutiheys on pysynyt samana: sekä 1970-luvun ensimmäisellä että toisella viisivuotisjaksolla on ilmestynyt yhtä monta (24) artikkelia. Vuosikymmenen toisella puoliskolla ovat erityisesti vuodet 1975–1976 saaneet todistaa keskimääräistä vilkkaampaa pohdintaa yleisiin kirjastoihin hankittavasta lasten- ja nuortenkirjallisuudesta.

3.2.2 Jyväskylän kaupunginkirjastoon vuonna 1979 hankittu lasten- ja nuortenkirjallisuus

1970-luvun aikaista lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankintaa havainnollistan yhden esimerkkikirjaston, Jyväskylän kaupunginkirjaston, toteuttamien kirjalintojen avulla. Tarkastelen esimerkkikirjastoni suorittamia lasten- ja nuortenosaston hankintoja vuodelta 1979, jolloin osastolle hankittiin yhteensä 490 teosta. Hankintojen tarkastelussa keskityn ainoastaan uutuuksiin, vuosina 1978 ja 1979 ilmestyneisiin teoksiin, joita Jyväskylään hankittiin 438 kappaletta. Uutuushankintaan keskittyminen on tutkimukseen käytettävissä olevista resursseista johtuvaa, samoin ainoastaan yhden vuoden hankintojen tarkastelu. Päädyin tarkastelemaan vuotta 1979, sillä ajattelin 1970-luvun aikana annettujen virallisten ohjeistusten ja Kirjastolehden sivuilla käydyn epävirallisemmän kirjoittelun tulosten näkyvän voimakkaimmin vuosikymmenen jo ollessa lopuillaan.

Jyväskylän kaupunginkirjaston valinta tutkimukseni esimerkkikirjastoksi johtuu myös pääosin käytettävissä olevista, rajallisista resursseista. Aluksi pohdin useamman suunnilleen samankokoisen kirjaston lasten- ja nuortenkirjahankintojen tutkimista, mutta hylkäsin idean ymmärtäessäni, että se olisi tämän tutkimuksen puitteissa liian työlästä. Päädyinkin kartoittamaan tutkimukseni esimerkkikirjastoksi suhteellisen isoa kaupunginkirjastoa, joka sijaitsisi kohtalaisen lähellä Tamperetta. Tampereen kaupunginkirjasto oli luonnollisesti ensimmäinen vaihtoehtoni, mutta siellä ei suureksi pettymyksekseni ollut kattavasti saatavilla 1970-luvun uutuusluetteloita lasten- ja

nuortenkirjallisuuden osalta. Muutamien epäonnistuneiden yhteydenottojen jälkeen ymmärsin tiedustella 1970-luvun lopun uutuusluetteloita Jyväskylän kaupunginkirjastosta, missä luettelot olivat asianmukaisesti saatavilla painetussa muodossa.

Aineistonkeruupäivänä poimin vuonna 1979 Jyväskylään hankitun lasten- ja nuortenkirjallisuuden nimiketiedot suoraan kätevästä uutuusluetteloista. Kopioin tiedot kaikesta kaunokirjallisesta, lapsia ja nuoria varten hankitusta materiaalista, joka oli jaoteltu uutuusluetteloissa viiteen eri luokkaan: runot, kaunokirjallisuus, nuorisokirjat melkein aikuisille, satukirjat ja kuvakirjat. Hyödynnän kyseistä valmista jaottelua aineiston käsittelyssä ja tulosten analyysissä, tosin muutamien muokkauksin⁶. Koska keskityn tutkimuksessani tarkastelemaan ainoastaan kaunokirjallista materiaalia, en käynyt läpi tietokirjaluokkia. Tietokirjojen ohella sarjakuvakirjat eivät kuulu tutkimuksessani tarkasteltavan aineiston piiriin. Tietokirjoja muistuttavia teoksia on silti lopullisessa tutkimusaineistossa muutama mukana, sillä osa oli uutuusluetteloiden perusteella hankittu ja luokiteltu kaunokirjallisuuden, tarkemmin sanottuna kuvakirjojen puolelle. Kuvakirjoina hankitut sarjakuvakirjat jätin puolestaan aineistoni ulkopuolelle vasta aloittaessani tarkemman rajaamisprosessin.

Jyväskylän kaupunginkirjastoon hankittiin vuoden 1979 aikana lapsia ja nuoria varten yhteensä 490 erillistä⁷, kirjaston omissa uutuusluetteloissa kaunokirjallisuudeksi luokiteltua nimikettä (kaikki hankitut kirjat esitellään liitteessä 1). Suurin osa hankitusta lasten- ja nuortenkirjallisuudesta on uutta, vuosina 1978–1979 julkaistua kirjallisuutta, mutta osa hankinnoista on uusia painoksia. Joidenkin kirjojen kohdalla tieto painosnumerosta oli jo merkitty kirjaston uutuusluetteluihin. Tarkastin silti jokaisen uutuusluetteluihin merkityn kirjan tiedot Fennicasta, Suomen

---

⁶ *Arja Huhtisen, Hannele Huovin ja Kirsi Kunnaksen* satukirjoiksi luokitellut teokset on siirretty runokirjoihin, ja *Arvi Arjatsalon* runokirjaksi määritelty teos kaunokirjallisuuteen.

⁷ Uutuusluetteloissa esiintyy myös kaksi kahtena erillisenä kertana hankittua ja erikseen mainittua nimekettä (*Schmid: Pikku kissani Sebastian* ja *Uotila: Petteri ja puhuva pallo*); huomioin nimikkeet aineiston luokittelun yhteydessä kuitenkin vain kerran.

kansallisbibliografiasta, jotta sain selville mahdollisen uusintapainoksen ohella muut bibliografiset tiedot (puuttuvien tekijätietojen täydentäminen, kustannustiedot). Kolme kirjaa jäi kuitenkin kokonaan löytymättä⁸; Fennican ohella myöskään Frank⁹ ei tunnistanut kyseisiä teoksia. Lisäksi muutama kirjoista sisälsi aineistoa (satuja, kertomuksia), joka oli ilmestynyt jo aiemmin jossain eri julkaisussa tai muodossa¹⁰.

TAULUKKO 2. Hankinta-aineiston jakauma alkuperäisen painoajankohdan mukaan

Alkuperäinen painoajankohta	Kaunokirja	Kuvakirja	Nuorisokirja	Runokirja	Satukirja	Yht.	
1979	74	127	48	9	35	293	438
1978	29	78	10	9	19	145	
1977	-	4	-	-	1	5	
1976	-	2	3	-	-	5	
1975	-	2	-	-	-	2	
1974	1	2	1	-	-	4	
1972	-	-	-	-	4	4	
1960-luku	1	3	5	-	-	9	
1950-luku	2	2	2	1	4	11	
- 1950	4	1	2	1	4	12	
Yhteensä	111	221	71	20	67	490	

Taulukossa 2 Jyväskylän kaupunginkirjaston vuoden 1979 lasten- ja nuortenkirjahankinnat on jaoteltu alkuperäisen painovuoden mukaan. Kaikista Jyväskylän kaupunginkirjastoon vuonna 1979 hankituista lasten- ja nuortenkirjoista yhteensä 438 nimekettä on julkaistu ensimmäisen kerran vuosina 1978–1979. Taulukko 2 osoittaa myös, että 52 kirjaa ilmeni joko uutuuksien luetteloiden,

⁸ Kirjojen nimekkeet ovat uutuuksien luetteloiden mukaan *Anni ja Musti*, *Anni kalastaa* ja *Mitä näen kadulla*

⁹ Frank-monihaulla (<http://monihaku.kirjastot.fi/>) voi hakea tietoa samanaikaisesti suomalaisten kirjastojen aineistotietokannoista.

¹⁰ Satukirjoissa vastaavanlaisia tapauksia oli itse asiassa useampia: jopa seitsemän Jyväskylän kaupunginkirjastoon vuoden 1979 aikana hankittua satukokoelmaa on koostettu pitkin vuosisataa (vuosien 1931–1958 aikana) julkaistuista, erinimisissä kirjoissa, lehdissä ja kokoelmissa ilmestyneistä saduista ja tarinoista.

Fennican tai viimeistään Frankin tarjoamien bibliografisten tietojen perusteella joko uusintapainoksiksi, ennen vuotta 1978 julkaistuiksi tai aiemmin eri muodossa ilmestyneiksi. Uusintapainoksia ja aiemmin julkaistua, vanhempaa kirjallisuutta esiintyy jokaisen Jyväskylään hankitun kirjallisuudenlajin joukossa.

Kun olin selvittänyt lasten- ja nuortenkirjallisuuden alkuperäiset painosvuodet uutuusluetteloiden ja kokoelmatietokantojen avulla ja siten rajannut hieman aineistoa, aloin tarkastella Arvostelevan kirjaluetelon kritiikkejä. Kritiikkien sisältämien kuvailutietojen avulla pystyin määrittämään jokaiselle Jyväskylään valitulle lasten- ja nuortenkirjalle niiden edustaman aihepiirin, käyttötarkoituksen tai jonkin muun kirjaan oleellisesti liittyvän ominaisuuden, jotta kirjallisuushankintojen suhteutus kirjastotoimijoiden ilmaisemiin virallisiin ja epävirallisiin ohjeistuksiin olisi mahdollista. Keskityin ainoastaan yhteen lähteeseen lasten- ja nuortenkirja-arvosteluja tarkastellessani, sillä halusin varmistaa kritiikkien yhdenmukaisuuden; muissa kirjallisissa julkaisuissa ja kirjallisuusoppaissa esiintyvillä arvioinneilla saattaa olla käytössä erilaiset tavat ja kriteeristöt kuvata lapsille ja nuorille suunnattua aineistoa.

Päädyn valitsemaan Arvostelevan kirjaluetelon (AKL) ainoaksi kritiikkilähteekseni, sillä sen kerrotaan tuolloin olleen kattavin esitys Suomessa ilmestyvästä kirjallisuudesta (Blinnikka 1982, 255). Toisen tutkimuksen (Tiihonen 1976, 59) mukaan AKL oli taas ainakin vielä 1970-luvun puolivälissä yleisten kirjastojen käytetyin apuväline kirjavalintaa suoritettaessa. Koska keskityin tarkastelemaan uusinta lasten- ja nuortenkirjallisuutta, löytyvät vuoden 1979 aikana Jyväskylän kaupunginkirjastoon valittujen lasten- ja nuortenkirjojen arvostelut kohtuullisen kattavasti Arvostelevan kirjaluetelon vuosikerroista 1978, 1979 ja 1980. Suurimmalle osalle eri kirjallisuudenlajeihin kuuluvista nimekkeistä löytyy luetteloista hyvä, sisältöön paneutuva arvio, mutta erityisesti kuvakirjojen kritiikkejä esiintyy niukasti. Lisäksi yhden kaunokirjallisuuteen

luokitellun teoksen kohdalla mainitaan ainoastaan bibliografiset tiedot. Kyseisessä tapauksessa merkitsin kritiikin puuttuvaksi. Taulukossa 3 tarkastelen lähemmin eri kirjallisuudenlajeja edustavien teosten jakaantumista kriiikillisiin ja kriiikittömiin.

TAULUKKO 3. Kriiikilliset ja kriiikittömät teokset

Kriiikkien määrä lajeittain	Kaunokirja	Kuvakirja	Nuorisokirja	Runokirja	Satukirja	Yht.
Kriiikit	96	68	58	17	45	284
Puuttuvat	7	137	-	1	9	154
Yhteensä	103	205	58	18	54	438

Taulukon 3 huomiota herättävin piirre on jo edellä mainittu kuvakirjojen kritiikin puute. Muiden kirjallisuudenlajien teoksia arvioidaan suhteellisen kattavasti AKL:n sivuilla, mutta kaikista tutkimusaineistoni kuvakirjoista kritiikit löytyvät ainoastaan 68 nimekkeelle. Kun tarkastelin lähemmin kuvakirjojen kriiikittömyyttä, huomasin sen johtuvan ihan selitettävissä olevasta syystä: suurin osa Jyväskylään valituista kuvakirjoista on kirjallisuudenlajille tyypillisesti sivumäärältään vähäistä¹¹. Kirjan ohuus tarkoittaa yleensä myös sisällön vajautta, joten varsinaista sisältöön paneutuvaa kriiikkiä ei siten edes voinut esiintyä. Päädyinkin sisällyttämään tutkimukseeni ainoastaan sellaiset kuvakirjat, jotka on arvosteltu AKL:n sivuilla; kokonaan tutkimusaineistoni ulkopuolelle jää siten 137 kuvakirjaa. Muiden kirjallisuudenlajien kohdalla päätin kuitenkin ottaa tilastointiini mukaan myös teokset, joille kritiikkejä ei löydy. Kuvakirjojen harvojen kriiikkien ohella huomiota herättivät nuoriso- ja runokirjojen arvostelujen ilmestymispaikat. Vaikka suurin osa Jyväskylän kaupunginkirjastoon vuonna 1979 hankituista teoksista onkin arvioitu lasten- ja nuortenkirjallisuuden puolella, on AKL arvostellut nuoriso- ja runokirjoja useammin sekä aikuisen kertomakirjallisuuden (suorasanainen kertomakirjallisuus) että runojen osioissa. Aikuisten puolelle

¹¹ Arvostelevan kirjaluetellon ulkopuolelle jätettiin yleensä alle 48-sivuiset teokset; tästä ja muista AKL:n käytännöistä kerron lisää luvussa 4.2.

sijoitetut kirjallisuusarvostelut sisältävät myös termejä ja sanavalintoja, joita ei lasten ja nuorten puolella käytetä. Taulukko 4 havainnollistaa tarkemmin AKL:n kritiikkien jakaantumista:

TAULUKKO 4. Kritiikkien jakaantuminen aikuis- ja lasten- ja nuortenkirjallisuuden osastoille

Kirjallisuudenlaji	Kritiikit aikuiskirjallisuuden puolella	Kritiikit lasten- ja nuortenkirjallisuuden puolella	Yht.
Nuorisokirja	31	27	58
Runokirja	12	5	17
Yhteensä	43	32	75

Yllä olevan taulukon mukaisesti runokirjoista yli kaksi kolmasosaa ja nuorisokirjoistakin yli puolet on arvosteltu aikuisten kertomakirjallisuuden osiossa. Arvostelujen yllättävän tiheä esiintyminen aikuiskirjallisuuden puolella aiheutti kritiikkien tarkempaa arviointia, jotta pystyisin jakamaan kirjat sisältönsä puolesta joko pelkästään aikuisille tai myös nuorille (ja lapsille) suunnattuihin. Pysin huomioimaan arvosteluissa käsitellyt sisällöt ja teemat, joista osa oli selvästi nuorellekin lukijakunnalle soveltuvaa¹². Osassa kritiikkejä mainitaan myös kirjan mahdolliset tai ihannekohderyhmät¹³, jotka helpottivat aineiston rajaamista. Arvosteluissa eritellään usein myös kielen tasoa ja kerronnan sujuvuutta¹⁴, jotka joissain tapauksissa vaikuttivat päätöksentekoon. Lisäksi kiinnitin huomiota arvostelujen kirjoittajiin, sillä lapsille ja nuorille kirjoja yleensä arvioineet kriitikot esiintyvät usein myös aikuisille suunnatun aineiston parissa. Kriitikoiden mahdolliset meriitit lasten- ja nuortenkirjallisuuden vakioarvostelijana eivät kuitenkaan yksin riittäneet teosten sisällyttämiseen lopulliseen tutkimusaineistooni.

¹² Nuorelle lukijakunnalle soveltuvia teemoja käsiteltiin esimerkiksi kirjoissa Karjalainen: Mirkka, erään ihmisen kuva: kertomus CP-vammaisesta työstä (KL 11/79, 149–150), Pitkänen: Tavallisia ihmisiä: kolme kertomusta (KL 11/79, 150) ja Tikka: Hiljainen kesä (KL 11/79, 151).

¹³ Mm. Hessen Hermann Lauscher (KL 10/79, 132) ja Samulisen Keltainen varis (KL 4/79, 61) olivat kritiikkien perusteella nuorille lukijoille suunnattuja.

¹⁴ Kerrontaa ja kieltä keuhuttiin muiden muassa teoksissa Laine: Tähtipolku (KL 11/79, 150) ja Lehtonen: Kanojen Kukkelman ja muita eläintarinoita (KL 1/79, 9-10).

Lopulta tutkimusaineistooni päätyivät sellaiset nuorisokirjat, joiden arviot on tehty myös lasten- ja nuortenkirjojen perspektiivistä, aikuisia nuoremmat lukijat huomioiden. Kokonaan aineistoni ulkopuolelle jäivät siis teokset, jotka on kirjoitettu ja joita on kritiikeissä tarkasteltu pelkästään aikuislukijoiden ja aikuisille suunnattujen kirjojen näkökulmasta. Runokirjojen kohdalla otin puolestaan aineistooni mukaan ainoastaan lastenrunoiksi (5 teosta) arvosteluissa luokitellut. AKL:n kritiikkien ja myös oman tietämykseni¹⁵ perusteella oletan, että kaikki muut Jyväskylään hankitut runokirjat (12 kpl) ovat ensisijaisesti aikuisille suunnattuja ja sisällöltään siten neutraaleja suhteessa 1970-luvun ohjeistuksiin lasten- ja nuortenkirjallisuuden sisällöistä. Edellä kuvatut muutokset tutkimusaineistoni lasten- ja nuortenkirjallisuuden lukumäärässä niin kuva-, nuoriso- kuin runokirjojen osalta kuvataan taulukossa 5:

TAULUKKO 5. Tutkimukseeni sisältyvän hankinta-aineiston jakauma

Kritiikkien määrä lajeittain	Kaunokirja	Kuvakirja	Nuorisokirja	Runokirja	Satukirja	Yht.
Kritiikit	96	68	46	5	45	260
Puuttuvat	7	-	-	1	9	17
Yhteensä	103	68	46	6	54	277

Esimerkkikirjastoni lasten- ja nuortenkirjahankintoja koskevan tutkimusaineistoni lopullinen lukumäärä on taulukon 5 mukaisesti 260 nimekettä. Määrään sisältyy 96 kaunokirjaa, 68 kuvakirjaa, 46 nuorisokirjaa, 5 runokirjaa sekä 45 satukirjaa. Jyväskylän kaupunginkirjastoon hankituista ja yllä olevaan taulukkoon sisältyvistä lasten- ja nuortenkirjoista 17 on sellaisia, joille kritiikkejä ei löydy. Seuraavalta sivulta löytyvässä taulukossa 6 on lisätietoa siitä, miten edellä mainittujen kritiikittömien teosten ohella loput 213 tutkimukseni ulkopuolelle jäänyttä lasten- ja nuortenkirjaa jakaantuvat:

¹⁵ Kari Levolan (2009, 107) mukaan nuortenlyriikka ja nuorille kirjoitettu runo on puuttunut lähes kokonaan ennen *Runo vieköön* -nuortenrunokokoelman julkaisemista.

TAULUKKO 6. Tutkimukseni ulkopuolelle jääneen hankinta-aineiston jakauma

Poisjäännin syy	Kaunokirja	Kuvakirja	Nuorisokirja	Runokirja	Satukirja	Yht.
Ei kritiikkiä	7	106	-	1	9	123
Uusintapainos	8	16	13	2	13	52
Aikuisille	-	-	12	12	-	24
Sarjakuva	-	17	-	-	-	17
Tietokirja	-	14	-	-	-	14
Yhteensä	15	153	25	15	22	230

Taulukon 6 perusteella suurin selittävä tekijä yksittäisen Jyväskylän kaupunginkirjastoon valitun lasten- ja nuortenkirjan jäämiselle tutkimusaineistoni ulkopuolelle on kritiikin puute: yhteensä 123:lle Jyväskylään hankitulle lasten- ja nuortenkirjalle ei löydy kritiikkiä Arvostelevan kirjaluettelon sivuilta. Ylivoimaisesti suurin kritiikitön ryhmä on kuvakirjat (106 kpl); muiden kirjallisuudenlajien kohdalla kritiikittömien teosten määrä vaihtelee nollan ja yhdeksän kappaleen välillä. Kuvakirjat muodostavat suurimman ryhmän myös aiemmin julkaistujen joukossa. Seuraavaksi eniten uusintapainoksia tai jo aiemmin ilmestyneitä teoksia on satu- ja nuorisokirjoissa, vähiten puolestaan runokirjoissa. Aikuisille suunnattua aineistoa, aikuisten runo- ja kertomakirjallisuuden puolella arvosteltua ja kritiikkien perusteella myös sisällöllisesti aikuisille lukijoille sopivampaa kirjallisuutta, on sekä nuorisokirjojen että runokirjojen parissa kummassakin 12 nimekettä. Lisäksi Jyväskylän kaupunginkirjaston uutuusluetteloissa kuvakirjoihin luokitellut 17 sarjakuva- ja 14 tietokirjaa jäävät lopullisen tutkimusaineistoni ulkopuolelle niiden ei-kaunokirjallisen luonteen vuoksi.

Kun analysoidaan katoa tarkemmin eli tarkastellaan lähemmin tutkimukseni ulkopuolelle jäänyttä, kritiikitöntä lasten- ja nuortenkirjallisuutta, löytyy varsinkin kuvakirjoista kiinnostavia yhtäläisyyksiä. 106:n kritiikittä jääneen, Jyväskylän kaupunginkirjastoon hankitun kuvakirjan joukossa on peräti 58 kappaletta Kirjaliton ja Artkon kirjaa ja 13 oletettavasti Kirjaliton tai Artkon

(tai muun vastaavan julkaisijan) kustantamaa teosta¹⁶. Kirjalito ja Artko tuottivat 1970-luvulla ”[...] lähinnä ulkolaista ylikansallista tusinamateriaalia [...]” (*Suomalaisia lasten- ja nuortenkirjailijoita IV 1987, 184*), joten ei ole mikään ihme, ettei kyseisten kustantamojen kirjoille löydy kritiikkejä kansainvälisen massakulttuurin arvosteluun keskittyneenä vuosikymmenenä. Lisäksi neljä kritiikitöntä kuvakirjaa on SLEY-kirjojen¹⁷ julkaisemia ja yksi nimensä perusteella uskonnollinen¹⁸. Arvostelevassa kirjaluettelossa tosin esiintyy ainakin vuosina 1978–1980 myös uskontoa käsittelevien kirjojen arvosteluja¹⁹, joten mistään AKL:n uskontokriittisyydestä ei tässä yhteydessä voida puhua. Osa arvostelematta jätetyistä kuvakirjoista on myös luokiteltavissa sekalaisiksi kuvakirjoiksi (18 kpl), osa taas tekstittömiksi katselukirjoiksi (4 kpl).

Arvostelevassa kirjaluettelossa huomiotta jää myös yhteensä kahdeksan Jyväskylän kaupunginkirjastoon valittua neuvostoliittolaista kuvakirjaa, joista viisi on Kansankulttuurin ja kolme Edistyksen julkaisemaa teosta²⁰. AKL oli Timo Kukkolan (1974, 151–152) mielipiteiden mukaan²¹ jopa luokkataistelun väline, missä ”[...] monet tärkeätkin kirjat törmäsivät porvarillisen hegemonian järkkymättömään muuriin”. Väitteidensä tueksi Kukkola esittää tiedon AKL:n arvostelijoiden poliittisesta jakaantuneisuudesta: vuonna 1969 yhteensä 62:sta Arvostelevaan kirjaluetteloon kritiikkejä kirjoittavasta avustajasta ainoastaan kolme oli vasemmistolaista (emt., 146). Kahdeksan Jyväskylään hankitun, neuvostoliittolaistaustaisen lasten- ja nuortenkirjan arvostelematta jättäminen näyttääkin sopivan hyvin Kukkolan väitteisiin. Toisaalta AKL:ssa on arvosteltu myös neuvostoliittolaisia, Jyväskylän kaupunginkirjastoonkin hankittuja

---

¹⁶ Näistä kymmenelle kirjalle löytyy jonkinlaiset tiedot tietokannoista, mutta kolmelle kirjalle ei minkäänlaisia.

¹⁷ SLEY-kirjat Oy, nykyiseltä nimeltään Kustannus Arkki Oy, on Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys ry:n omistama kustannusliike.

¹⁸ Field: Lapsen iltarukous

¹⁹ AKL:ssa arvostellut uskonnolliset kirjat (esimerkiksi Holderin Pappa Panovin erikoinen vieras (KL 3/80, 55) ja Huiman Antti ja Liisa (KL 6/80, 109) kuuluvat kaikki ensisijaisesti aktivoivaan (opettavaan, uskonnolliseen) alaluokkaan (ks. luku 6.1.1.2.).

²⁰ Kansakulttuuri oli suomalainen kirjakustantamo, jonka omistivat kansandemokraattiset järjestöt ja Suomi-Neuvostoliitto -seura. Edistys oli puolestaan neuvostoliittolainen, Moskovassa toiminut kustannusliike.

²¹ Sekä Kukkolan näkemyksistä että muusta Arvostelevaan kirjaluetteloon kohdistuneesta kritiikistä kerron lisää luvussa 4.2.

Kansankulttuurin julkaisemia kirjoja²², joten laajempien johtopäätösten teko AKL:n mahdollisesta vasemmistosyrjinnästä ei ainakaan oman tutkimukseni tulosten valossa ole kovinkaan perusteltua.

Muiden kirjallisuudenlajien osalta Jyväskylän kaupunginkirjastoon valitut, vaille kritiikkiä jääneet lasten- ja nuortenkirjat ovat sattumanvaraisempia. Satukirjojen yhdeksän arviotta jääneen kirjan joukossa on tosin kaksi jo edellä mainitun Kirjaliton satukokoelmaa; lisäksi yksi satukirjoista on julkaistu Karjalassa, ja toisen ovat julkaisseet Liberaalisen kansanpuolueen naiset. Muut kritiikittömät sadut ovat yksi Disneyn kirja ja neljä pienten kustantamojen teosta. Kaunokirjallisuuden puolelta on Jyväskylään hankittu kaksi AKL:n arvostelutta jäänyttä kirjaa Dixonin Hardy-pojat -sarjasta, jonka muita osia on kritisoitu kovin sanoin²³. Lisäksi Schmidt-Ellerin kirjaa ei AKL:ssa huomioida, mutta teoksen jatko-osa kylläkin. Loput neljä kaunokirjaa koostuvat kahdesta uskonnollisesta teoksesta, yhdestä salapoliisitehtäviä sisältävästä kirjasta sekä yhdestä Tarzanista. Runokirjoista jää ainoastaan yksi teos, Perkiön esikoislastenrunokokoelma, paitsi AKL:n arviota. Nuorisokirjoille löytyy jokaiselle kritiikki.

3.3 Tutkimusmenetelmä

Jokaisen tutkimuksessani hyödynnettävän aineiston analyysi perustuu sisällönanalyysiin, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sisällönanalyysi ymmärretään sekä yksittäiseksi metodiksi että väljäksi teoreettiseksi kehykseksi, joka voidaan liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. (Tuomi 2009, 91.) Sisällönanalyysillä voidaan analysoida dokumentteja (kirjat, artikkelit ym. kirjalliseen muotoon saatetut materiaalit) systemaattisesti ja objektiivisesti. Analyysimenetelmällä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä

---

²² Esimerkeiksi kelpaavat mm. Andrijevitš: Kakku kieriväinen: venäläinen kansansatu (KL 3/80, 56), Korinets: Hevoseni Sul (KL 10/79, 137) ja Wallstein: Nukkumatin unihiekka vaarassa (KL 3/80, 59).

²³ Erään arvostelun mukaan sarjan "[k]uviot ovat tutuista tutuimpia [...]", ja "[k]irjat ovat täynnä tavallisimpia kliseitä ja signaaleja - on partaa, arpea, pätkeä, laihuutta, lipevyyttä, kurjaa kieltä ja asenteita" (KL 5/80, 91).

muodossa, ja se sopii hyvin täysin strukturoimattomankin aineiston analyysiin. (emt., 103.)

Laadullisen aineiston analysoinnin tarkoituksena on lisätä informaatioarvoa, sillä hajanaisesta aineistosta pyritään luomaan selkeää, mielekästä ja yhtenäistä informaatiota (emt., 108).

Sisällönanalyysi voidaan jaotella kolmia aineisto- ja teorialähtöiseen sekä teoriasidonnaiseen analyysiin. Aineistolähtöisessä analyysissä aikaisemmillä havainnoilla, tiedoilla tai teorioilla ei saa olla mitään tekemistä tutkimusaineiston analyysin toteuttamisen kanssa. Teorialähtöistä aineiston analyysia ohjaa taas aina jokin valmis, aikaisemman tiedon perusteella luotu teoreettinen kehys; tutkittava ilmiö siis määritellään jonkin jo tunnetun mukaisesti. Teoriasidonnainen analyysi on kahden edellä mainitun analyysitavan yhdistelmä, sillä siinä on tiettyjä teoreettisia kytkentöjä, jotka eivät suoraan pohjaudu teoriaan. Teoria voi kuitenkin toimia apuna analyysin etenemisessä. (Tuomi 2009, 95–97.)

Päädyn käyttämään koko tutkimusaineistoni (lasten- ja nuortenkirjallisuuden suositeltavista sisällöistä annetut viralliset ja epäviralliset ohjeistukset sekä Jyväskylään vuoden 1979 aikana hankittu uusi lasten- ja nuortenkirjallisuus) analyysimenetelmänä teoriasidonnaista sisällönanalyysia. Aineistolähtöinen analyysi on hankalaa, sillä aiemmat tiedot pyrkivät väkisin ohjaamaan analyysin tuloksia, vaikka tutkija tiedostaisikin ennakkokäsityksensä. Teorialähtöistä analyysia varten voi taas olla vaikeaa löytää teoriaa. Teoriasidonnaisessa sisällönanalyysissä analyysiyksiköt valitaan aineistosta aikaisemman tiedon ohjatessa tai auttaessa analyysia. Analyysista on tunnistettavissa aikaisemman tiedon vaikutus, mutta aiemman tiedon merkitys ei ole teoriaa testaava vaan pikemminkin uusia ajatusuria avaava. Tutkijan ajatteluprosessissa aineistolähtöisyys ja valmiit mallit vaihtelevat siten, että aineiston analyysivaiheessa edetään aluksi aineistolähtöisesti. Lopussa analyysin johtavaksi ajatukseksi tuodaan tutkimuksen teoreettisen osan tarjoamat mallit. (Tuomi 2009, 96–97.)

Ennen analyysin aloittamista sisällönanalyysissa tulee määrittää analyysiyksikkö (Tuomi 2009, 110), joka lasten- ja nuortenkirjallisuutta käsittelevän virallisen ohjeistuksen ja epävirallisen keskustelun kohdalla on artikkeli ja Jyväskylään valitun kirja-aineiston analyysissa yksittäisen kirjan²⁴ ja siitä AKL:ssa ilmestyneen kritiikin muodostama tekstijoukko. Etenin aineistolähtöisesti käsitellessäni ensin virallisia ohjeistuksia ja pyrkiessäni luomaan teoreettista kokonaisuutta tutkimusaineistosta. Valtionjohdon antamien, lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankintaa virallisesti normittaneiden ohjeiden analyysi tuotti käsitteellisemmän näkemyksen, eräänlaisen kolmijakoisen kuvan tutkittavasta ilmiöstä, lasten- ja nuortenkirjallisuuden valinnasta yleisiin kirjastoihin²⁵. Kyseinen kolmijako, yleisten kirjastojen suorittaman lasten- ja nuortenkirjallisuuden valinnan jakaantuminen kasvatus-, kulttuuri- ja informaatiotavoitteiden välille, ohjasi seuraavaksi toteuttamaani epävirallisten ohjeistusten luokittelua. Ensin tekemäni virallisten ohjeistusten analyysi toimii siten artikkeliaineiston analyysin johtavana teoreettisena ajatuksena.

Tutkimukseni epävirallisemmän aineiston, Kirjastolehden artikkelit, jaottelin siis virallisia valintaohjeita lasten- ja nuortenkirjallisuudelle käsitelleen aineiston tarjoaman käsitejärjestelmän pohjalta. Tuomen (2009, 113) mukaan aiempaan viitekehykseen pohjautuvan aineiston analyysin voi toteuttaa väljästi, jolloin aineistosta poimitaan sekä analyysirunkoon sopivat että rungon ulkopuolelle jäävät asiat. Vaihtoehtoisesti analyysirunko voi olla myös strukturoitu, jolloin tutkimusaineistosta kerätään vain niitä asioita, jotka sopivat analyysirunkoon. Omassa tutkimuksessani toimin epävirallisen keskusteluaineiston analyysin loppuvaiheessa strukturoidusti: poimin systemaattisesti analyysirungon mukaiset ilmaukset, jotka jakaantuvat virallisten ohjeistusten tarjoaman käsitejärjestelmän mukaisesti kolmeen luokkaan. Kirjastolehden

---

²⁴ Tarkoitan tällä Jyväskylän kaupunginkirjaston vuoden 1979 uutuusluetteloissa olleita nimeketietoja, joiden avulla paikallistin kritiikit vuosien 1978–1980 Arvostelevista kirjalueteloista.

²⁵ Esimerkiksi vuoden 1973 kirjastokomitean mietinnössä (KM 1975:110, 23) nähdään, että yleisellä kirjastolla on kasvatus-, kulttuuri- ja informaatiotehtäviä. Myöhemmin 1970-luvulla (Teinilä 1978, 36; 1979, 47) edellä mainitut tehtävät ymmärretään myös lasten- ja nuortenkirjastotoiminnan ja täten lapsille ja nuorille tarkoitettun kirjallisuuden hankinnan olennaisimmiksi tavoitteiksi. Esittelen lasten- ja nuortenkirjallisuuden valinnalle asetettuja virallisia ohjeistuksia tarkemmin luvussa 4.

artikkeleissa tuodaan esiin sekä kasvatus-, kulttuuri- että informaatiotavoitteita yleisten kirjastojen toteuttamaa lasten- ja nuortenkirjallisuuden valintaa ohjaaviksi päämääriksi. Epävirallista ohjeistusta sisältävien tekstien ja niissä käytettävien termien perusteella muokkasinkin kuitenkin hieman kategorisoinnin yläotsikoita ja hahmotin kasvatuksellisen yhdeksi, informatiivisen toiseksi ja viihteellisen näkökulman kolmanneksi luokaksi. Luokat eli näkökulmat kertovat, mitä asioita niin viralliset kuin epäviralliset ohjeistukset kehottavat korostamaan yleisiin kirjastoihin hankittavan lasten- ja nuortenkirjallisuuden sisällöissä.

Analyysiyksikkö voi useasta lauseesta muodostuvan kokonaisuuden lisäksi olla myös yksittäinen sana tai lause (Tuomi 2009, 110). Tutkimukseeni valitsemiani analyysiyksikköjä kuvaa joskus useampikin kuin vain yksi teema. Analyysin edessä pilkoinkin analyysiyksikköjä pienempiin osiin eli yksittäisiin kappaleisiin tai jopa lauseisiin, mikä helpotti aineiston osien yhdistämistä vain yhteen teemaan. Tutkimusaineistoni epävirallista aineistonvalintakirjoittelua kartoittavista Kirjastolehden 48 artikkelista 27 tekstiä sisältää vain yhden kolmesta tavasta ohjeistaa lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankintaa. 17 artikkelista löytyy kaksi näkökulmaa ja neljässä tekstissä esiintyvät kaikki kolme luokkaa, kasvatuksellinen, informatiivinen sekä viihteellinen. Yhteensä yksittäisiä näkökulmia esiintyy 73 kappaletta. Kirjastolehdessä 1970-luvun aikana ilmestyneiden artikkeleiden sisällöistä ja jaottelusta on enemmän tietoa luvussa 5. Tutkimusaineistooni sisältyviä virallisia ohjeistuksia en sen sijaan nähnyt tarpeelliseksi luokitella määrällisesti lähinnä niiden erilaisen luonteen vuoksi.

Jyväskylään hankittuja lasten- ja nuortenkirjoja analysoin aiemmin tarkastelemieni ohjeistusten tapaan teoriasidonnaisesti, virallisten neuvojen perusteella luodun ja epävirallisen keskusteluaineiston analyysissä muokkautuneen käsitejärjestelmän avulla. Aineiston analyysin voi käsittää kolmivaiheiseksi prosessiksi, johon kuuluvat aineiston redusointi, klusterointi ja

abstrahointi (Tuomi 2009, 108). Alasuutarin (2001, 40) mukaan laadullisen analyysin havainnot redusoidaan eli pelkistetään kahdella tavalla, joista ensimmäinen on aineiston tarkastelu tietyistä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta. Tällöin analyysin kohteena oleva aineisto pelkistyy hallittavammaksi määräksi erilaisia havaintoja. Aluksi tarkastelin kaikkia Jyväskylän kaupunginkirjastoon hankittuja ja Arvosteleavassa kirjaluettelossa arvosteltuja uusia lasten- ja nuortenkirjoja kritiikkien perusteella ja loin itselleni kuvaa valintojen kokonaisuudesta. Pelkistämisen toinen vaihe käsittää puolestaan havaintojen yhdistämisen, mihin päästään etsimällä havaintojen yhteinen piirre tai nimittäjä (emt., 40). Lasten- ja nuortenkirjahankintoja luokitelllessani hyödynsin siis jo tuttua kolmijakoa kasvatukselliseen, informatiiviseen ja viihteelliseen luokkaan ja yhdistin Jyväskylään valitut kirjat kolmeen eri kategoriaan.

Aineiston klusteroinnissa eli ryhmittelyssä aineiston alkuperäisilmaukset käydään tarkasti läpi, ja aineistosta etsitään joko samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi ja nimetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Klusteroinnissa pelkistetyt ilmaukset ryhmitellään alaluokiksi ja alaluokkien ryhmittelyt pääluokiksi. (Tuomi 2009, 110.) Kun olin jakanut hankinta-aineiston kolmeen eri luokkaan, kävin kritiikit uudelleen läpi mahdollisen alaluokittelun vuoksi. AKL:n arvostelujen syvempi tarkastelu ja analyysiyksikköjen pilkkominen pienempiin osiin synnyttikin tarkemman ryhmittelyn tarpeen, ja yhteensä alaluokkia syntyi seitsemän, kasvatukselliselle ja informatiiviselle kaksi ja viihteelliselle kolme alaluokkaa. Analyysin kolmannessa ja viimeisessä vaiheessa, aineiston abstrahoinnissa eli käsitteellistämässä, empiirinen aineisto puolestaan liitetään teoreettisiin käsitteisiin. Tuloksissa esitetään aineistoa kuvaavat teemat sekä kuvataan luokittelujen pohjalta muodostetut kategoriat ja niiden sisällöt. (emt., 112–113.) Jyväskylän kaupunginkirjastoon vuoden 1979 aikana hankittujen uusien lasten- ja nuortenkirjojen analyysistä, teemoista sekä suhteutuksesta niin virallisiin kuin epävirallisiin ohjeistuksiin kerron tarkemmin tutkimukseni empiirisessä osassa, luvussa 6.

4. AINEISTONVALINNAN VIRALLINEN OHJEISTUS 1970-LUVULLA

Tutkimukseni teoreettisen osan aluksi selvitän yleisille kirjastoille aineistonvalinnan tueksi 1970-luvun aikana annettuja virallisia normeja lapsille ja nuorille sopivasta kirjallisuudesta. Tutkimusajankohtana valtionjohdollista näkemystä kirjastoihin hankittavasta lasten- ja nuortenkirjallisuudesta tarjosivat vuoden 1961 *kirjastolaki (KiL 1961/235)*, lain soveltamisesta tarkempia määräyksiä antanut vuoden 1962 *kirjastoasetus (KA 1962/268)* sekä valtioneuvoston vuonna 1973 asettaman kirjastokomitean *komiteanmietintö (KM 1975:110)*. Lisäksi Kouluhallituksen julkaisema *Arvosteleva kirjaluetelo (AKL)*, jota hyödynnän esimerkikirjastoni kirjahankintoja tarkastellessani ja niitä kirjastoammattilaisten ilmaisemiin virallisiin ja epävirallisiin ohjeistuksiin suhteuttaessani, on ylemmän tahon suosituksia yleisten kirjastojen suorittamalle lasten- ja nuortenkirjallisuuden valinnalle antava ohjeistus. Koska AKL:n näkemykset kuitenkin ilmenevät myöhemmin tarkastellessani Jyväskylään hankittujen lasten- ja nuortenkirjojen arvosteluja, keskityn tässä käsittelemään sekä AKL:n toimintaa että siihen kohdistunutta kritiikkiä.

Valtion kirjastohallinnon lisäksi niin ikään viralliseksi katsomiani neuvoja lasten- ja nuortenkirjavalintoihin tarjosivat maamme kirjastoammattilaiset Helle Kannilan johdolla. Kahden Kannilan 1960-luvun lopulla ilmestyneen kirjastonhoidollisen teoksen, *Kirjastonhoidon opas (1964)* ja *Kirjanvalinnan ongelmia (1967)* -kirjojen ohessa käyn läpi 1970-luvun puolivälissä julkaistut *Kirjastoaineiston valintaohjeet (Perälä 1976)*. 1970-luvun loppupuolella ilmestyivät vielä teokset *Kirjastonhoidon käsikirja (1977)*, *Lastenkirjasto-opas (1978)*²⁶ ja *Luoko valinta kysyntää? (1979)*, joiden sisältämät lasten- ja nuortenkirjallisuuden valintaperiaatteet myös esittelen.

---

²⁶ *Lastenkirjasto-opas* on ensimmäinen kotimainen, täysin lastenkirjastotyöhön ja lapsille ja nuorille tarkoitettun kirjallisuuden valintaan keskittyvä teos, jossa lastenkirjastotyölle luodaan yleisten kirjastojen tavoitteiden mukaiset, kolmijakoiset päämäärät.

4.1 Valtion määräykset lasten- ja nuortenkirjallisuuden valinnasta

1970-luvulla yleisten kirjastojen toimintaa sääteli järjestyksessään toinen kirjastolaki, joka tuli voimaan ensimmäisenä päivänä huhtikuuta 1962. Vuonna 1929, ensimmäinen kirjastolain sekä asetuksen kansankirjastoista tultua voimaan säädettiin, että valtionavun saamiseksi kirjastoissa ei saa olla ”[...] epäsiiveellistä tai muuten ala-arvoisena pidettävää kirjallisuutta” (AK 1928/144, § 14). Toinen kirjastolaki oli Ilkka Mäkisen (1999, 174) mukaan puhdas valtionapulaki, joka loi pohjan kunnallisten kirjastojen suotuisalle kehittämiselle ja vähensi alueellisia eroja. Valtionapuseräysten yhteydessä ohjeistetaan kuitenkin myös hiukan kirjallisuuden hankintaa; laki edellyttää, että vuotuisen valtionavun saamiseksi ”[...] kirjastojen kirjavarastot vastaavat määrältään ja laadultaan kunnan suuruuden ja väestöaineksen sekä kielisuhteiden edellyttämää kirjastotarvetta ja että kirjavarastoja vuosittain kartutetaan” (KiL 1961/235, § 8). Edellisen kirjastolain tapaan ei aineistonvalinnan periaatteisiin kuitenkaan puututa. Laki määrää yleiset kirjastot hankkimaan aineistoa koko kunnan tarpeisiin sen kummemmin erittelemättä eri ikäryhmiä kuten lapsia ja nuoria eikä täten aseta lasten- ja nuortenkirjallisuudelle erityisiä valintakriteereitä. Laissa käsitelläänkin paljon tarkemmin esimerkiksi kirjastotoimen organisoitumista sekä hallintoa.

Vuoden 1961 kirjastolain ensimmäisen pykälän mukaan yleistä kirjastotoimintaa ohjaa ja valvoo kouluhallitus, mutta kunnilla on kuitenkin oikeus lain ja asetuksen säätämässä rajoissa itse järjestää kirjastotoimensa (KiL 1961/235, § 3). Laki antaa siten kunnille ja kirjastoille oikeuden päättää myös kirjallisuuden hankintaa koskevien valintaperusteiden sisällöstä (Vainio 1986, 27). Tarkempia määräyksiä vuoden 1961 kirjastolain soveltamisesta annetaan samanaikaisesti lain kanssa voimaan tulleessa kirjastoasetuksessa, joka määrää kirjastolautakunnan mm. valvomaan, että kirjastolla on tarpeellinen kirjavarasto. Yleisten kirjastojen suorittaman aineistonvalinnan ja tarkemmin lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankinnan lähtökohdaksi edellä esiteltyjen, 1960-luvun alussa voimaan

tulleiden kirjastolain ja -asetuksen sisällöt ovat kuitenkin suhteellisen väljiä. Kirjastoasetuksen alussa ilmoitetaan, että ”[y]leisten kirjastojen tarkoituksena on kirjastolaitokselle ominaisin toimintamuodoin tyydyttää yleistä sivistystarvetta ja lukuharrastusta [...]” (KA 1962/268, § 1); lisäksi kunnan pääkirjaston yksi tehtävistä on asetuksen mukaan ”[...] hankkia ja pitää varastossa olosuhteiden edellyttämä määrä koti- ja ulkomaista kirjallisuutta eri aloilta” (KA 1962/268, § 3). Kirjastolaki ja -asetus eivät kuitenkaan sisällä valtakunnallisesti yhteisiä tavoitteita tai perusteita kirjallisuudenvalinnalle vaan delegoivat valintojen ohjaamisen kuntatasolle, kirjastolautakunnille (Vainio 1986, 24–25). Kirjastolautakuntien on esimerkiksi määrättävä kirjavarastojen täydentämistä ohjaavat perusteet, mutta tarkemmin näitä periaatteita ei määritellä. On siten tulkinnallista, kohdistuvatko perusteet esimerkiksi kirjallisuuden laatuun, määrään vai molempiin. (emt., 26.)

Valtioneuvoston 8.11.1973 asettama kirjastokomitea sen sijaan puuttuu mietinnössään vuoden 1961 kirjastolakia ja samana vuonna annettua kirjastoasetusta tarkemmin niin kirjastotoiminnan tavoitteisiin kuin yleisiin kirjastoihin hankittavan kirjallisuuden valintaan. Kirjastokomitean tehtävänä oli valmistella yleisen kirjastolaitoksen kehittämissuunnitelma ja esimerkiksi ” [...] määritellä yleiselle kirjastolaitokselle asetettavat tavoitteet ottaen huomioon asutusrakenteeltaan erilaiset alueet [...]” (KM 1975:110, 3). Yleisten kirjastojen tehtäväalue määräytyy perinteisesti tiedonvälityksen, kasvatuksen ja taiteellisten päämäärien ja ajanvietteen kautta, ja komitea lähestyykin kirjastoa kulttuurilaitoksena, ”[...] jonka tehtäviin kuuluvat sekä tiedon että taiteen ja ajanvietteen tarjoaminen” (emt., 21). Kirjastokomitean mukaan yleisillä kirjastoilla on yhtenäisen kansainvälisen käytännön mukaisesti sekä kasvatus-, kulttuuri- että informaatiotehtäviä.²⁷ Kulttuuriperinnön ja viihteen välittämisen lisäksi yleisten kirjastojen tulisi siis jakaa tietoa ympäristön tapahtumista ja sekä ylläpitää että edistää yksilön ja ympäristön välisiä suhteita. (emt., 23.)

---

²⁷ Tämä yleisten kirjastojen ja sinne hankittavan kirjallisuuden tavoitteiden kolmijako kasvatuksellisiin, kulttuurisiin ja informatiivisiin toimii jatkossa tutkimusaineistojeni analyysia ohjaavana teorianä.

Koska kirjastot ovat yhteiskunnan ylläpitämiä laitoksia, pitää komitea tärkeänä, että toiminnassa noudatetaan yhteiskunnan kehittämiseksi hyväksytyjä tavoitteita ja päämääriä. Yleisten kirjastojen tulee siten ensinnäkin edistää taloudellista kehitystä ja kulttuurin tuotantoa esimerkiksi ”[...] ottamalla toiminnassaan huomioon myös tuotannon ja työelämän tarpeet [...]” ja tukemalla rikasta ja monipuolista kansallista kirjallisuutta ja muuta kulttuuria. (KM 1975:110, 24–25.) Toiseksi kirjastojen tulee edistää yhteiskunnallista tasa-arvoisuutta ja yhteiskunnan jäsenten tasa-arvon toteuttamista kirjastopalvelusten vastaanottajina mm. ”[...] välittämällä tietoa eriarvoisuuden luonteesta ja syistä [...]” (emt., 26). Kolmanneksi komitea korostaa yhteiskunnan jäsenten vaikutus- ja toimintamahdollisuuksien lisäämistä ”[...] välittämällä riittävästi monipuolista ja merkitsevää yhteiskunnallista tietoa” ja kirjastojen demokraattisen hallinnon toteuttamista. Neljäs tavoite on kansojen välisen yhteisymmärryksen lisääminen ”[...] tarjoamalla monipuolista ja oikeaa tietoa maailmasta [...]”. (emt., 27–28.)

Kirjastoaineiston välittämällä tulisi mietinnön mukaan pyrkiä edellä mainittuihin, yhteiskuntapolitiikasta johdettuihin tavoitteisiin. Komitean mielestä ”[k]unnallisen kirjastolaitoksen on pyrittävä jatkuvasti tutkimaan ympäröivän yhteiskunnan tiedon tarpeita ja pyrittävä välittämään käytettävissään olevin keinoin ihmisten tarvitsema tieto heille sopivassa muodossa”. (KM 1975:110, 33.) Aineistonvalinnassa komitea pitää siis ensisijaisena tavoitteena kaikenikäisten kirjastonkäyttäjien tiedollisten tarpeiden tyydyttämistä, sillä mietinnössä ei erikseen mainita esimerkiksi nuoria lukijoita tai lasten- ja nuortenkirjallisuutta. Lastenkirjastotyö sitä vastoin huomioidaan: kirjastokomitea painottaa lastenkirjallisuuden lainauksen muodostavan huomattavan osan yleisten kirjastojen lainaustoiminnasta ja toivoo työn tueksi lastenkirjallisuuteen ja sen tutkimiseen erikoistunutta laitosta, ”[...] jotta lastenkirjallisuuden asemaa ja arvostusta voitaisiin parantaa” (emt., 91).²⁸

---

²⁸ Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutti (SNI) perustettiin Tampereelle mielenkiintoisesti vuonna 1978, kun kirjastokomitean mietintönsä kirjaamasta toiveesta oli ehtinyt kulua kolmisen vuotta.

4.2 Arvosteleva kirjaluetelo

Vuoden 1961 kirjastolain, sen kanssa vuonna 1962 samanaikaisesti voimaan tulleen kirjastoasetuksen ja vuoden 1973 kirjastokomitean mietinnön ohella tarjosi 1970-luvulla Arvosteleva kirjaluetelo virallista ohjeistusta yleisten kirjastojen suorittamaan kirjallisuuden valintaan. Arvostelevan kirjaluetelon toimitti tutkimusajankohtana kouluhallituksen kirjastotoimiston kirjastosihtööri, ja sen päätoimittajana oli kirjastotoimiston päällikkö. AKL:n tarkoituksena oli esitellä keskeinen osuus uutta tieto- ja kaunokirjallisuutta. Luettelosta ilmestyi vuosittain 12 numeroa, ja sen sisältämien nimekkeiden lukumäärä vaihteli 1970-luvulla 1200–1400 välillä. (Blinnikka 1982, 256.)

Hyödynnän tutkimuksessani juuri AKL:n sisältämiä kritiikkejä suhteuttaessani Jyväskylään hankittua lasten- ja nuortenkirjallisuutta kirjastoammattilaisten asettamiin, virallisiin ja epävirallisiin kriteereihin.²⁹ Lasten- ja nuortenkirja-arvostelujen tutkiminen mahdollistaa teoreettisen ohjeistuksen ja konkreettisen hankinnan vertailun, sillä kirja-arvostelut heijastavat kulttuurissa vallitsevia arvoja, asenteita ja normeja, laajasti ymmärrettynä ideologiaa. Lasten- ja nuortenkirjakritiikit siis paljastavat, millaista kirjallisuutta kulloinkin pidetään ns. hyvänä lukijoille. Arvostelujen perusteella voidaan tulkita, mitä kriitikot ja muut lukijat lasten- ja nuortenkirjoilta odottavat. Lasten- ja nuortenkirjallisuuteen kohdistuu erilaisia odotusnormeja, joita rikkovat teokset saavat yleensä osakseen negatiivista kritiikkiä. (Puurtinen 2000, 124.) AKL:n kritiikkien voi siis olettaa osoittavan sekä sen, millaisia lasten- ja nuortenkirjoja suosittiin Jyväskylän kaupunginkirjaston aineistonvalinnassa että sen, missä määrin kirjastoihmisten julkituomat laatuvaatimukset lasten- ja nuortenkirjoille heijastuvat sekä kirjallisuusarvosteluissa että lapsille ja nuorille tarkoitetun kirjallisuuden sisällöissä.

---

²⁹ Perustelen luvussa 3.2.2 Arvostelevan kirjaluetelon valintaa ainoaksi kritiikkilähteekseni Jyväskylän kaupunginkirjastoon vuonna 1979 hankitun lasten- ja nuortenkirjallisuuden tarkastelua ja luokittelua varten.

Vaikka kirjallisuuskritiikit ovatkin aina kulttuurisidonnaisia, ei AKL:n ollut ainakaan kritikoille jaettavan muistion mukaan tarkoitus antaa mitään kategorisia määritelmiä arvostelun kohteina olevien kirjojen sopivuudesta tietyille lukijaryhmille (Blinnikka 1982, 255). Lastenkirjojen arvosteluissa pyrittiinkin ottamaan huomioon mm. kirjan tuoreus, kaavamaisuus ja kieli sekä sen sijoittuminen kirjailijan tuotantoon ja yleiseen kenttään (Vaijärvi 1969, 52). Kritiikkien päämääränä ja ensisijaisena tavoitteena oli yleisesti mahdollisimman suuri asiallisuus ja johdonmukaisuus käsiteltyjen kirjojen arvioinnissa. AKL:lla ei myöskään ollut vapaakappaleoikeutta, joten kustantajat lähettivät kirjat arvioitaviksi normaalien arvostelukappaleiden tapaan. Luettelon ulkopuolelle jouduttiin kuitenkin rajaamaan esimerkiksi osa alle 48-sivuisista julkaisuista, peruskoulun oppikirjat sekä oman maamme ulkopuolella kustannetut suomalaiset kirjat. (Blinnikka 1982, 256.)

Tutkimusajankohtani radikalisoituminen näkyy kuitenkin myös 1970-luvun aikaisessa suhtautumisessa Arvostelevaan kirjaluetteloon. AKL oli Putkosen (1970, 30) tutkimuksen mukaan 1970-luvulla kirjastonhoitajien suosituin apuneuvo aineistonvalinnassa, mutta tuolloin sitä kohtaan syntyi myös arvostelua. Timo Kukkola (1974, 148) arvioi muutenkin vanhentuneita kirjastoperiaatteita tuulettaneessa *Lainakirja*-pamfletissa luetteloa todella kriittisesti sen poliittisesta suuntautumisesta ja jakauman vinoudesta. Arvosteleva kirjaluettelo on Kukkolan mielestä jyrkän oikeistolainen, joka järjestelmällisesti on syrjinyt vasemmistolaisuutta ja vasemmistolaisia kirjoja luokittelemalla ne propagandaksi. Kritikoilla oli selkeitä sosialisminvastaisia mielipiteitä, jotka kävivät ilmi erityisesti nuorten seikkailukirjallisuutta arvioitaessa (emt., 135). 1960-luvun lopulla alkanut vasemmistoradikalisoituminen ja muutokset poliittisten puolueiden voimasuhteissa eivät luettelon sivuilla näkyneet, sillä ”[...] oikeiston ja vasemmiston poliittisesta voimatasapainosta huolimatta vasemmistolaiset kirjoittajat ovat olleet lähinnä sääntöä vahvistavia poikkeuksia” (emt., 121).

Eija Eskola on tutkinut systemaattisemmin Arvostelevaa kirjalueteloa väitöskirjassaan *Suosittelut, valitut ja luetut*³⁰ ja osoittaa ainakin osan Kukkolan kritiikistä vahvasti liioitelluksi. Kukkola ei Eskolan tavoin ole tutustunut kirjastojen tekemiin kirjavalintoihin, joten siltä osin Kukkolan kritiikki on Eskolan mielestä perusteetonta. Arvostelevan kirjaluettelon arvostelut olivat varsinkin 1920- ja 1930-luvulla kiistatta oikeistoväritteisiä (Eskola 2004, 61), mutta kirjastojen kirjakokoelmien painotukset suuntautuivat vastoin luetteloon kirjoittaneiden kriitikkojen toiveita: ”Kirjastoista ei tullut tietokeskuksia eikä kansalaisten itsekasvatuksen tukipalveluja. [...] Kirjastot eivät myöskään hankkineet merkittävässä määrin Arvostelevan kirjaluettelon ”kansallisiksi aarteiksi” luonnehtimia eri alojen moniosaisia suurteoksia, vaan sijoittivat (vähät) rahansa pikemminkin lukijoita viihdyttävään kotimaiseen ja käännettyyn kaunokirjallisuuteen.” (emt., 258–259.)

Jos 1920-luvulla AKL halusi kirjastoista tietokeskuksia, suuntautui se 1970-luvulla muun kirjastoväen tavoin voimakkaasti ylikansallisen massakirjallisuuden vastaiseen taisteluun. Ala-arvoisen ja kaupallisen kirjallisuuden halveksuminen kulminoituu Arvostelevan kirjaluettelon sivuilla kahteen sarjakirjailijattareen, brittiläiseen Enid Blytoniin ja amerikkalaiseen Carolyn Keeneen. Karo Hämäläisen (2000, 18) mukaan AKL:n kriitikot kehottivat 1970-luvulla välttämään Blyton-uutuuksien hankkimista sellaisiin kirjastoihin, joiden valikoimiin kyseisen kirjailijan teokset jo kuuluvat; lisäksi Blytonia syytettiin mm. kirjallisten kliseiden sekä liian konservatiivisten yhteiskuntanäkemyksen välittämisestä (Mählqvist 1975, 42). Keenen³¹ lähinnä tytöille suunnatut kirjasarjat, Neiti Etsivät ja Dana-tytöt, saavat myös AKL:n sivuilla osakseen pelkkää kritisointia: niiden teksti on kovin kevyttä, tulokset pinnallisia, ja tarinoiden moititaan koostuvan ”[...] uskomattomista sattumista ja erehdyksistä” (KL 5/80, 92).

---

³⁰ Eskolan tutkimusta esittelen laajemmin luvussa 2.3.

³¹ Myöhemmin on paljastunut, ettei koko kirjailijataria edes ollut olemassakaan: salanimen taustalla toimi haamukirjailijoihin yhdyksvaltalaisen Edward Stratemeyerin sarjakirjatehtaasta, joka Neiti Etsivien ohella tuotti mm. Hardy-poikia (Rättyä 1997, 9). Ks. myös Rättyän (2007) artikkeli *Kuka olikaan Carolyn Keene?* (Onnimanni 3, 34–35).

Heikki Poroila (2007, 96) on pohtinut reilut kolmekymmentä vuotta Timo Kukkolaa myöhemmin Arvostelevan kirjaluettelon menneinä vuosikymmeninä saamaa asemaa. AKL on vaikuttanut erittäin pitkään suomalaisten kirjastojen aineistonvalitsijoiden asenteisiin ja käytännön ratkaisuihin, ja vaikka kaikki eivät olekaan noudattaneet arvostelijoiden ohjeita, hyvin monet kuitenkin ovat. Arvostelevan kirjaluettelon kokonaisvaikutusta ja painoarvoa on tosin vaikea ilmaista, mutta aivan vähäinen se ei voinut olla. Poroila ihmettelee suuren AKL:n kaltaisen, virallisia suosituslistoja tarjoavan systeemin esiintymistä: *”Kiistämätöntä kuitenkin on, että portinvartijamme moraalialueeseen näkemyksiin on vuosikymmenten ajan vaikuttanut valtiollinen painostusjärjestelmä, jonka tehtävänä on avoimestikin ollut varmistaa kirjastojen portinvartijoiden pysyminen sellaisella kokoelmapolitiisella linjalla, joka on valtiollisella tasolla havaittu hyväksi.”* (emt., 100).

Yhdyn kuitenkin Poroilan (2007, 101) näkemykseen siitä, ettei kirjastonhoitajien ammattikunnassa tunnettu esimerkiksi juuri 1970-luvulla tarvetta AKL:n *”[...] autoritäärisyydelle, vaikka sen tarjoamaa tukea valintaratkaisuille varmasti arvostettiin”*. Vaikka Arvosteleva kirjaluettelo olikin suosittu apuneuvo, oli sen merkitys kaupungeissa ja kauppaloissa vähäisempi. Kaupunginkirjastot harjoittivatkin selvästi riippumattomampaa aineistonvalintaa verrattuna maaseudun kirjastoihin. (Vaijärvi 1969, 52–53.) AKL:n pikemminkin lasten- ja nuortenkirjavalintoja tukevasta kuin ohjaavasta roolista kertoo myös esimerkkikirjastoni suorittama lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankinta: Jyväskylään hankittiin sekä Arvostelevan kirjaluettelon sivuilla esiintynyttä että myös luettelon ulkopuolelle ja siten arvostelutta jäänyttä kirjallisuutta lapsille ja nuorille. Lisäksi esimerkkikirjastooni valittiin mm. edellä mainittujen, ”huonomaineisten” Enid Blytonin ja Carolyn Keenen sarjakirjoja huolimatta teosten AKL:ssa saamista, varsinkin purevista arvioista³². Jyväskylän kaupunginkirjastoon vuonna 1979 hankittuja uusia lasten- ja nuortenkirjoja ja niiden saamia kritiikkejä esittelen tarkemmin tutkimukseni luvussa 6.

---

³² Mainittujen kirjailijattarien teosten saamista arvosteluista kerron tarkemmin luvussa 6.1.3.3.

4.3 Kirjastoammattilaisten ja kirjastonhoidon oppaiden näkemykset

Lakien, mietintöjen ja kirjallisuusarvostelujen ohessa tarjottiin yleisille kirjastoille ohjeita lapsille ja nuorille tarkoitettun aineiston valintaan erilaisten oppaiden muodossa. Aluksi tarkastelen lyhyesti Helle Kannilan, kotimaisen kirjastotoimen kiistattoman vaikuttajahahmon, näkemyksiä yleisiin kirjastoihin sopivasta lasten- ja nuortenkirjallisuudesta. Kannila ehti toimia itsenäisyyden ajan alun ja 1960-luvun loppupuolen välisenä aikana mm. Valtion kirjastotoimiston johtajana sekä Kirjastolehden päätoimittajana (Mäkinen 2010, 64). Kannilan laatimista kirjastonhoidollisista oppaista *Kirjastonhoidon opas* ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1922 (tutkimuksessani käytän lähteenä kuudetta, vuonna 1964 julkaistua uudistettua painosta); lisäksi teoksessa *Kirjanvalinnan ongelmia (1967)* Kannila pohtii yleisten kirjastojen suorittamaa aineistonhankintaa ja antaa alaotsikon mukaisesti ”[a]jatustenaiheita kirjastonhoitajille ja muille kirjojen ystäville”.

Kannila ei kuitenkaan oppaissaan juuri lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankintaa käsittele vaan keskittyy pikemminkin aineistonvalintaan yleisellä tasolla. Kannilan mukaan yleisiin kirjastoihin ostettavissa kirjoissa tulisi aina olla jotain hyvää: ”[...] taiteellista arvoa, kasvattavaa tendenssiä, älykästä juonen sommittelua, vieraiden maiden olojen kuvailua, oman kansan olojen ymmärtämystä tai jotakin muuta” (Kannila 1964, 77). Lapsille ja nuorille hankittavien kirjojen täytyisi olla hyödyllisiä ja miellyttäviä, ja lastenosastojen päätavoitteena tulisi olla suoda lapsille vapaus yksilöllisten harrastustensa mukaan lukea ja opiskella. Kun lapset ja nuoret huomioidaan kirjastoissa, kehitty kansa Kannilan mielestä halukkaaksi ja taitavaksi käyttämään kirjallisuutta. (emt., 191–192.) Lisäksi kirjojen tulee olla lukijoilleen juuri sopivia; aikaisin kehittyneiden lahjakkaiden lasten tulisi saada lainata aikuisten kirjoja turvatakseen riittävän runsaan henkisen ravinnon saannin (emt., 148). Kirjastoihin hankittavat lasten- ja nuortenkirjat lisäävät lukijoidensa tietovarastoa, ja kuvakirjat ovat vastaavasti tärkeitä lasten esteettisen kasvatuksen kannalta (Kannila

1967, 241). Kannilan kanta kiisteltyihin sarjakuviin on sen sijaan kielteinen; niitä ei tulisi liiemmin hankkia, sillä ”[...] sarjakuvia lapset muutenkin pyrkivät harrastamaan” (Kannila 1964, 170).

Varsinaisia kirjattuja aineistonvalintaperiaatteita saatiinkin odottaa aina 1970-luvulle asti. Suomen kirjastoseura julkaisi vuoden 1975 elokuussa julkilausuman, jossa korostetaan kirjastojen roolia oikean tiedon ja korkeatasoisen viihteen tarjoajana ja totuudellisen maailmankuvan rakentajana. Seura myös varoittaa esimerkiksi sotaa, väkivaltaa, syrjintää ja ihmisarvon polkemista ihannoivasta materiaalista, ”[...] koska tällainen aineisto on kirjastojen perustehtävän vastaista ja omiaan ruokkimaan vääriä ja vahingollisia asenteita”. (Suomen kirjastoseura 1975, 291.) Konkreettisiksi hankintaohjeiksi lausuman tavoitteet jalostuivat seuraavana vuonna, luvussa 4.1 esitellyn kirjastokomitean mietinnön ilmestyttyä: Joensuussa järjestettiin kesäkuussa 1976 kirjanvalinnan seminaari, jonka tarkoituksena oli valmistaa mallit erityyppisten kirjastojen kirjanvalintaohjeiksi. Myöhemmin samana vuonna ilmestynyt Anneli Perälän artikkeli esittelee seminaarissa laadittuja valintaohjeita, joissa annetaan jo suoria suosituksia yleisille kirjastoille lasten- ja nuortenkirjojen hankintaan.

Perälän (1976, 328–329) kuvaamien valintaohjeiden mukaisesti lapsia ja nuoria varten suoritettussa aineistonhankinnassa on erityisesti painotettava sekä kielen ja kuvituksen tasoa että lasten ja nuorten tiedontarpeita. Kirjavalinnan on oltava tasapuolista, erilaiset mielipiteet huomioivaa, ja yleisten kirjastojen on kokoelmiensa avulla pyrittävä tosiasioihin perustuvan maailmankuvan luomiseen ja humanin ihmiskäsityksen vahvistamiseen. Lasten- ja nuorten kertomakirjallisuuden tulee olla tasollisesti ja kielellisesti hyvää, ja lapsia ja nuoria varten tehdyissä kirjavalinnoissa on kokoelmien ulkopuolelle jätettävä inhimillisiä perusarvoja loukkaavat teokset. Valintaohjeet myös määrittävät yhdeksi yleisten kirjastojen tehtäväksi vaihtoehdon antaminen ylikansalliselle massakirjallisuudelle, ja kirjastoihin onkin valittava myös helposti kaupallisen markkinoinnin

varjoon jäävää vähälevikkistä kirjallisuutta. Lisäksi ”[e]rityistä huomiota on kiinnitettävä lasten ja nuorten kirjallisuuden riittävään osuuteen hankittavasta materiaalista [...]”. (emt., 328–329.)

Kirjastonhoidon käsikirjassa (1977) tukeudutaan pitkälti edellisvuonna julkistettuihin ohjeisiin. Järvelin (1977, 176) haluaa kuitenkin erikseen korostaa kielellisten valmiuksien edistämistä lasten- ja nuortenkirjallisuuden valinnassa. Käsikirjassa otetaan myös voimakkaammin kantaa laadukkaiden lasten- ja nuortenkirjojen puolesta: ”[...] kirjastoissa olisi opastettava nuoria hyvän kirjallisuuden pariin ja pyrittävä estämään ala-arvoisen rihkamakirjallisuuden köyhdyttävä ja rappeutuva vaikutus lasten lukutaitoon ja heidän suulliseen ja kirjalliseen ilmaisukykyynsä” (Salonen 1977, 234). Erityistä huomiota tulisi siis kiinnittää yleisiin kirjastoihin lapsia ja nuoria varten hankittavien kirjojen sisältöön ja tasoon sekä niiden mahdollisuuksiin aktivoida lukijoita luovaan toimintaan. Lisäksi lasten ja nuorten lukuharrastuksia tulisi aktiivisesti pyrkiä ohjaamaan ja avartavan, rikastuttavan ja kehittävä kirjallisuuden monipuolista tarjontaa lisäämään. (emt., 235.)

Kirjastonhoidon käsikirjassa alleviivataan erityisesti lapsille ja nuorille suunnattujen kirjojen huolellista valintaa. Mahdollisimman laaja kirjakokoelma, joka käsittää kirjoja kaikille ikäluokille, on edelleen ihanteena, mutta lasten- ja nuortenkirjojen hankintaan tulee yleisissä kirjastoissa todella keskittyä aikana, ”[...] jolloin ylikansallinen massatuotanto levittää suurpainoksina ala-arvoisia, väkivaltaisia, kaavamaisia, sana- ja ilmaisumäärältään rajoitettuja kuva- ja sarjakuvakirjoja ja pinnallisia jatkoviihdesarjoja”. (Salonen 1977, 237.) Kaupallisen vapaa-aikateollisuuden vastapainoksi muodostavat kirjastojen huolella valikoidut kokoelmat entistä tärkeämpiä vaihtoehtoja lapsille ja nuorille. Hyvien lasten- ja nuortenkirjojen hankinta on tärkeää, sillä ”[v]ain kirjoin voidaan torjua nuorisoa uhkaava uuslukutaidottomuus, vain ohjaamalla nuoret monipuolisen ja hyvän kirjallisuuden pariin voidaan kehittää heidän lukemistottumuksiaan ja -harrastuksiaan”. (emt., 237.)

Lastenkirjasto-oppaassa (1978) käsitellään jo laajasti sekä lasten- ja nuortenkirjastotyön tavoitteita että lasten- ja nuortenkirjallisuuden valintaa. Leena Teinilän (1978, 36) erityisesti lasten- ja nuortenkirjastotoiminnalle muotoilemien tavoitteiden lähtökohtana on kansainvälisenä kirjavuonna julkistettu Unescon yleisten kirjastojen manifesti. Manifestin (1972, 447) mukaan yleinen kirjasto on ”[k]asvatuksen, kulttuurin ja informaation demokraattinen laitos”. Lasten- ja nuortenkirjastopalveluilla on siten manifestin mukaisesti kolmenlaisia yleisiä päämääriä eli kasvatustavoitteita (Teinilä 1978, 36). Samat tavoitteet mainitaan tosin jo vuoden 1973 kirjastokomitean mietinnössä (KM 1975:110, 23), muttei niitä vielä sen tarkemmin kohdisteta yleisten kirjastojen eri toiminta-alueisiin tai -muotoihin.

Lastenkirjasto-oppaan perusteella lasten- ja nuortenkirjastotoiminnan kasvatustavoitteita ovat esimerkiksi lasten ja nuorten kehittäminen henkisesti voimakkaiksi ja heidän yleistämisen- ja tiedonjärjestämiskykynsä kehittäminen. Lasten ja nuorten valmiuksia selvitä yhteiskunnassa tulee myös parantaa. Kulttuuritavoitteisiin sisältyvät mm. lasten ja nuorten kokemusmaailman kartuttaminen sekä heidän elinpiirinsä rikastuttaminen ja elämäntuntemuksensa syventäminen. Nuoret ovat vaarassa kasvaa passiivisiksi massakulttuurin käyttäjiksi, joten ”[...] yleisen kirjaston kulttuuritavoitteena tulisi olla kansallisen ja omaehtoisen kulttuurin edistäminen, nuorten aktivoiminen kulttuurin käyttäjinä ja tuottajina”. (Teinilä 1978, 37–38.) Informaatiotavoitteisiin kuuluu oikeiden tietojen tarjoaminen nopeasti ja laajasti erityisesti ajankohtaisista aiheista, jotka auttavat kokonaisvaltaisen maailmankuvan muodostamisessa ja lisäävät tietoa ympäristöstä sekä ihmisten mahdollisuuksista vaikuttaa yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi on tärkeää, että informaatio tarjotaan lasten ja nuorten vastaanottokyvylle sovitetussa muodossa. (emt., 37–39.)

Yleisten kirjastojen suorittamalla lasten- ja nuortenkirjallisuuden valinnalla tulee luonnollisesti pyrkiä edellä esitettyjen kolmenlaisten päämäärien saavuttamiseen. Lehtonen (1978, 105)

huomauttaa myös, ettei pitäisi kiinnittää liikaa huomiota lainauslukuihin vaan pikemminkin lukemisen laatuun ja sen soveltumiseen lukemisharrastuksen kehittäjänä. Lasten- ja nuortenkirjastoilla tulisi olla aktiivinen osuus lukemismallien antajana, ja lapsille ja nuorille täytyisi siten ensisijaisesti hankkia kirjallisuutta, joka toteuttaisi mahdollisimman hyvin lasten- ja nuortenkirjastotoiminnalle asetettuja kasvatusta-, kulttuuri- ja informaatiotavoitteita. Kirjakokoelman täytyy myös olla lukuharrastusta lisäävä, lapsen ja nuoren eri kehitysvaiheita vastaava, laadukas ja monipuolinen. Lisäksi yleisiin kirjastoihin hankittavan lasten- ja nuortenkirjallisuuden tulisi kartuttaa lukijoidensa elinpiiriä, laajentaa ja syventää heidän elämäntuntemustaan ja kehittää heitä niin yksilöinä kuin yhteiskunnan jäseninä. Kaikkien edellä mainittujen ominaisuuksien lisäksi tulee kuitenkin myös pohtia, ”[...] millainen on kirjakokoelma, joka todella kiinnostaa lasta ja nuorta ja jota hän lukee ilokseen ja virkistykseen”. (Lehtonen 1978, 106.)

Aivan vuosikymmenen lopulla julkaistiin vielä Tampereella kesäkuussa 1978 pidetyn kirjastoaineiston hankinta- ja valintaseminaarin luennoista koostuva *Luoko valinta kysyntää? (1979)* -kirjanen, jossa käsitellään erikseen lasten- ja nuortenkirjallisuuden valintaa yleisissä kirjastoissa. Leena Teinilän (1979, 47) artikkeli tuo esiin osin uusiakin näkemyksiä lapsille ja nuorille suunnatun aineiston valinnasta listaamalla edellytyksiä lasten- ja nuortenkirjahankinnalle. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden valintaa ja sen suunnittelua varten tulisi olla tietoja sekä kirjaston palvelualueen väestörakenteesta (lasten ja nuorten osuus väestöstä, lasten ja nuorten ikärakenne) että palvelualueen muista lasten ja nuorten parissa työskentelevistä laitoksista ja järjestöistä (päiväkodit, perhepäivähoitajat, nuoris- ja kerhotoiminta). Lasten- ja nuortenosastojen kirjastonhoitajilla täytyisi olla myös tietoa niin koulujen opetussuunnitelmista ja erityisesti kirjallisuuden opetuksesta kuin lapsi- ja nuorisopsykologiasta. Lisäksi he tarvitsevat ”[t]ietoa lasten- ja nuortenkirjallisuudesta, kirjallisuuden soveltuvuudesta eri ikäryhmille, kirjallisuuden käyttökelpoisuudesta”. (emt., 47.)

Vain harvat kirjastot huomioivat 1970-luvun valintaperiaatteissaan lasten- ja nuortenkirjallisuuden erikseen. Useimmat mainitsevat ainoastaan lastenkirjallisuuden valintakriteereiden olevan pääosin samat kuin muullakin kirjallisuudella, mutta jonkin verran kiinnitetään huomiota esimerkiksi kuvituksen tasoon ja kieleen. (Alitalo 1979, 21.) Teinilä (1979, 47) ehdottaakin erilliskriteereiksi lapsille ja nuorille tarkoitettun aineiston valintaan ainakin seuraavia vaatimuksia:

- *”lasten kielellisiä valmiuksia kehittävä kirjallisuus*
- *lasten mielikuvitusta kehittävä kirjallisuus*
- *aktivoiva kirjallisuus, joka vastaa lasten ja nuorten tiedontarvetta*
- *nuorten erityisongelmien huomioonottaminen aineiston valinnassa*
- *kannanotot lasten- ja nuortenkirjallisuuteen, joka jätetään hankkimatta.”*

Teinilän teesit korostavat selkeästi sekä kasvattavaa (kielelliset valmiudet) että informatiivista (lasten ja nuorten tiedontarve) lasten- ja nuortenkirjallisuutta; puhtaasti viihteellisen aineiston hankinta jää sitä vastoin ainakin Teinilän kirjaamien valintaperiaatteiden ulkopuolelle.

4.4 Yhteenvetoa

1970-luku jakaantuu temaattisesti kahtia, kun tarkastellaan tuolloin vallinneita, valtionjohdon ja ylemmän kirjastotoimen tasolla omaksuttuja virallisia näkemyksiä hyvästä ja arvostetusta, yleisiin kirjastoihin sopivasta lasten- ja nuortenkirjallisuudesta. Vuoden 1961 kirjastolaki sekä vuonna 1962 annettu kirjastoasetus eivät normittaneet yleisten kirjastojen toteuttamaa, lapsille ja nuorille (saati muunkaan ikäisille lukijoille ja kirjastonkäyttäjille) suunnattua aineistonvalintaa juuri lainkaan. Helle Kannilan oppaat taas käsittelevät kyllä kirjallisuuden hankkimista kirjastoihin, mutta liian yleisellä tasolla. Arvostelevan kirjaluettelon merkityksen lasten- ja nuortenkirjavalinnalle voi puolestaan tulkita olleen jo laskusuunnassa: vuonna 1970 57 % maamme yleisistä kirjastoista koki AKL:n antavan suurta apua kaunokirjallisuuden valinnassa (Putkonen 1970, 32), mutta yksitoista

vuotta myöhemmin enää 45 % yleisistä kirjastoista piti Arvostelevaa kirjalueteloa joko erittäin tärkeänä tai tärkeänä apuneuvona aineistonvalinnassa (Blinnikka 1982, 255).

Vuoden 1973 kirjastokomitean mietintö (1975) kuitenkin aktivoi keskustelua erityisesti aineistonvalintaperiaatteista, jotka olivat aiheina esimerkiksi Joensuun (1976) ja Tampereen (1978) kirjanvalintaseminaareissa. Virallisia kirjanhankintaohjeita laadittiin myös lasten- ja nuortenkirjallisuutta varten, ja lapsiin ja nuoriin alettiin muutenkin kiinnittää enemmän huomiota. Viimeistään 1970-luvun lopulla syntyi ymmärrys yleisten kirjastojen kaltaisten laitosten tavoitteenasettelun tärkeydestä ja kirjallisuuden suuresta voimasta kehittää lapsia ja nuoria, kun Leena Teinilä määritteli kahdessa artikkelissaan sekä lasten- ja nuortenkirjastotoiminnan tavoitteet (1978, 36) että aikuisten kirjallisuudesta erilliset, yksinomaan lasten- ja nuortenkirjallisuudelle kohdennetut valintanormit (1979, 47).

Virallisten ohjeistusten tarkastelu ja niiden korostamat, yleisille kirjastoille asetetut kolmenlaiset tavoitteet selkeyttivät muun tutkimusaineistoni analyysia, sillä teksteissä³³ jaotellaan yleisille kirjastoilta vaaditut tehtävät saman ajatuksen mukaisesti. Artikkeleiden perusteella aineistonvalintaa ja muita kirjaston tehtäviä määräävien tavoitteiden kolmijako kasvatus-, informaatio- ja kulttuuripainotteisiin toimii jatkossa kahden muun tutkimusaineistoni analyysia ohjaavana teoriana. Ensin tarkastelen lasten- ja nuortenkirjallisuuden valinnalle asetettuja, epävirallisia ohjeistuksia käsittelevää artikkeliaineistoa, jonka jälkeen siirryn analysoimaan Jyväskylän kaupunginkirjaston vuoden 1979 lasten- ja nuortenkirjahankintoja; molempia aineistoja lähestyn em. tavoitteiden kautta. Kirjavalintojen kategorisoinnin yhteydessä kolmijako laajenee erillisiin alaluokkiin, mikä lopulta myös mahdollistaa virallisten ja epävirallisten ohjeistuksien luotettavamman suhteuttamisen esimerkkikirjastoni tekemiin konkreettisiin lasten- ja nuortenkirjallisuushankintoihin.

---

³³ Erityisesti *Vuoden 1973 kirjastokomitean mietintö* (KM 1975:110, 23) sekä kaksi Leena Teinilän artikkeleita, joista toinen ilmestyi *Lastenkirjasto-oppaassa* (1978, 36) ja toinen *Luoko valinta kysyntää?* (1979, 47) -kirjassa.

5. AINEISTONVALINNAN EPÄVIRALLINEN OHJEISTUS: KIRJASTOLEHDEN ARTIKKELIT 1970–1979

Tutkimukseni teoreettisen osan toisessa luvussa esittelen kirjastoalan toimijoiden Kirjastolehden sivuilla esittämiä epävirallisia vaatimuksia ja ohjeistuksia yleisiin kirjastoihin hankittavalle lasten- ja nuortenkirjallisuudelle. Ensin avaan muutaman esimerkin avulla artikkeliaineiston luokittelua ja luokkien määritelmiä, jonka jälkeen erittelen tarkemmin artikkeleiden sisältämiä mielipiteitä ja näkemyksiä yleisten kirjastojen suorittamalle lasten- ja nuortenkirjallisuuden valinnalle sekä valittavien kirjojen toivotuille teemoille. Laadullisen tarkastelun perään kuvaan vielä Kirjastolehdessä 1970-luvun aikana ilmestyneiden ja tutkimusaineistooni kuuluvien artikkeleiden sisältöä kvantitatiivisesti erilaisten taulukoiden ja kuvioiden avulla. Aineiston molempia analyysimuotoja ohjaa edellisissä luvuissa esitelty teoreettinen järjestelmä, kolmijako yleisten kirjastojen toteuttamaa aineistonvalintaa ja kirjallisuudenhankintaa ohjaavien kasvatuksellisten, informatiivisten ja kulttuuristen tavoitteiden välille.

5.1 Artikkeliaineiston kvalitatiivinen analyysi

Lasten- ja nuortenkirjojen valintaan liittyvät epävirallisemmat arvotukset poimin tutkimukseeni kirjastoalan ammattijulkaisussa, Kirjastolehdessä, julkaistuista artikkeleista. Tutkimusaineistooni valikoituivat tekstit, joissa pyritään jollain tavoin ohjeistamaan yleisten kirjastojen toteuttamaa lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankintaa tai antamaan suosituksia kirjastojen lasten- ja nuortenosastoille sopivasta aineistosta. Kuten kuvasin luvussa 3, etenin tutkimusaineistojeni analyysivaiheen alussa aineistolähtöisesti. Kirjastolehden vuosikertojen kohdalla tämä tarkoitti paitsi asiasanahakemiston tarkastamista myös jokaisen lehden selaamista ja aiheeseeni liittyvien

artikkeleiden etsimistä. 1970-luvun lehdissä ilmestyi myös monta lastenkirjallisuutta ja lastenkirjastoja käsittelevää erikoisnumeroa³⁴, joista aiheeseen liittyviä artikkeleita löytyi paikoin runsaastikin. Kun olin löytänyt kaikki 1970-luvun aikana yleisiä kirjastoja ja lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankintaa käsittelevät tekstit, aloin analysoida niitä virallisen ohjeistuksen tarjoaman teoreettisen kolmijaon pohjalta. Poimin systemaattisesti sekä kasvatuksellisia, informatiivisia että kulttuurisia perusteita lasten- ja nuortenkirjallisuuden valinnassa korostavia ilmaisuja. Kirjastolehden tekstien analyysi osoitti, että epävirallinen ohjeistus jakaantuu virallisten normien tapaan selkeästi kolmeen luokkaan; teksteissä korostetaan niin kasvattamaan pyrkivää kirjallisuutta, monipuolisen informaation jakamista kuin lukevien lasten ja nuorten kulttuuristen tarpeiden huomioimista.

Kasvatuksellisuus ja informatiivisuus osoittautuivat epävirallisen ohjeistuksen tarkastelun perusteella käyttökelpoisiksi yläkäsitteiksi myös artikkeliaineiston luokittelussa ja tekstien sisältöjen kuvailussa, mutta kulttuurista toimintaa useammin Kirjastolehden artikkeleissa puhutaan viihteestä, viihtymisestä ja ajanvietteellisyydestä. Siten koin aiheelliseksi korvata virallisissa ohjeistuksissa käytetyn *kulttuurin* yläotsikolla *viihhteellisyys*. Koska tutkimukseni tarkoituksena on selvittää kirjastoammattilaisten omia näkemyksiä aineistonvalinnasta eikä pitkiä listauksia yleisille kirjastoille tyypillisistä toiminnoista, päätin myös hylätä valtionjohdon ohjeissa hyödynnetyn sanan *tehtävä* ja alkaa käyttää ilmaisuja *näkökulma* ja *teema*. Kyseisillä käsitteillä viitataan tietynlaisten mielipiteiden ja arvotusten muodostamaan katsomusjärjestelmään, jota kukin kirjoittaja tekstissään painottaa ohjeistaessaan yleisiä kirjastoja lapsille ja nuorille suunnatun aineiston valintaprosessissa.

Kasvatukselliseen luokkaan sisällytin kaikki sellaiset tekstit, joissa korostetaan yleisiin kirjastoihin hankittavan lasten- ja nuortenkirjallisuuden pedagogisesti kehittäviä ja kokonaisvaltaisia

---

³⁴ Esimerkiksi Kirjastolehden heinä-elokuun numero vuodelta 1970 on minipamfletti ”[k]irjaston vähäväkisistä: lapsista, lastenkirjoista, koululaisista [...]”, ja lehdet 10/71 ja 3/75 vastaavasti lastenkirjastonnumeroita.

vaikutuksia lukeviin lapsiin ja nuoriin. Yhden Kirjastolehden (jatkossa KL)³⁵ mielipidekirjoituksen mukaan kirjastoihin valittavien lasten- ja nuortenkirjojen tulee mm. sisältää hyviä käyttäytymismalleja ja kasvattaa lukijoitaan suvaitsevaisuuden ja ymmärryksen hengessä (KL 10/71, 398); toisessa artikkelissa taas puhutaan kuvakirjoista, joilla nähdään olevan suuri merkitys erityisesti ”[...] *esikouluikäisten lasten henkisten virikkeiden ja valmiuksien antajana*” (KL 10/71, 377). Informatiivista puolta lasten- ja nuortenkirjallisuuden valinnassa painottaneissa teksteissä syvennyttään puolestaan ajankohtaisten tilanteiden esittelyyn ja lukijoiden laaja-alaiseen tiedolliseen sivistämiseen. Lapsia ja nuoria varten kehoitetaan yleisiin kirjastoihin hankkimaan esimerkiksi realistisia kannanottoja, asiantietoa, historiallista faktatietoa tai ajatustehtäviä sisältäviä kirjoja (KL 9/76, 309–312). Kirjastoaineiston valinnalla tulisikin pyrkiä tarjoamaan oikeaa tietoa mm. eri yhteiskuntamuodoista ja kulttuureista ja välttämään ”[...] *varsinkin väkivaltaa ja sotaa ihannoivien, rotusortoa puoltavien* [...]” kirjojen hankkimista (KL 9/76, 329).

Vähiten kannatusta epävirallisen ohjeistuksen keskuudessa saanut³⁶ kolmas näkökulma, viihteellinen teema, keskittyy nimensä mukaisesti tuomaan esiin lasten ja nuorten viihdelukemisen hyviä, kannatettavia puolia. Kun kasvatuksellisia ja informatiivisia teemoja edustavat tekstit keskittyvät moittimaan viihdekirjoja esimerkiksi ”[...] *liiallisesta kaupallisuudesta, voiton tavoittelusta ja yleensä tarjonnan vähäisyydestä*” (KL 3/75, 78–79), muistutetaan viihteellisiksi luokittamissani artikkeleissa lukupalun vapaasta tyydyttämisestä kaikenlaisten, myös pelkästä viihteestä koostuvien lasten- ja nuortenkirjojen äärellä (KL 4/71, 160). Yhdessä pääkirjoituksessa taas huomautetaan kirjastoa mainostettavan yhteiskunnan demokraattisimpana laitoksena; kirjaston ei siten tulisi syrjiä kirjahankinnoissa mitään kansalaiskategoriaa vaan paremminkin valita kokoelmiin esimerkiksi teini-ikäisiä kiinnostavaa, usein kovin viihteellistä aineistoa (KL 1/73, 1).

---

³⁵ Merkitsen tämän luvun lähdeviitteisiin kirjoittajan nimen sijasta ainoastaan tiedot ko. Kirjastolehdestä, sillä graduseminaarissa saamani ohjeen mukaisesti: ”*Ei ole tärkeää, kuka sanoo, vaan mitä sanoo.*”

³⁶ Kaikista kolmesta näkökulmasta sai kasvatuksellinen eniten mainintoja tutkimusaineistooni kuuluneiden artikkeleiden keskuudessa. Artikkeliaineiston kvantitatiivista analyysia kuvaan tarkemmin luvussa 5.2.

Suurin osa tutkimusaineistoni epävirallista ohjeistusta sisältävistä teksteistä käsittelee ainoastaan yhtä näkökulmaa yleisten kirjastojen toteuttamaan lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankintaan, mutta joissain artikkeleissa huomioidaan yhden teeman ohessa toinen ja joskus jopa kolmaskin. Useamman näkökulman ja eri suuntiin hajaantuvien näkemysten tapauksissa pyrin huomioimaan, mikä tavoite saa tekstissä eniten palstatilaa tai voimakkaimmat sanapainot. Näkökulmien pistäminen yksittäisen tekstin sisällä eräänlaiseen rankijärjestykseen oli lopulta erittäin selkeää: kaikkien toisen ja kolmannen teeman puolesta puhuneet artikkelit painottavat tutkimusaineistossani selvästi jotain tiettyä, ensisijaista tavoitetta lasten- ja nuortenkirjojen hankinnassa ja tyytyvät usein vain muutamalla lauseella mainitsemaan toissijaiseen tai kolmanteen näkökulmaan liittyvät mielipiteet. Hyvä esimerkki tästä on ensisijaisesti viihteellistä ja toissijaisesti informatiivista näkökulmaa edustava artikkeli. Tekstissä korostuu nuorten lainaajien mieltymyksiin vastaaminen: kirjoittaja nostaa useassa kohdassa voimakkain painotuksin esiin mm. nuoria kiinnostavan, elävän ja mielenkiintoisen lukemisen hankkimisen liian vaikeatajuisten kirjojen tilalle. Viihteellisten tavoitteiden ohessa artikkelissa huomautetaan kuitenkin lyhyesti myös informatiivisuuden tärkeydestä: yleisten kirjastojen kokoelmiin tulisi hankkia esimerkiksi nuorten ja perheongelmia ja seksuaalivalistusta käsittelevää sekä muuta ”[...] nuoria kiinnostavaa ajankohtaista tietokirjallisuutta [...]”. (KL 1/73, 18.)

Seuraavissa alaluvuissa esittelen edellä kuvattujen esimerkkien pohjustamina syvällisemmin epävirallisissa ohjeistuksissa, Kirjastolehdessä ilmestyneissä relevanteissa artikkeleissa paljastuvat näkökulmat. Ensin saavat vuoron kasvatuksellisten lasten- ja nuortenkirjojen valinnan puolestapuhujien motiivit, ja toisena erittelen informatiivisia teemoja kannattavien kirjastoihmisten esittämiä kriteereitä lasten- ja nuortenkirjahankinnalle. Kolmantena ja viimeisenä käsittelem viihteellisen näkökulman edustajien mielipiteet siitä, miksi yleisiin kirjastoihin tulisi lapsia ja nuoria varten valita ensisijaisesti viihteellistä kaunokirjallista aineistoa.

5.1.1 Kasvatuksellinen näkökulma

”Jos niitä (kasvatustavoitteita) ei ole ja kirjastoihmiset toistelevat hölmöinä, ettei kirjastotyöllä saa olla mitään kasvatuksellisia tavoitteita, kirjastot toimivat vain suurkustantajien uloimpina jakeluasemina. Samalla ne hylkäävät ja sabotoivat sitä määrätietoista työtä, jota on alettu tehdä korkeatasoisen ja lasten etuja palvelevan lastenkulttuurin edistämiseksi [...].” (KL 3/75, 79.)

Kasvatuskeskustelua käytiin 1970-luvulla ahkerasti, ja Kirjastolehdeissäkin otetaan kantaa sekä kirjaston kasvatustavoitteiden puolesta että vastaan. Kasvatuksellisen näkökulman kannattajien mielestä kirjastoilla tulee olla kasvattava tehtävä, ja kirjojen valinnassa täytyy painottaa kirjallisia avuja. Vastapuoli puolestaan korostaa kirjastoa yksinomaan palvelevana laitoksena, joihin kirjat valitaan menekin ja kysynnän mukaan taloudellisten mahdollisuuksien rajoissa. Kirjaston omien kasvatustavoitteiden laatimisen tärkeys ja kiireellisyys saavat paljon kannatusta kirjastoväen joukossa, sillä lasten koetaan olevan kansainvälisen massakulttuurin armoilla. (KL 3/75, 78–79.) Lisäksi kasvatuksen onnistumiseksi tulisi lapsia ja nuoria varten hankkia juuri heidän kehitystasoonsa sopivaa kirjallisuutta; aikuisille tarkoitettu teos ei yleensä sovi nuorelle lukijalle ”vaarallisen” aiheistonsa (seksi, rikokset, sota) puolesta, jota “[...] hän ei kuitenkaan kykene normaalilla tavalla käyttämään hyväkseen” (KL 6/71, 258–259).

Kaupallista kulttuuria arvostellaan 1970-luvun aikana paljon, ja sen kielteisistä vaikutuksista lapsiin ja nuoriin pyritään tiedottamaan. Kaupallisissa tarkoituksissa tuotetun viihteen koetaan usein olevan väkivaltaista ja vaikuttavan lasten ja nuorten psyykkiseen ja sosiaaliseen kehitykseen negatiivisesti (KL 2/79, 47). Massakulttuurin tuotteet ovat pitkälti yhdenmukaista ja latteata sarjatuotantoa, jolta puuttuvat kansalliset ja muut erityispiirteet. Lisäksi kilpailun kiristyessä massakulttuurissa on tapahtunut jatkuvaa tason heikkenemistä ja esimerkiksi tarkoituksellinen, myynnin edistämistä

palveleva väkivalta on lisääntynyt (KL 9/76, 334.); väkivaltaa ihannoivan aineiston tuontia halutaan jopa rajoittaa (KL 12/79, 567). Huoli lapsille ja nuorille tarkoitetusta kulttuuritarjonnasta on monien artikkeleiden mukaan aiheellista, sillä tarjonnan koetaan 1970-luvulla olleen ”[...] suurelta osalta kaupallistunutta ja siksi enemmän taloudellisen voitonpyynnin kuin lasten persoonallisuuden kehittämisestä huolehtivaa [...]” (KL 3/75, 83).

Lasten- ja nuortenkirjallisuuden halutaan ohjaavan ja kasvattavan kirjallisuuden käyttöön sekä opettavan äidinkieltä (KL 5/78, 178). Lapset ja nuoret lukevat kuitenkin yhä enemmän rihkamaa, kun paremmat kirjavaihtoehdot hukkuvat massaviihteen eli heikkotasoisien sarjakuvalehtien ja roskaksi luokiteltujen kioskilukemistojen tarjontaan (KL 1/76, 6). Kansainvälisen massakulttuurin kasvu ja muuttoliikkeen aiheuttama sosiaalinen turvattomuus ovat lisänneet ns. uuslukutaidottomien lasten määrää, ja kaupallinen massakulttuuri on puolestaan hävittänyt perinteistä lastenkulttuuria. Lisäksi lasten sanavarasto on heikentynyt. (KL 1/76, 2.) Heikkotasoiset ja väkivaltaa ihannoivat tekstit aiheuttavat muitakin esteitä lasten ja nuorten normaalille kehitykselle: ”*Suullinen ja kirjallinen ilmaisukyky on heikkenemässä, luku- ja kirjoitusvaikeuksia on jo 10–15 %:lla joka ikäluokasta ja oppimisvaikeudet ovat kasvamassa*” (KL 1/76, 6).

Yleisillä kirjastoilla koetaankin olevan ratkaiseva asema lukuharrastuksen herättämisessä, ja luku- ja kirjoitushäiriöiden ratkaisuksi ehdotetaan hyvän, kotimaisen lastenkirjallisuuden hankkimista (KL 1/76, 2). Mitä huonommin osataan lukea, sitä parempaa lukemisaineiston on oltava, ja hyviä kirjoja oppii lukemaan vain, jos lapsilla on valinnanvaraa, kunnolliset valinnan mahdollisuudet (KL 10/71, 367). Lapsille tulisi siten toimittaa hyviä ja yhä parempia kirjoja (KL 11/71, 432), ja kirjastojen täytyisi olla jo ennen kouluikää kodin apuna tarjoamassa virikkeitä lapsen kielelliselle kehittämiselle. Ajattelun kehittyminen on riippuvainen kielellisestä kehityksestä, ja puutteellinen kielen hallinta aiheuttaa puutteita ajattelussa. (KL 1/72, 10–11.) Ajattelun ja kielen välillä

vallitseekin hyvin kiinteä yhteys: ”*Kirjoittaminen ja lukeminen ovat kaikkein abstrakteimpia kielen käyttämisen muotoja ja vaativat luonnistuaakseen aikamoisia ponnistuksia. Samalla niillä on suuri merkitys lapsen kielen ja sitä kautta ajattelukyvyn kehittymiselle.*” (KL 3/75, 65.)

Kielellinen kehittyminen ja lukutaidon saavuttaminen nähdäänkin useissa artikkeleissa kirjastoista löytyvien aineistojen tärkeimmiksi kasvatustavoitteiksi. Kielellinen osaamattomuus heikentää huomattavasti yksilön mahdollisuuksia sekä toimia että vaikuttaa yhteiskunnassa. (KL 1/76, 2.) 1970-luvulla huomataankin, että ”[...] hyvällä lukutaidolla on yhä jotain yhteyttä siihen miten ihmiset myöhemmin maailmassa selviytyvät, kykenevät sitä hahmottamaan” (KL 3/75, 76). Hyvät kirjat vahvistavat lasten kielellistä ilmaisukykyä; toisaalta kirjojen tulee sanastonsa osalta vastata lapsen kielellistä kehitystasoa (KL 10/77, 399). Kirjallisuuden tulee kehittää lasta kielellisesti ja avartaa häntä muodostamaan mielipiteensä niin isoista kuin pienistäkin asioista (KL 12/70, 411). Myös sanavaraston kehittäminen koetaan tärkeäksi lapsen myöhemmän oppimisen kannalta, sillä ”[m]itä laajempi sanavarasto lapsella on hänen aloittaessaan koulunkäyntinsä, sitä harvemmin hän joutuu tekemisiin vieraiden asioiden ja käsitteiden kanssa” (KL 10/77, 403).

Lapsia ja nuoria tahdotaan kasvattaa nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa itsenäisesti ja kriittisesti ajatteleviksi ihmisiksi (KL 1/70, 18), ja yleisten kirjastojen halutaan auttavan siten myös luovan ajattelun ja arvostelukyvyn kehittämisessä (KL 12/72, 447). Hyväksyttävänä lasten- ja nuortenkirjallisuuden pedagogisina tavoitteina pidetään myös esimerkiksi mielikuvituksen, oma-aloitteisuuden, kommunikaatiokyvyn ja aktiivisuuden lisäämistä (KL 2/74, 58). Lastenkirjojen tulee paitsi sanallisesti myös kuvallisesti antaa virikkeitä lapsen mielikuvituksen ja asenteiden kehittymiselle (KL 5/78, 189). Lasten kuvienkatseluvalmiuksien, kuvallisen vastustuskyvyn, visuaalisen ympäristön hahmottamiskyvyn sekä kuvakritiikkiin kykeneväisyyden kehittämisen tärkeys huomataankin 1970-luvun aikana (KL 4/78, 136–138). Yleisissä kirjastoissa olevien

kirjojen tulee siten olla myös ”[...] hyödyllisiä lasten kuvallisen ilmaisun kehittymisen ja kuvakulttuurin omaksumisen kannalta” (KL 5/78, 178).

Lasten- ja nuortenkirjoja ja yleisiä kirjastoja tarvitaan lasten ja nuorten älyllisen kehityksen turvaamisen ohella myös tunne-elämään liittyvän ja sosiaalisen kehityksen avuksi (KL 10/71, 367). Esimerkiksi vanhojen klassikkokirjojen koetaan voivan vaikuttaa suoraan lukijan ”[...] elämäkatsomukselliseen arvojärjestelmäänsä - tähdentäessään sellaisia arvoja kuin rehellisyyttä, ystävyyttä, rohkeutta, kauneutta - ja esteettiseen tajuunsa” (KL 1/73, 16–17). Yleisiin kirjastoihin valittavalta lasten- ja nuortenkirjallisuudelta toivotaan oikeanlaista asennekasvatusta eikä mitään vanhoillista asenteellisuutta tai mustavalkoisia sukupuolirooleja. Perheen kiinteä yhteys, toisten huomioonottaminen ja kunnioittaminen ovat suositeltavia arvoja. (KL 3/76, 105–106.) Lapsen moraalijärjestelmän kehittyminen koetaan myös olennaiseksi kasvatustavoitteeksi, ja lasta tulisivikin ”[...] kirjallisuuden välityksellä opastaa tunnistamaan ja ymmärtämään sekä sydämellään että älyllään hyvyys ja inhimillisyys mutta myös itsekkyyys, julmuus ja rasismi” (KL 10/77, 394).

5.1.2 Informatiivinen näkökulma

”Suomalaisessa nyky-yhteiskunnassa kirjasto ei voi kasvattaa ihmisiä minkään maailmankatsomuksen mukaisesti. Kirjaston tehtävänä on tarjota ihmisille edellytykset arvioida mahdollisimman objektiivisesti maailman ilmiöitä ja luoda näin oma käsitys todellisuudesta.” (KL 9/79, 416.)

Informatiivista, tietoa tarjoavaa ja avartavaa lasten- ja nuortenkirjallisuutta pidetään 1970-luvulla varsin tärkeänä, sillä lasten ja nuorten tulee saada nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa ajankohtaista informaatiota (KL 1/70, 18). Yleisen kirjaston tulee tarjota lapsille tilaisuus pysyä

ajan tasalla (KL 12/72, 447), ja informatiivisen näkökulman kannattajat näkevät lasten- ja nuortenkirjallisuuden tehtäväksi käsitellä maailmassa tapahtuvaa ja vastata lukijassa herääviin kysymyksiin (KL 12/70, 411). Maailman Väestövuosi (1974) lisää entisestään halua välittää tietoa maailmanlaajuisesta todellisuudesta vastakohtana satukirjojen välittämälle todellisuudelle. Lasten ja nuorten halutaan ymmärtävän paitsi oman maan myös koko maailman todellisia ongelmia (KL 2/74, 58.), ja nuorille lukijoille halutaan ideaalisesti antaa ”[...] mahdollisimman monipuolista informaatiota omasta yhteiskunnastamme ja maailmasta, jossa elämme” (KL 2/73, 72).

Lasten- ja nuortenkirjojen halutaan kertovan asioista realistisesti ja olevan tekemisissä todellisuuden kanssa. Kirjat ovat hyviä ja lukemisen arvoisia, kun niissä kuvataan esimerkiksi sosiaalista sääliä, inhimillistä kurjuutta tai oikeita ongelmia. (KL 9/76, 309.) 1970-luvulla ymmärretään myös, että jokaisen kirjaston on kyettävä antamaan tarpeellista ja asiallista sukupuolivalistusta käyttäjäkunnalleen, sekä lapsille että aikuisille (KL 3/72, 77). Lisäksi kiukkukasvatus, puheopetus ja erilaiset vastakkainasettelut saavat kirjastoväeltä kannatusta. Kirjojen mahdollisesti filosofisen, monikerroksisen sanoman tulee laajentaa lapsen ympäristöä ja tajuntaa jo olemassa olevan materiaalin ohi. (KL 3/76, 105–108.) Elämän nurjaa puolta, kuten työttömyyttä ja asunnottomuutta, pystyy monien mielestä käsittelemään myös lastenkirjoissa. Kirjojen kuvitus ja kirjailijoiden tekstit saattavat entiseen tyyliin pursuta mielikuvituksellisuutta ja fantasiaa, mutta lukijat tajuavat silti uudenlaisten kertomusten olevankin täyttä totta eikä vain satua: ”Mielikuvituksen avulla kirjoittajat eivät kuitenkaan pakene todellisuutta, vaan löytävät todellisuudessa yllättäviä yhteyksiä.” (KL 12/70, 410–411.)

Informatiivisuuden ja realismisuuden ohella kirjastojen odotetaan hankkivan kokoelmiinsa jollain tavoin yhteiskunnallista lasten- ja nuortenkirjallisuutta. Erilaisten 1970-lukulaisten arvojen, kuten esimerkiksi luonnonsuojelun ja teknologiavastaisuuden, ilmaantuminen nuorille lukijoille

suunnattuun kirjallisuuteen saa paljon kannatusta. (KL 12/70, 410.) Lapsille kirjoitettaessa tulisi käsitellä myös ajankohtaisia sodan ja rauhan teemoja, sillä ”[t]otuus on lapselle yhtä tärkeää kuin aikuiselle” (KL 10/77, 394). Yhteiskunnallisten asioiden koetaan kuuluvan erityisesti tärkeäksi havaittuun nuortenkirjallisuuteen: kirjoittamalla ajan ongelmista saavat tyytymättömät nuoret tietoa levottomuutensa syistä, ja ajan pulmat pystytään tuomaan laajemmin tiedostetuiksi ja kodin piirissä keskustelun alaisiksi. Lisäksi lapsia ja nuoria, tulevia aikuisia, tulee informoida saastuttamisen ja liikakansoittumisen riivaamasta tulevaisuudesta, sillä ”[e]i ole oikein, että nuorille ei kerrota mikä heitä odottaa”. (KL 11/71, 434–435.)

Informatiivisen näkökulman edustajat korostavat teksteissään myös yleistä sivistystä. Lasten- ja nuortenkirjallisuudesta tulee aina oppia jotain, ja oppimistoimintaa voidaan virittää niin kirjojen sanomista, sisällöistä, tunnelmista kuin vaikkapa ihmisten tai eläinten käyttäytymistavoista. (KL 10/77, 400.) Kirjastojen tulee sivistää ja aktivoida, herättää kysymyksiä, antaa niihin vastaukset ja ärsyttää terveellä tavalla, tiettyyn rajaan saakka (KL 10/77, 379–380). Lasten ja nuorten tulee lukea sivistyksellisesti arvokkaita tuotteita, ja heille täytyy myös olla riittävästi korkealuokkaista kulttuuritarjontaa (KL 3/75, 83). Toisaalta on tärkeää muistaa huomioida pienten lukijoiden omat ja aktuaaliset tiedontarpeet, sillä varsinkin lapsilla on paljon kysymyksiä esimerkiksi yksinäisyydestä ja epäoikeudenmukaisuudesta. Lasten ja nuorten kirjallista ravintoa ei tulisikaan koskaan arvioida aikuisten makuelämyksistä käsin (KL 6/75, 236–237.) Nuoret usein välttelevät aikuisten neuvoja varjellen itsenäisyyttään, mutta toisaalta ”[o]n syytä muistaa, ettei nuoren ihmisen lukemisen motiivi ole jokin sellainen hyötynäkökohta, jonka vuoksi aikuinen ehkä toivoo hänen lukevan [...]” (KL 1/73, 17).

Murrosikä on kovin itsekeskeinen vaihe, ja sitä elävät nuoret etsivät mielellään kirjoista omia ongelmiaan ja olosuhteitaan ja haluavat samastua päähenkilöön (KL 1/73, 16). Lapsetkin pitävät

eniten asiallisesta suhtautumisesta ja lähestymistavasta itseensä ja suhtautuvat ympäristöönsä vakavasti. 1970-lukulaisen ajattelumallin mukaisesti lapset tarvitsevat lapsellisen kulttuurin sijaan kaikin puolin asiallista, yhteiskunnan tärkeistä asioista kertovaa kirjallisuutta. Lasten maailmaa on kuitenkin sitkeästi vaalittu erillään aikuisten elämänpiiristä, mikä aiheuttaa jyrkkiä asenteita aikuistumisen kynnyksellä. Lapsen pitäisi yhtäkkiä, jokseenkin portaattomasti, olla kelvollinen aikuisten maailmaan ja aikuisten normeihin ja lopettaa olemasta lapsellinen. Ongelma kuitenkin poistuu informatiivisen kirjallisuuden avulla, mikä auttaa aikuistumisessa: *”Koska maailma on sekä aikuisten että lasten, ei lapsia tulisi pitää erillään.”* (KL 10/71, 364–365.)

Informatiivinen viihde, lapsille ja nuorille monipuolista tietoa tarjoava kaunokirjallisuus, toimii myös sukupolvien välisen kuilun kaventajana. Lukemalla nuortenkirjallisuutta saavat myös vanhemmat tärkeää, mahdollisesti arkielämää helpottavaa tietoa nuorisosta. (KL 1/73, 17.) Nuortenkirjallisuus voi opettaa ymmärtämään nuoria, mikä on tarpeellista nopeasti muuttuvalla 1970-luvulla: *”Keski-ikäinen ihminen tuomitsee hyvin helposti kaiken nuorison poikkeavan käyttäytymisen, koska hänen ihannekuvansa elämästä on staattinen, idyllinen, turvallinen. Hän hyväksyy ehkä vain kiltin ja rauhallisen vastalauseen. Mutta meidän kulttuurissamme kasvaneet nuoret eivät mielenilmauksissaan voi olla muuta kuin väkivaltaisia, koska koko kulttuuri perustuu väkivallalle.”* (KL 11/71, 434.)

5.1.3 Viihteellinen näkökulma

”Mielikuvitus tarvitsee joskus jälkiruokaherkkua, jota saadaan palaamalla vanhoihin prinsessa-prinssiasetelmiin, kuninkaanlinnoin, peikkometsiin, noita-akan luoliin, vanhojen klassillisten aiheiden pariin, pakoon asfalttikatujen karuudesta, köyhien katujen ahtaudesta, pyykkipihojen ankeudesta. Nykyajan lapsella on kenties suurempi tarve paeta todellisuutta

mielikuvitusmaailmaan. Sadun maailma on silloin mitä vaarattomin ja ystävällisin illuusioitten toteuttamisen keino, eikä vahingoita ketään.” (KL 5/71, 216.)

Yleisten kirjastojen toteuttaman lasten- ja nuortenkirjallisuuden valinnan viihteellisten tavoitteiden puolustajat jakaantuvat kahteen ryhmään. Toisaalta puhutaan voimakkaasti mielikuvituksellisten tarinoiden puolesta, toisaalta taas korostetaan tasa-arvoa ja kaikenlaisten lukijoiden huomioimista. Mielikuvitusta kannattavien joukossa ajatellaan, että lapset ja nuoret tarvitsevat ehdottomasti pakoa kodin tai koulun ehkä vaikeasti siedettävästä arkipäivästä. (KL 1/73, 17.) Mielikuvitusta ei viihteellisen näkökulman edustajien mielestä saa unohtaa eikä fantasiakirjoja kieltää (KL 1/70, 13). Satujen ja muiden viihteellisten kertomusten tärkeää asemaa perustellaan myös niiden rentouttamistarkoituksella: *”Kokonaan ei toki tarvitse mielikuvitus- ja satumaailmaa hylätä, onhan aikuisten maailmassakin paljon satuja: Alistair MacLean miehille ja Anni Polva naisille. Sadut voisivat toimia kuten kauno- ja viihdekirjallisuus aikuisille, rentouttavana välipalana, johon ei alun perinkään uskottaisi. Tämähän on satujen alkuperäinen funktio.” (KL 10/71, 364.)*

Päinvastoin kuin informatiivisen näkökulman kannattajat, viihteellisiä tavoitteita suosivien mielestä lastenkirjallisuuden ei aina tarvitse tarjota tietoja reaalisesta ulkomaailmasta tai yhteiskunnasta. Lapsille ja nuorille suunnatut kirjat voivat sisältää muutakin kuin rationaalisesti opettavaa, informatiivista ja pahasta vaikenevaa ainesta. Mielikuvitus ei kuitenkaan vieroita lasta tosiasioista, ja kertomusten epärealistisina pidetyt käänteet pikemminkin palvelevat symboleina ja auttavat lasta tämän kriiseissä. (KL 9/78, 337–341.) Lasten ja nuorten itsesäätelyyn ja vaistonvaraiseen valintaan tulee uskoa (KL 1/73, 16–17): *”Emme voi oikotietä parantaa maailmaa käyttämällä lasta välikappaleena, syöttämällä hänelle valmiita ajatuksia ja maailmankatsomuksia; voimme vain yrittää antaa hänelle varusteet – rohkeutta, uskoa, itseluottamusta -, jotta hänestä kasvaisi maailmaa myönteiseen suuntaan muuttava ihminen” (KL 9/78, 341).*

Tyttökirjojen ja muiden klassikkoromaanien kritiikkiä eivät mielikuvitusihmiset myöskään hyväksy. Tyttöromaanit eivät heidän mielestään voi tarjota väärää käsityksiä yhteiskunnasta silloisen 1970-lukulaisen tiedotustulvan keskellä eläneelle lapselle. Ikivihreiden kertomataiteen klassikoiden romantiikka liittyy satuun, ja niiden todellisuudenkuvaus antaa vain tietoa entisistä ajoista: *”1800-luvun säätyerojen täytyy hänestä (lapsesta) vaikuttaa yhtä etäisiltä ja epätodellisilta kuin sadun prinsessan ja paimenpoikien.”* (KL 1/73, 16.) Vaikka irrationaalisia ja kuvitteellisia tarinoita tuotettiin 1970-luvun aikana Lappalaisen (1979, 168) mukaan ajoittain todellisuuskertomuksia vähemmän, kirjoitettiin tuolloin edelleen myös lämminhenkisiä ja mielikuvitusta osoittavia kirjoja. Niillä on yhä lukijansa, sillä *”[h]uolimatta kaikista nykyajan vastakkaista vaikutteista kirjat ovat yhä siivet, jotka nostavat lukemattomat lapset jokapäiväisestä elämästä uuteen ihmeelliseen, kauniiseen ja iloiseen maailmaan”.* (KL 3/73, 127.)

1970-luvun Kirjastolehdistä käydään kiivasta keskustelua myös lasten ja nuorten toiveisiin ja tarpeisiin vastaamisen puolesta. Yleisen kirjaston erityiseksi velvollisuudeksi nähdään, että niiden tulee tarjota lukijoille mahdollisuus valita kirjoja vapaasti ja yksilöllisesti. (KL 12/72, 448.) Kirjastoille kaiken syrjinnän tulee olla mahdollisimman vierasta, eikä esimerkiksi nuoria kiinnostavaa aineistoa saa jättää hankintapolitiikan ulkopuolelle ainoastaan ns. laatukriteereihin vetoamalla (KL 1/73, 1). Kirjallisuuden tarjontaa halutaan monipuolistaa ja laajentaa nuorten toivomusten mukaisesti, sillä aikuisten mielipiteille eivät alaikäiset anna arvoa (KL 2/77, 68). Tarjonta on 1970-luvulle asti ollut heikkoa eikä juuri vastannut kysyntään, mutta nyt ongelmaan halutaan puuttua: *”Hankinnoissa on entistä määrätietoemmin yritetty tulla nuorison omia näkökantoja vastaan”* (KL 1/73, 13–15).

Artikkeleiden perusteella juuri 1970-luvulla aletaan ymmärtää, että tarjoamalla erilaisia virikkeitä ja monipuolista viihdettä saadaan juuri nuorison kaltaiset ongelmaryhmät kirjastojen asiakkaita (KL

1/73, 12). Laajan ja edustavan, myös viihteellisiä kirjoja sisältävän kokoelman avulla ajatellaan houkuteltavan passiivisempia kirjastonkäyttäjiä lukemaan jatkossa muutakin. Kulttuurislummin eli epätasa-arvoisen kulttuuripalveluiden jakautumisen estämiseksi kirjastojen tulee tarjota etuoikeutettujen luokkien ohella kirjallisuutta myös muille ryhmille (KL 7–8/70, 215–217.); tämän ajatuksen mukaisesti lapsia pitää kohdella tasavertaisina asiakkaina aikuisten kanssa (KL 3/75, 65). Erityisesti nuorista ja heidän lukemistavoistaan huolehditaan: *”Tällä hetkellä voidaan kirjastojen katsoa kasvattavan juopaa paljon koulutusta saaneiden nuorten hyväksi. ”Hyvät”, korkeatasoiset ja tiedolliset harrastukset kasautuvat yhteiskunnan parempiosaisille. Huonot lähtöasemat saaneet nuoret on jätetty esim. lukemisen suhteen kioskien tarjoaman yksipuolisen viihteen varaan.”* (KL 1/73, 12.)

Taustalla viihteen tarjonnan lisäämisessä yleisiin kirjastoihin on yleensäkin halu kasvattaa lapsista ja nuorista parempia lukijoita. Lukemismotivaation voimistamiseksi ja säilyttämiseksi lasten ja nuorten täytyy antaa lukea sitä, mitä he haluavat. Kirjastoihin on siis valittava myös sellaista lasten- ja nuortenkirjallisuutta, jolla ei aikuisten mielestä ole välttämättä kovinkaan suurta kirjallista arvoa. (KL 2/77, 68.) Huono kirjallisuus saattaa kuitenkin olla hyvää vähän huonommalle lukijalle, ja avarakatseiset kriitikot pitävät ns. ala-arvoisempia ja kielellisesti heikompia kirjoja myös tienä kohti parempaa lukutulevaisuutta. Esimerkiksi usein parjatuista sarjakuvista sekä kiistellyn Enid Blytonin kirjasarjoista ajatellaan, että ne voivat *”[...] ratkaisevasti helpottaa lasta siirtymään lukemisen vaativampiin muotoihin, luomaan itselleen kirja- ja lukutottumusta”*. (KL 3/75, 65.)

5.2 Artikkeliaineiston luokittelu ja kvantitatiivinen analyysi

Sisällönanalyysillä, jota hyödynnän tutkimuksessani, tarkoitetaan pyrkimystä kuvata dokumenttien sisältöä sanallisesti (Tuomi 2009, 106). Sisällönanalyysissä tuotettu aineisto voidaan kuitenkin

myös kvantifioida; analyysia voidaan siis jatkaa tuottamalla sanallisesti kuvatun aineiston oheen määrällisiä tuloksia (emt., 107). Laadullisin menetelmin kerätyn ja laadullisin menetelmin analysoidun aineiston käsittelyä on mahdollista jatkaa ristiriidattomasti määrällistämällä aineisto. Kvantifiointi voi esimerkiksi tuoda laadullisen aineiston tulkintaan erilaisia näkökulmia (emt., 121.) Erilaisten näkökulmien esittämisen vuoksi haluan itsekkin esittää yleisiin kirjastoihin hankittavaa lasten- ja nuortenkirjallisuutta koskevan epävirallisen kirjoitteluaineiston laadullisen analyysin ohella myös määrällisesti jaoteltuna.³⁷

Kun olin ensin luokitellut artikkeliaineiston ja yhdistänyt tekstien sisältämät näkemykset kolmen eri näkökulman välille, hyödynsin SPSS 16.0 -tilasto-ohjelmaa, jolla tarkastelin Kirjastolehden epävirallista ohjeistusta sisältävien artikkeleiden jakaantumista eri teemoihin. Artikkeleista syötin tilasto-ohjelmaan kaikki tarpeelliset tiedot: julkaisuvuoden, lyhyet kuvailutiedot (artikkelin otsikko tai aihepiiri; kirjoittaja tai kohdehenkilö) sekä numeerisiksi muokkaamani merkinnät artikkeleiden edustamista ensi- ja mahdollisista toissijaisista sekä kolmansista näkökulmista yleisten kirjastojen suorittamaan lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankintaan liittyen. Tilasto-ohjelmalla muodostamani 3 taulukkoa ja 2 kuviota tuovat lisäinformaatiota epävirallisissa ohjeistuksissa esiintyvien kolmenlaisten teemojen frekvensseistä.

TAULUKKO 7. Artikkeleiden ensisijainen näkökulma (n=48)

Ensisijainen näkökulma	Prosentit
Kasvatuksellinen	47,9
Informatiivinen	29,2
Viihteellinen	22,9
Yhteensä	100,0

³⁷ Toimin samalla tavalla hankinta-aineiston, Jyväskylän kaupunginkirjastoon vuonna 1979 valitun uuden lasten- ja nuortenkirjallisuuden kanssa; tästä lisää luvussa 6.2.

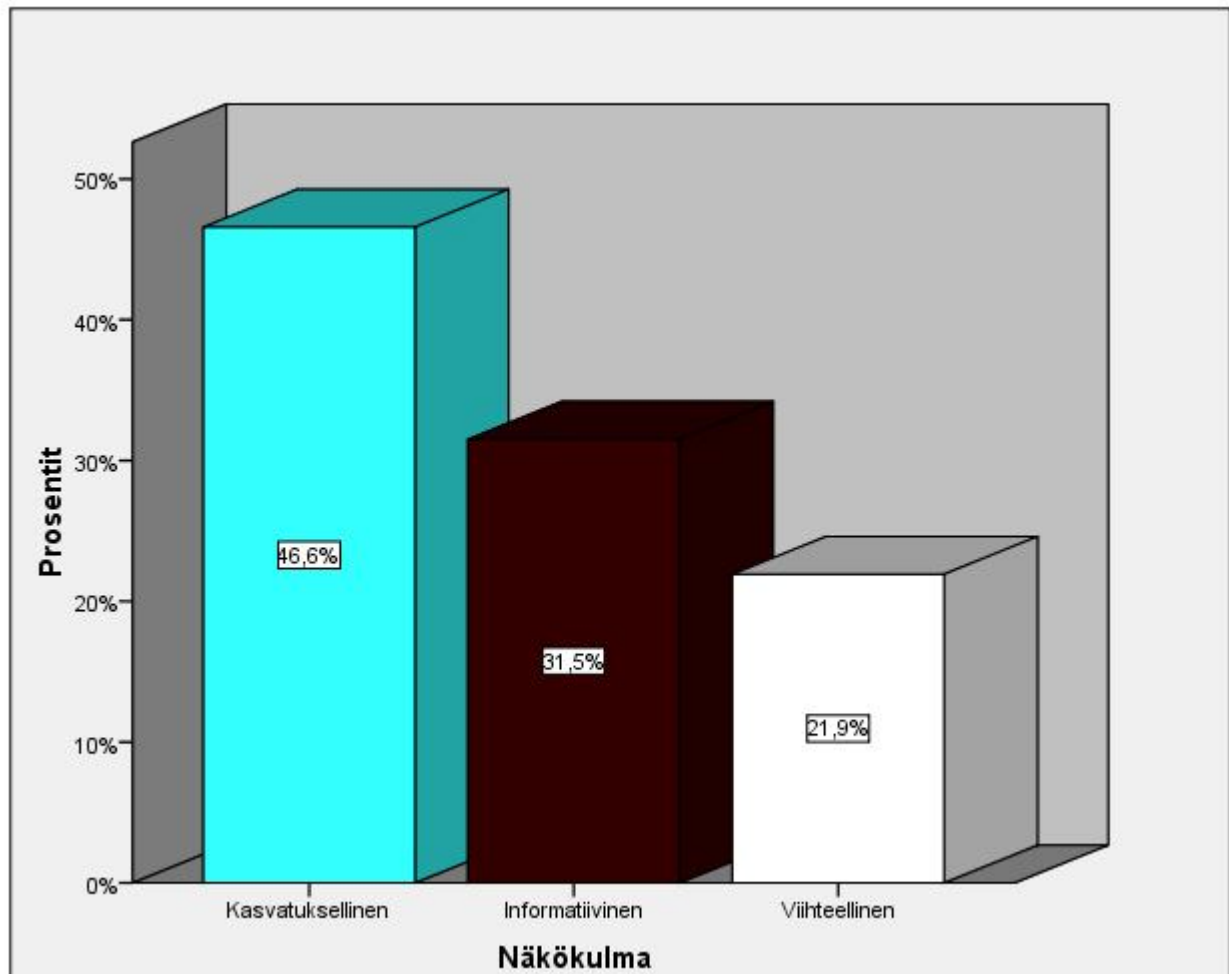
Kirjastolehdessä 1970-luvun aikana julkaistuissa, lasten- ja nuortenkirjallisuuden valintaa käsittelevissä artikkeleissa saa kasvatuksellinen näkökulma selvästi eniten edustuksia, sillä miltei puolet kaikista epävirallisista ohjeistusta sisältävistä teksteistä kannattaa kasvatuksellisuutta. Informatiivisuus kerää mainintoja vajaassa kolmanneksessa kirjoituksista, ja viihteellisyyttä lapsille ja nuorille suunnatussa aineistonvalinnassa painottaa noin 23 prosenttia artikkeleista.

TAULUKKO 8. Artikkeleiden toissijainen näkökulma (n=48)

Toissijainen näkökulma	Prosentit
Kasvatuksellinen	18,8
Informatiivinen	18,8
Viihteellinen	6,2
Ei toista näkökulmaa	56,2
Yhteensä	100,0

Kaikista tutkimusaineistooni sisältyvistä, epävirallisia ohjeita käsittelevistä Kirjastolehden artikkeleista yhteensä 43,8 prosenttia painottaa vähintään toista, selkeästi erottuvaa teemaa yleisissä kirjastoissa tapahtuvan lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankinnan suhteen. Toissijaisista näkökulmista sekä kasvatuksellinen että informatiivinen saavat yhtä paljon edustusta, noin 19 prosentin verran. Viihteellisyys saa toissijaisuudessaan kannatusta noin 6 %. Yli puolet Kirjastolehdessä ilmestyneistä artikkeleista tyytyy kuitenkin ainoastaan yhteen näkökulmaan liittyvien näkemysten esiintuontiin ja erittelyyn yleisiin kirjastoihin valittavasta lasten- ja nuortenkirjallisuudesta ja kirjojen toivotuista sisällöistä käydyn epävirallisemman kirjoittelun yhteydessä.³⁸

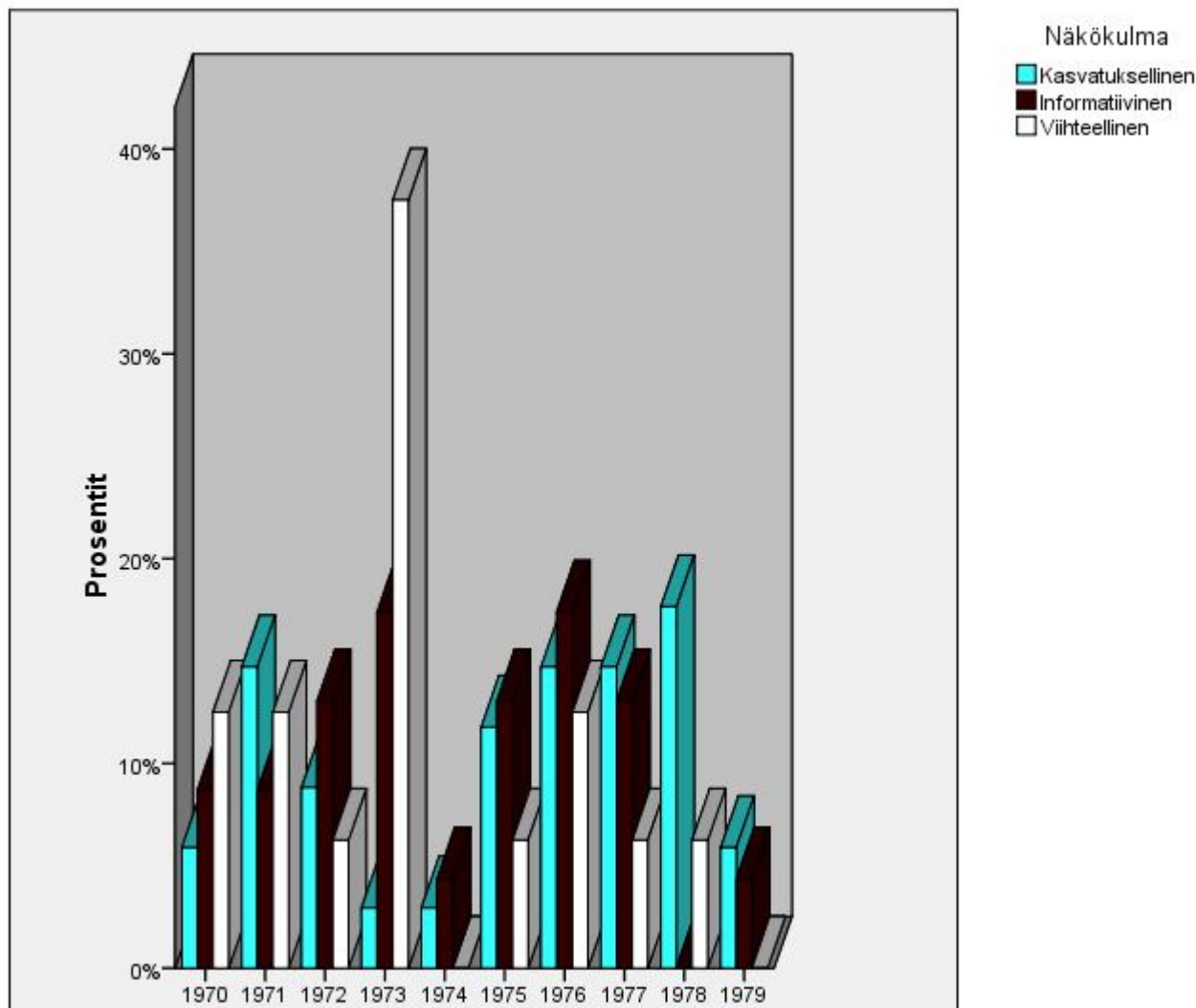
³⁸ 8,3 prosenttia tutkimusaiheeseen liittyvistä, Kirjastolehdessä ilmestyneistä relevanteista artikkeleista sisältää myös kolmannen näkökulman yleisten kirjastojen suorittamaan lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankintaan, sillä sekä kasvatuksellinen että viihteellinen näkemys mainitaan kumpikin kahdessa artikkelissa tekstin edustamien ensi- ja toissijaisten näkökulmien ohessa. Yhteensä vajaan 92 prosenttia artikkeleista sisältää kuitenkin maksimissaan kaksi näkökulmaa yleisten kirjastojen toteuttamaan lasten- ja nuortenkirjallisuuden valintaan.

KUVIO 1. Artikkeliaineiston näkökulmien yhteenlaskettu jakauma

Kun lasketaan yhteen näkökulmien kaikki edustukset, on kasvatuksellisella luonnollisesti edelleen suurin kannatus: analysoimistani artikkeleista vajaat 47 % korostaa kasvatuksellisuuden ensisijaisuutta ja tärkeyttä yleisten kirjastojen suorittamassa lasten- ja nuortenkirjallisuuden valinnassa. Informatiivisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankinnan ja valinnan puolesta puhuu miltei kolmannes teksteistä, ja viihteellisten päämäärien painottamista suosii reilu viidennes kirjoituksista. Kuviota 1 tarkastelemalla huomaa myös, että näkökulmien yhteenlaskun jälkeen kasvatuksellisen teeman suhteellinen ero pienenee hieman muihin teemoihin nähden; toisaalta informatiivinen näkökulma kasvattaa eroaan viihteellisiin tavoitteisiin³⁹.

³⁹ Ks. taulukko 7: kasvatuksellisuus painottuu ensisijaisesti 47,9 prosentissa, informatiivisuus 29,2 prosentissa ja viihteellisyys 22,9 prosentissa Kirjastolehden artikkeleista.

KUVIO 2. Artikkeliaineiston näkökulmien jakauma julkaisuvuosittain

Kuviossa 2 näkyy, miten viihteellinen näkökulma on jakautunut epätasaisesti julkaisuvuosittain: se on saanut miltei puolet kannatuksestaan vuonna 1973 ja jäänyt mainitsematta kahtena vuotena kymmenestä (1974 ja 1979). Informatiivisuus ja kasvatuksellisuus sitä vastoin esiintyvät yleisten kirjastojen toteuttamaa lasten- ja nuortenkirjallisuuden hankintaa jollain tavoin käsittelevissä Kirjastolehden artikkeleissa koko vuosikymmenen ajan. Informatiivisuuden näkökulman kannatus on ollut vahvaa viihteellisen tavoin sekä vuonna 1973 että myös 1970-luvun puolivälin paikkeilla. Näkökulman esiintyminen vähenee kuitenkin rajusti vuosikymmenen lopulla, erityisesti vuonna 1978, jolloin vastaavasti kasvatuksellinen näkökulma saa suurimman edustuksensa tarkastelemisnäkökulmissa vuosikerroissa. Kasvatuksellisen kirjallisuuden puolestapuhujat ovat kirjoittaneet

ja julkaisseet tekstejään kuitenkin tasaisimmin, ja ainoastaan vuosina 1973–1974 kasvatuksellisuus on saanut poikkeuksellisen vähän huomiota kirjastoihmisten keskuudessa ja Kirjastolehden sivuilla.

TAULUKKO 9. Artikkeliaineiston näkökulmien ristiintaulukointi (n=21)

Ensisijainen näkökulma	Toissijainen näkökulma (%)		
	Kasvatuksellinen	Informatiivinen	Viihteellinen
Kasvatuksellinen	-	28,6	4,8
Informatiivinen	33,3	-	9,5
Viihteellinen	9,5	14,3	-

Taulukon 9 perusteella yleisin Kirjastolehden artikkeleissa ilmenevä kahden näkökulman yhdistelmä on informatiivinen-kasvatuksellinen (33,3 %). Kyseiset näkökulmat ovat suosittuja myös päinvastaisessa arvotusjärjestyksessä, sillä kombinaatio kasvatuksellinen-informatiivinen on toiseksi kannatetuin. Kolmanneksi eniten epävirallisissa ohjeistuksissa suositaan viihteellisiä päämääriä informaatiotavoitteiden edellä. Variaatiot viihteellisyys-kasvatuksellisuus ja informatiivisuus-viihteellisyys saavat kumpikin kannatusta noin kymmenen prosenttia; kasvatuksellisten päämäärien yhdistämistä viihteellisyyteen esiintyy puolestaan vähiten.⁴⁰

5.3 Virallisen ja epävirallisen ohjeistuksen vertailua

Epävirallista lasten- ja nuortenkirjavalinnan ohjeistusta tarjoavat artikkelit jakaantuvat yllättävän selkeästi virallisen ohjeistuksen pohjalta luomani kolmijakoisen jäsenyyksen mukaisesti. Kirjastolehden sivuilla 1970-luvun aikana ilmestyneen kirjoittelun ja käydyn keskustelun

⁴⁰ Kolmannen näkökulman ristiintaulukointi jonkin toisen näkökulman kanssa on tapausten vähäisyyden vuoksi turhaa. Kaikki näkökulmat sisältävien artikkeleiden (4 kpl) variaatiot teemojen osalta ovat 2 x informatiivinen-kasvatuksellinen-viihteellinen ja kerran sekä informatiivinen-viihteellinen-kasvatuksellinen että viihteellinen-informatiivinen-kasvatuksellinen.

perusteella yleisten kirjastojen suorittamalle lasten- ja nuortenkirjallisuuden valinnalle asetetaan myös kolmenlaisia epävirallisia tavoitteita, kasvatuksellisia, informatiivisia sekä viihteellisiä. Kasvatuksellisuus korostuu artikkeleissa eniten; teksteissä painotetaan esimerkiksi lasten ja nuorten kielellistä ja sosiaalista kehittymistä sekä oma-aloitteisuuden ja aktiivisuuden lisäämistä sopivan lasten- ja nuortenkirjallisuuden avulla. Lisäksi kasvatuksellisten päämäärien kannattajat nostavat usein paheksuvassa mielessä esiin kaupallisen rihkamakulttuurin ja arvostelevat voimakkaasti kansainvälistä, heikkotasoisia massatuotantoa.

Informaatiotavoitteet saavat epävirallisia ohjeistuksia kartoittavissa artikkeleissa toiseksi eniten kannatusta, sillä yleisiin kirjastoihin hankittavilta lasten- ja nuortenkirjoilta odotetaan monen tekstin perusteella mm. ajankohtaisen, realistisen ja yhteiskunnallisenkin informaation tarjoamista. Informaation levittämiseksi pyritään paitsi sivistämään myös tarjoamaan samastumismahdollisuuksia etenkin nuorille lukijoille. Viihteelliset päämäärät mainitaan Kirjastolehden artikkeleissa myös, ja viihdekirjallisuuden tärkeys yleisten kirjastojen suorittamassa, lapsille ja nuorille suunnatun aineiston valinnassa ymmärretään oikeastaan kolmella eri tavalla. Viihteen avulla voivat lukevat lapset ja nuoret virkistäytyä, rentoutua ja paeta joskus ahdistavaakin todellisuutta. Toisaalta yleisten kirjastojen korostetaan tarvitsevan viihdekirjallisuutta tasa-arvon ja monipuolisuuden nimissä. Kolmas syy viihteellisen lukemiston suosittelulle on ajatus, jonka mukaan huonompaa kirjallisuutta lukemalla lapsista ja nuorista kasvaa vähitellen paremman kirjallisuuden ystäviä.

Valtion virkamiesten ja kirjastoammattilaisten virallisten ohjeistusten pääpaino on epävirallisia neuvoja sisältävien ja kasvatuksellisia tavoitteita korostavien Kirjastolehden artikkeleiden sijaan enemmänkin informatiivisissa päämäärissä. Vuoden 1961 kirjastolaissa ei kirjallisuuden laatuvaatimukseen vielä puututa, mutta tiedolliset tarpeet ja tavoitteet lasten- ja

nuortenkirjahankinnan taustalla erottuvat etenkin vuoden 1973 kirjastokomitean mietinnössä. Mietintö korostaakin 1970-luvun hengen mukaisesti totuudenmukaista tietoa ympäristöstä ja yhteiskunnasta, mutta mainitsee myös sekä kasvatus- että kulttuuritavoitteet. Vaikka informatiivisuuden korostaminen onkin virallisen normiaineiston näkyvin ominaisuus, nousee kasvatuksellisuus virallisissa ohjeistuksissa kohtalaisen selkeästi esiin. Hyvänä esimerkkinä tästä on Leena Teinilä (1979, 47), joka painottaa teeseissään kielellisiä valmiuksia ja mielikuvitusta kehittävän lasten- ja nuortenkirjallisuuden valintaa yleisiin kirjastoihin. Selvä yhteinen piirre virallisille ja epävirallisille ohjeistuksille on niissä molemmissa selvästi erottuva, nuiva suhtautuminen lapsille ja nuorille suunnattuun ajanvietteelliseen lukemiseen ja viihdekirjallisuuteen.

Epävirallisissa ohjeistuksissa viihteen lukijoita kuitenkin myös toisinaan jopa ymmärretään, mutta virallisen sääntelyn puolella maininnat viihteellisen kirjallisuuden hyvistä puolista jäävät todella vähiin. *Lastenkirjasto-oppaaseen* kirjoittanut Ulla Lehtonen (1978, 106) nostaa virallisten kirjastotoimijoiden joukossa oikeastaan ainoana esille viihteellisyyden puhuessaan lasten ja nuorten lukemisharrastuksesta puhtaasti virkistystarkoituksissa. Enimmäkseen kirjastoalan toimijoiden joukossa kuitenkin paheksutaan yhteisesti Suomeen levinnyttä rihkamakulttuuria ja kaupallista massakirjallisuutta ja pelätään sen rappeuttavan henkisesti lukevia lapsia ja nuoria. Viralliset ja epäviralliset ohjeistukset ovat kuitenkin kohtalaisen samankaltaisia; tämä luo hyvän pohjan tutkimukseni empiiriseen osaan, jossa tarkastelen Jyväskylän kaupunginkirjaston hankkimaa lasten- ja nuortenaineistoa. Oletan, että yleisten kirjastojen ja lapsille ja nuorille tarkoitetun aineiston valinnan tavoitteiden kolmijako näkyy myös esimerkkikirjastoni suorittamissa hankinnoissa; siten kirjallisuutta tulisi olla Jyväskylän kaupunginkirjaston kokoelmiin lapsia ja nuoria varten valittu valtionjohdon ja ylimmän kirjastotoimen sekä muiden kirjastoammattilaisten näkemysten mukaisesti niin kasvatuksellisten, informatiivisten kuin viihteellisten motiivien pohjalta.

6. JYVÄSKYLÄN KAUPUNGINKIRJASTON SUORITTAMA LASTEN- JA NUORTENKIRJALLISUUDEN HANKINTA VUONNA 1979

Tutkimukseni empiirisessä osassa esittelen tarkemmin esimerkkikirjastoni, Jyväskylän kaupunginkirjaston, vuonna 1979 hankkimaa uutta lasten- ja nuortenkirjallisuutta. Koska yksi tutkimusongelmistani on suhteuttaa esimerkkikirjastoni valinnat lapsille ja nuorille sopivasta kirjallisuudesta annettuihin virallisiin kirjastoammattilaisten ohjeistuksiin ja kirjastoväen epävirallisempaan kirjoitteluun, on Jyväskylään hankittu lasten- ja nuortenkirjallisuus jaoteltava yhdenmukaisesti. Virallisten ohjeistusten tarjoama ja epävirallisten neuvojen vahvistama näkökulmien kolmijako yleisten kirjastojen aineistonvalinnalle asetetuista tavoitteista ohjaa siten myös hankinta-aineiston analyysia. Luvun aluksi esitän kvalitatiivisesti, millaista lasten- ja nuortenkirjallisuutta Jyväskylän kaupunginkirjastoon 1970-luvun lopulla valittiin ja hankittiin. Jaottelen lasten- ja nuortenkirjat aiemman teorian pohjalta, mutta luotettavuuden kannalta kolmijaon hienojakoistaminen ja alempien sisältöluokkien luominen näkökulmien edustamille pääluokille osoittautuu välttämättömäksi. Laadullisen analyysin perään havainnollistan hankinta-aineiston luokitteluprosessia ja määrällistä jakautumista vielä kvantitatiivisen analyysin keinoin.

6.1 Hankinta-aineiston kvalitatiivinen analyysi

Virallisten ohjeistusten tarjoaman teorian mukaisesti ja epävirallisessa kirjoittelussa esiin nousevia teemoja mukaillen jakaantuu Jyväskylän kaupunginkirjastoon valittu kaunokirjallinen, lapsille ja nuorille suunnattu aineisto Arvostelevan kirjaluettelon kritiikkien perusteella kolmeen näkökulmaan, kasvatukselliseen, informatiiviseen ja viihteelliseen. Vaikka kaikille 260:lle

aineistooni kuuluvalle nimikkeelle löytyi selkeä pääluokka AKL:ssa ilmestyneissä arvosteluissa käytettyjen termien avulla, tuntui lasten- ja nuortenkirja-aineiston jaottelu pelkästään kolmen näkökulman välille liian pelkistetyltä. Arvostelevan kirjaluettelon kritiikkien perusteella kirjoissa myös ilmenee huomattavan suuria eroja esimerkiksi kasvatuksellisuuden osalta: joitain kehuaan elämäntaidollisiksi ja samastushenkisiksi, toisia taas kasvattaviksi ja kehittäviksi. Lisäksi luetteloon kirjoittaneiden kriitikoiden mielipiteet vaihtelevat suuresti viihteellisiksi luokittelimieni lasten- ja nuortenkirjojen kohdalla: osaa suositellaan lämpimästi kaikille, kun taas toiset tuomitaan roskaksi. Erään kirjan kritiikissä aineistonvalitsijoille annetaan todella suora ohje: kirjaston kirjamäärärahoja suositellaan kriitikon toimesta erittäin painokkaasti käyttämään ihan mihin tahansa muuhun kirjallisuuteen ja ”[...] vieläpä hyvällä omatunnolla” (KL 10/79, 137).

Jotta kaikille kirjoille löytyisi luotettava luokitus, oli kolmea näkökulmaa siis hienojakoistettava. Kävin uudestaan läpi jokaisen tutkimusaineistooni sisältyvän lasten- ja nuortenkirjan kritiikin AKL:sta ja poimin arvosteluista kaikki ne termit, joiden avulla kirjan sisältöä kuvaillaan. Kritiikeissä käytettävien kuvailevien sanojen ja ilmaisujen avulla pystyin luomaan ala- eli sisältöluokat kaikille kolmelle pääluokalle. Pääluokista sekä kasvatuksellinen että informatiivinen saivat kaksi alaluokkaa, kun taas viihteellisyyttä painottava näkökulma jakaantui kolmeksi alaluokaksi. Kasvatuksellinen näkökulma käsittää sisältöluokat elämäntaidollinen ja aktivoiva, informatiivinen lähestymistapa jakaantuu realistiseen ja informoivaan ja viihteellinen teema sisältää laadukkaan viihdekirjallisuuden, keskiluokkaiseksi katsotun viihteen ja roskaviihteen.

Jyväskylän kaupunginkirjastoon vuonna 1979 hankittu, lapsille ja nuorille tarkoitettu uutuuskirjallisuus, jakaantuu edellä esitetyn perusteella sekä kolmeen pää- että seitsemään sisältöluokkaan. Seuraavassa esittelen pää- ja alaluokkien sisältöjä⁴¹ ja sitä kautta Jyväskylään

---

⁴¹ Pääluokkien esittelyjärjestys perustuu luvussa 5.2 esitelyyn artikkeliaineiston määrälliseen jakaumaan; pääluokkien sisältämien alaryhmittymien järjestys pohjautuu puolestaan alaluokkien kvantitatiiviseen analyysiin (ks. luku 6.2).

valittua ja tutkimusaineistooni kuuluvaa lasten- ja nuortenkirjallisuutta. Samalla tapahtuu myös sanallinen suhteutus kirjastoammattilaisten virallisiin ja epävirallisiin ohjeistuksiin. Ensin käyn yleisellä tasolla läpi kunkin näkökulman sisältämät alaluokat, jonka jälkeen erittelen tarkemmin jokaisen sisältöluokan ominaisuuksia ja siihen kuuluvaa lasten- ja nuortenkirjallisuutta. Hyödynnän erittelyssä runsaasti Arvosteleavassa kirjaluettelossa esiintyvien kritiikkien⁴² sisältämiä termejä ja ilmaisuja, jotta hankinta-aineiston luokitteluprosessissa, Jyväskylään vuonna 1979 valittujen lasten- ja nuortenkirjojen pää- ja alaluokkiin jakamisessa käyttämäni kriteerit tulevat näkyvästi esille.

6.1.1 Kasvatuksellinen näkökulma

Kasvatuksellinen näkökulma sisältää kaksi sisältöluokkaa, elämäntaidollisen ja aktivoivan. Elämäntaidollisiksi luokittelimieni kirjojen kritiikeissä käytetään alaluokan nimeksi päässeän termin lisäksi usein adjektiiveja samastushenkinen, kotoisa, arkipsykologinen, kasvattava tai mallikelpoinen. Lisäksi kehitystarinoiksi mainittavat teokset (2 kpl) kuuluvat tähän alaluokkaan niiden sisältämän elämäntaidollisen sävyn ja samastushenkisen annin vuoksi. Aktivoivat kirjat ovat puolestaan AKL:n mukaan paitsi tekemään tai ajattelemaan aktivoivia myös opettavia ja opettavaisia, virikkeellisiä, kehittäviä ja tietoon johdattavia. Lisäksi kirjat, joihin arvosteluissa liitetään termit uskonnollinen, kriittinen, analoginen tai assosioiva, kuuluvat tähän alaryhmään.

6.1.1.1 Elämäntaidollinen

”Kaksi tanskalaista kuvakirjaa Nallesta ja sen ystäväistä, selvinä samaistushenkisinä aiheinaan ystävyys- ja ihmissuhteet. Ensimmäinen tarkastelee sovinnonteon arvoa ja ystävien apua riidan

---

⁴² Viitataan yhtä poikkeusta (ks. 6.1.3.3) lukuun ottamatta ainoastaan arvostelun ilmestymispaikkaan enkä kritiikin kirjoittajaan luvun 5.1 alaviitteessä esitetyn perustelun mukaisesti.

*sovittelijoina, jälkimmäinen korostaa naapuriavun merkitystä ja kaatelee hausvasti tyttöjen ja poikien rooliaitoja.*⁴³ (KL 4/79, 63)

Elämäntaidolliset kirjat ovat tutkimusaineistossani, Jyväskylän kaupunginkirjastoon vuonna 1979 hankitun uuden lasten- ja nuortenkirjallisuuden joukossa, ensisijaisesti pienille lapsille suunnattuja kuva- ja satukirjoja, joiden tavoitteena on tarjota lukijoilleen samastusaineiksia⁴⁴. Elämäntaidolliset teokset sijoittuvat yleensä lapsille tuttuihin ja kotoisiin elinympäristöihin⁴⁵, ja Arvostelevan kirjaluettelon kritiikkien mukaisesti teokset kuvailevat esimerkiksi ”[...] kotoisia tilanteita kasvatuksellisista lähtökohdista käsin” ja yltävät ”[v]arsin todenmukaisiin kotielämän kuvioihin [...]”⁴⁶ (KL 7–8/79, 114). Koti-johtoiset sanat esiintyvät muutenkin tiuhaan elämäntaidollisten kirjojen arvosteluissa: teosten aiheet mainitaan kotoisiksi ja samastusmahdollisuutta tarjoaviksi⁴⁷, ja kertomukset rattoisiksi kotipiirin tarinoiksi⁴⁸. Lisäksi kerronnan kehutaan olevan kodikasta ja turvallista⁴⁹, ja erään lohdullisen ja hupaisan samastuskirjan päähenkilön mainitaan seikkailevan ”[...] kotoisten episodien muodostamisessa seikkailuissa”⁵⁰ (KL 4/79, 65).

Arkisuuden ja tuttuuden tunnun sekä lähiympäristöjen esittelyn ohessa pieniä lukijoita pyritään kasvattamaan ja ohjaamaan kohti hyväksytyjä toimintamalleja. Tarkoituksena elämäntaidollisissa teoksissa on, että lapsi vertautuu päähenkilön ominaisuuksiin ja tilanteisiin ja omaksuu elämäntaidollista antia niin omaan arkipäiväänsä kuin uusiin tapahtumiin⁵¹. Samastusainesta tarjoavat kirjojen lukuisat aiheet, jotka Jyväskylän kaupunginkirjastoon hankittujen lasten- ja

---

⁴³ Dahlerup: Suututaan ja sovitaan ja Yhdessä osataan

⁴⁴ Esimerkiksi Carrick: Paulin lemmikki (KL 3/80, 53)

⁴⁵ Helgadottir: Kekseliäät kaksoset (KL 7–8/79, 113–114)

⁴⁶ Oxenbury: Kiltin lapsen kirja

⁴⁷ Anglund: Satukirja (KL 4/80, 77)

⁴⁸ Aaltonen: Kani ei osaa itkeä: kertomuksia, jotka ovat enemmän totta kuin satua (KL 2/79, 27)

⁴⁹ Minarik: Suukko Pikku Karhulle (KL 2/80, 37)

⁵⁰ Minarik: Pikku Karhu saa ystävän

⁵¹ Esimerkiksi Harjanteen Minttu retkellä, Mintun joulu ja Mintun kiva päivä

nuortenkirjojen kohdalla ulottuvat aina auttamisen ja ihmissuhteiden hoitamisen tahdosta⁵² isovanhempien luona vierailuun⁵³ ja perheen suurista elämänmuutoksista, kuten kaupunkiasuntoon sopeutumisesta⁵⁴ uuden sisaruksen syntymään⁵⁵ asti. Arvostelevan kirjaluettelon kritiikeissä tuodaan painokkaasti esiin, että satu korostaa lämmintä, mutta itsenäistä kiintymystä lasten ja vanhempien välillä⁵⁶, kirjat sisältävät ”[k]eskinäisen avun ja ymmärryksen arvoja tähdenteleviä kertomuksia [...]”⁵⁷ (KL 3/80, 56) ja että tarina tuo esiin ”[...] tervettä, oikeille arvoille perustuvaa elämäntaitoa”⁵⁸ (KL 10/79, 137).

Elämäntaidollinen sävy tulee esiin myös hieman vakavampia teemoja sisältävissä kirjoissa. Erityisesti lasten turhia (ennakko)pelkoja pyritään poistamaan erilaisten kriisivaiheiden kuvauksilla; näistä oivina esimerkkeinä ovat hammaslääkärikäynnistä⁵⁹ ja painajaisista⁶⁰ kertovat kauno- ja kuvakirjat. Jyväskylän kaupunginkirjastoon hankituissa elämäntaidollisissa kirjoissa aiheina käsitellään myös muita (selittämättömiä) pelkoja⁶¹, kuten kuolemaa, sairastamista ja eksymistä⁶² sekä esimerkiksi mustasukkaisuutta⁶³, elintason sävyttämää kilpailua lemmikkieläimistä⁶⁴, yksinhuoltajuutta⁶⁵ sekä sitkeyttä ja uskoa omiin kykyihin⁶⁶. Enimmäkseen kirjoissa kuitenkin huomioidaan ihan tavallinen arki: kertomuksissa on ”[...] arkisen käyttösadun tuntu ja teema [...]”⁶⁷ (KL 3/80, 58) ja arkipsykologista ainesta ja ne tarjoavat mukavia väläyksiä kodista ja leikeistä⁶⁵. Lasten ohessa kasvattavaa aiheistoa on tarjolla myös lapsen kanssa kirjaa lukeville

---

⁵² Kastelli: Lepikkotien liiga (KL 6/79, 97)

⁵³ Minarik: Pikku Karhu mummolassa (KL 3/80, 57)

⁵⁴ Merinen: Elsakallen konkkaronka (KL 1/79, 14)

⁵⁵ Lindgren: Minäkin haluan siskon (KL 2/80, 37)

⁵⁶ Hägerström: Hahtuvavuorten salaisuus (KL 6/79, 96–97)

⁵⁷ Kuratomi: Otso-herra asemapäällikkönä ja Otso-herra postinkantajana

⁵⁸ Kilpi: Koti-isä

⁵⁹ Koistinen: Kun Laura kävi hammaslääkärissä (KL 11/79, 154)

⁶⁰ Mählqvist: Tule minun yöhöni, tule minun uneeni (KL 10/79, 138)

⁶¹ Fox: Kivikasvo (KL 4/79, 63) ja Hellsing: Muna (KL 3/80, 55)

⁶² Lindgren: Pikku varpunen (KL 9/79, 123)

⁶³ Wagner: Artturi, Roosa ja keskiyön kissa (KL 3/80, 59)

⁶⁴ Rekimies: Mesirinteen hirmu (10/79, 134)

⁶⁵ Bergström: Mikko Mallikas ja Mulperi, Mikko Mallikas punoo juonia, Mikko Mallikas saa kaverin ja Tappelupukari Mikko Mallikas (KL 6/80, 108)

⁶⁶ Samulinen: Tunari (KL 4/79, 65)

⁶⁷ Sainio: Panun pyjama ja muita iltasatuja

vanhemmille: kritiikeissä huomautetaan kirjan korostavan aineellisten arvojen sijaan ”[...] *perheen yhteishenkeä ja yhdessäolon hetkiä*”⁶⁸ (KL 4/79, 64) ja olevan ”[...] *varsinainen vanhempien kirja nyt lapsen vuonna*”⁶⁹ (KL 3/79, 45).

Vaikka enemmistö Jyväskylään hankituista elämäntaidollisista kirjoista onkin joko kuva-, satu- tai kaunokirjallisuutta, löytyy joukosta myös muutama nuorisokirjaksi luokiteltu teos⁷⁰. Puhtaasti elämäntaidollisia nuortenkirjoja on kolme, joista ensimmäinen on ”[v]ertaus ihmisen elämästä, hänen vinkeistään ja pyrkimyksistään, hänen osastaan tässä temppuja ja taistelujakin vaativassa maailmassa”⁷¹ (KL 4/80, 77). Kaksi muuta teosta on kehitysromaneja, joista toinen kuvaa aikajärjestykseen asetettujen novellien muodossa päähenkilöpojan kehityskaaren lapsuudesta miehuusikään ja muodostaa yhtenäisen elämäncuvan⁷², toinen taas on nuoren tytön kehitysromani, jossa päähenkilö joutuu pohtimaan suhdettaan äitiinsä⁷³. Muut elämäntaidollisiksi luokittelemiini nuorisokirjat ovat ensisijaisesti realistisia, ja niiden aiheina ovat pääasiassa ihmissuhteet⁷⁴ sekä erilaiset koulukammot, kuten esiintymispelko⁷⁵.

6.1.1.2 Aktivoiva

”Kaarina Helakisan kirja kuuluu sarjaan ”Opin lukemaan” ja on siten tarkoitettu lukemisvalmiuksiaan harjaannuttaville ja lukemaan opetteleville sekä ainakin yhtä paljon kirjaa lapsille lukeville aikuisille. Antti Pantin ja Jenni Lotan mielikuvitusseikkailut milloin tiikerin tai

---

⁶⁸ Lappo: Vauhtikalle

⁶⁹ Gripe: Se ”oikea” Elvis

⁷⁰ Suurin osa nuorille suunnatuista samastushenkisistä kirjoista on kuitenkin luokiteltu realistisiksi niin kirjojen sisällön kuin kirjoissa ilmenevien aiheiden käsittelytavan vuoksi.

⁷¹ Sahimaa: Rannarin kettu se oli: satukirja alle satavuotiaille

⁷² Hemingway: Nick Adamsin tarina (KL 10/79, 132)

⁷³ Salminen: Äitini, La Marguerite (KL 6/79, 98)

⁷⁴ Vartiainen: Ainoa poika (KL 11/79, 152) ja Winberg: Jotkut jää kesäksi kaupunkiin (KL 7–8/79, 115)

⁷⁵ Hietala: Minä, Vincent ja mustat linnut (KL 11/78, 149)

*lumihevosen selässä, milloin taas ilmapallon varassa tarjoavat tavattoman määrän virikkeitä.”*⁷⁶
(KL 1/80, 18.)

Kun lasketaan yhteen ensi- ja toissijaiset sisältöluokat, löytyy aktivoivia kirjoja tutkimusaineistostani eniten⁷⁷. Aktivoivat lasten- ja nuortenkirjat tähtäävät ensisijaisesti toimimaan opetuksen antajina⁷⁸, johdattelemaan monenlaiseen tietoon⁷⁹ ja niin herättämään kuin vauhdittamaan lukijoidensa ajatuksia⁸⁰. Tarinat sisältävät useimmiten jonkinlaisen opetuksen, joka tuodaan kertomuksessa esiin joko selvästi tai piilotetusti⁸¹. Aktivoiva kirja voi esimerkiksi tarjota ”[h]avainnollista opetusta sekä eläinten huollon että ihmissuhteiden hoitamisen taholta [...]”⁸² (KL 6/79, 98); toisaalta saattaa olla, että tarinaan ”[...] kätkeytyy annos salamielistä opetusta”⁸³ (KL 2/80, 35). Tämän luvun avanneessa sitaatissa mainitun *Opin lukemaan* -sarjan kirjojen⁸⁴ tavoitteena on mm. lapsen tunne-elämän, kielenkäytön ja lukemisvalmiuden kehittäminen; lisäksi tutkimusaineistossani on esimerkiksi aakkosten ja numeroiden oppimiseen johdattelevia kuvakirjoja⁸⁵.

Lukemaan⁸⁶ ja laskemaan opettelun ohella aktivoivat kirjat tarjoavat tietoa hyvinkin erilaisista aiheista. Jyväskylään valituissa lasten- ja nuortenkirjoissa käsitellään laaja-alaisesti kaikkea mahdollista uskonnollisista asioista ja Jeesuksen vertauksista⁸⁷ Yhdysvaltain armeijaan ja

---

⁷⁶ Helakisa: Antti Pantti Neliskantti matkalla maan ääriin (KL 1/80, 18)

⁷⁷ Hankinta-aineiston määrällisestä jakautumisesta kerron lisää luvussa 6.2.

⁷⁸ Esimerkiksi Strong: Milla on ahmatti (KL 6/80, 110)

⁷⁹ Piersin Hepokatti ja kaaliperhonen (KL 7–8/79, 114) on luonnontieteellinen kuvakirja; lisäksi neljän tietoon johdattavan Morrisin kuvakirjan (Pasi värimestarina, Pasiin eläintarha, Pasiin laskuoppi ja Pasiin palloleikki) aiheina ovat eläimet, luvut, muodot ja värit (KL 3/80, 57).

⁸⁰ Esimerkiksi Kallioniemi: Samin siili (KL 4/79, 64) ja Strandberg: Tomas saa ystävän (KL 2/80, 38)

⁸¹ Esimerkiksi Gedin: Hupikorva: kaniiniromaani (KL 3/79, 45) ja Nordberg: Saara ja sateenkaari (KL 4/80, 78)

⁸² Schmid: Pikku kissani Sebastian

⁸³ Beresford: Vaeltavat vompelit

⁸⁴ Helakisan kirjan ohella Petersonin Maija autiolla saarella (KL 1/80, 20) ja Vaijärven Mustan vihon salaisuus (KL 1/80, 21) kuuluvat Jyväskylään hankituista kirjoista *Opin lukemaan* -sarjaan.

⁸⁵ Niland: Hurjan hupsut hipat ja Peippopuu: pörrösiipien numerokirja (KL 4/80, 78)

⁸⁶ Yksi esimerkki lukemaan opettavasta aineistosta on Palvon Mökkerö ja Muukuti (KL 3/80, 57), tavutettu satu, johon liittyy Tavukko-harjoituskirja.

⁸⁷ Esimerkiksi Latvus: Jeesuksen syntymäpäivät (KL 6/80, 110) ja Doney: Pieni hätäilevä varpunen (KL 1/80, 17)

junanryöstäjiin⁸⁸ ja kultakuumeesta⁸⁹ kuuluisuuden kiroihin⁹⁰. Yhteiskunnalliset asiat ovat myös hyvin edustettuina: tietoa tarjotaan sekä demokratiasta ja äänestyskäyttäytymisestä⁹¹, elämän moninaisista ehdoista⁹² että siirtolaisten elämäntunnoista⁹³. Lisäksi käydään läpi ratsastuksen opetuksen tasoa⁹⁴, syntymiseen liittyviä asioita⁹⁵ ja kreikkalaisia tapoja ja vanhoja uskomuksia⁹⁶. Yksi kirja tarjoaa lukijoilleen muun aktivoivan aineksen ohessa nappulaliigan jalkapalloperin⁹⁷. Parhaimmillaan aktivoiva kirja sisältää kuitenkin oivallusta lisäävää tietoaaineistoa⁹⁸ ja ”[...] pureutuu aivan toisella tavalla tärkeään ongelmaan, pyrkii selvittämään ongelman juuria, tarjoaa vaihtoehtoja ja luo välittämään pakottavia asenteita”⁹⁹ (KL 5/79, 82).

Ongelmiin pureutuminen on yksi aktivoivien lasten- ja nuortenkirjojen ominaispiirteistä, ja niin luonnon- ja eläintensuojelu¹⁰⁰, luonnonvarojen liikakäyttö¹⁰¹ kuin yksilön vastuu¹⁰² ovat tärkeitä teemoja, joita myös AKL:n kritiikeissä korostetaan. Scifikirjallisuuden puolella maailmanlaajuisia ongelmia nostetaan aivan erityisen tehokkaasti esiin, sillä tieteiskirjatkin tarjoavat opetusta ja tietoa tekstinsä lomassa. Jyväskylään hankitut tieteisromaanit sisältävät esimerkiksi ”[...] assosiaatioita Euroopan historiaan ja siirtomaavalta-aikoihin”¹⁰³ (KL 6/79, 96), ja ovelia analogioita ihmisten omaan historiaan ja valloituksiin¹⁰⁴. AKL:n kritiikeissä mainitaan, että ”[...] kirjailija on tullut lähemmäksi omia ongelmiamme [...]” (KL 12/79, 162) käsitellessään mm. yhteisomistusta,

---

⁸⁸ Coren: Artturi intiaaniosodassa ja Rautatie-Artturi (KL 11/79, 153)

⁸⁹ Rönkkö: Petäjäpuron kultakuume (KL 3/80, 58)

⁹⁰ Kurvinen: Susikoira Roin tunturiseikkailu (KL 1/80, 18)

⁹¹ Dahl: Operaatio Vallankaappaus (KL 9/79, 123)

⁹² Muje: Käkilintuprinsessa (KL 1/80, 19)

⁹³ Breen: Poika aidan takana (KL 11/79, 153)

⁹⁴ Inger: Mahdoton Marionetti (KL 6/79, 97)

⁹⁵ Alaja: Jukka ja Jaana kyselevät syntymästä (KL 1/80, 17)

⁹⁶ Allfrey: Delfiinikesä (KL 2/79, 27)

⁹⁷ Uotila: Petteri ja puhuva pallo (KL 6/79, 98)

⁹⁸ Zak: Salainen matka (KL 4/80, 79)

⁹⁹ Skote: Miks sä teit sen?

¹⁰⁰ Esimerkiksi Vuorinen: Liisa-sorsa ja Suvisen lapset (KL 11/78, 151) ja Talvio: Simpanssi Salomonin erilainen maanantai (KL 5/79, 82)

¹⁰¹ Léourier: Peilipuu (KL 1/80, 18–19)

¹⁰² Kaila: Simon matkat Peilikaupunkiin (KL 3/79, 45)

¹⁰³ Christopher: Tripodien aika. 1: Viimeinen tukikohta ja 2: Lyijykaupunki

¹⁰⁴ Christopher: Tripodien aika. 3: Tulinen pyörre (KL 3/80, 54)

sukupuolten tasa-arvoa, luovuutta, ruumiillinen työtä sekä lasten kasvatuksen problematiikkaa¹⁰⁵. Scifi on loistava esimerkki aktivoivasta kirjallisuudesta, sillä se ”[...] klassiseen tapaan pyrkii vaikuttamaan nimenomaan tähän hetkeen ja tämän maailmamme arvostuksiin”¹⁰⁶ (KL 1/79, 14).

Aktivoiva kirjallisuus on parhaimmillaan yllä olevan kaltaista pyrkiessään herättämään ajatuksia¹⁰⁷ ja tuodessaan esiin vakavia rinnastuksia ja vahvoja vastakohtaisuuksia¹⁰⁸. Aktivoinnilla ei kuitenkaan aina tarkoiteta isojen, globaalien ongelmien käsittelyä tai estotonta asioiden kärjistystä. Jyväskylään vuonna 1979 hankitussa aineistossa on myös mukana mm. pieniä tehtäviä ja pulmakysymyksiä¹⁰⁹ sekä tietokilpailunomaisia salapoliisitehtäviä sisältäviä kirjoja¹¹⁰, jotka nekin ovat luonteiltaan lukijoita aktivoivia sekä virikkeellisiä¹¹¹. Lisäksi aktivoiva ote kirjassa tarkoittaa tutkimusaineistoni kohdalla kriittisyyttä: arvostelujen perusteella kirjailija saattaa esimerkiksi suorittaa lapsia ja nuoria varten kirjoittamassaan teoksessaan terävänäköistä tarkkailua ja kriittistä kuvausta aiheensa parissa⁹⁴ tai tuoda esiin ”[...] mielenkiintoisia totuuksia aikuisten maailmasta”¹¹² (KL 11/79, 154). Asian toivotaan menevän lukijoissa perille⁴⁸, ja aktivoivia kirjoja ”[...] soisi myös vanhempien lukevan”¹¹³ (KL 7–8/79, 113).

6.1.2 Informatiivinen näkökulma

Informatiivinen näkökulma käsittää kasvatuksellisen pääluokan tavoin kaksi sisältöluokkaa, realistisen ja informoivan. Realistiset kirjat kuvaavat nimensä mukaisesti lapsille ja nuorille tuttuja, jokapäiväisiä ja arkisia tilanteita totuudenmukaisesti, välillä ankeasti ja synkästikin. Kirjoissa

---

¹⁰⁵ Le Guin: Osattomien planeetta

¹⁰⁶ Thomsen: Planeetta Aam

¹⁰⁷ Toivola: Hunajakarhut, jääkarhut (KL 3/80, 59)

¹⁰⁸ Esimerkiksi Reuter: Sedän suuri keikka (KL 1/80, 20–21)

¹⁰⁹ Aaltonen: Kolmen prinsessan leiri (KL 10/79, 135)

¹¹⁰ Ecke: Kasvot ikkunassa (KL 6/79, 96)

¹¹¹ Carle: Hui, jättiläinen tulee (KL 2/79, 27)

¹¹² Richler: Jaakko Kakkonen kohtaa Hirveän Irvihampaan

¹¹³ Frick: Vahingossa

käsiteltävät aiheet ovat usein ajankohtaisia ja tärkeitä etenkin varhaisnuorille, murrosikäisille sekä aikuistuville lukijoille. Arvostelevan kirjaluettelon kritiikeissä muutaman kirjan kohdalla käytettävä elämänpiiri-termi johdattaa myös kyseiset teokset (3 kpl) kuulumaan tähän realistiseen alaluokkaan. Informoivat kirjat puolestaan tarjoavat lukijoilleen sekä uutta että historiallista tietoa ja ovat siis ensisijaiselta luonteeltaan korostuneen tiedollisia ja asiallisia. Osa Jyväskylän kaupunginkirjastoon vuonna 1979 hankituista lasten- ja nuortenkirjoista sisältää kaunokirjallisen tekstin lisäksi erillisen tieto-osuuden, jossa kirjan sisältöä syvennetään tietoisuuksien muodossa.

6.1.2.1 Realistinen

”Uutta tässä kirjassa on sen sijoittuminen syystalvisen ratsastustallin apeaan hiljaiseloon, sillä tavallisestihan nämä hevostekstit aina tapahtuvat kesän heleydessä. Tässä ei liioin kehitellä mitään ihmeratkaisuja enempää hevosten tervehdyttävän vaikutuksen kuin talliglamourinkaan varaan. Hevostyttö Raila on kömpelö, kompleksikas ja lihava eikä siitä muuksi muutu - ei edes yritä, ja tallin hoitaja juopottelee eikä kehity missään mielessä ratsastavien tyttöjen ihanteita vastaavaksi uljaaksi ratsastuksenopettajaksi. Ponikirjallisuuden arkirealismia siis, ja sitä jopa tarvitaan, mutta kerronnanhan ei silti tarvitsisi sameutua jommoiseksikin jolkutukseksi kahden pimeän välillä.”¹¹⁴ (KL 4/79, 63–64.)

Realistisille ja aiemmin esitellyille elämäntaidollisille kirjoille on yhteistä niiden päämäärien samankaltaisuus: kummatkin tavoittelevat voimakasta samastumisen ja tuttuuden tunteen syntymistä lukijoissaan. Muilta osin alaluokat kuitenkin eroavat toisistaan huomattavasti. Päinvastoin kuin elämäntaidolliset teokset, jotka painottuvat lähinnä pienimmille lapsille suunnattuihin kuva- ja satukirjoihin, ovat realistisiksi luokitellut kirjat ainakin omassa

---

¹¹⁴ Jalo: Hevostytön syksy

tutkimusaineistossani pääasiassa nuorisokirjoja niin rankemman sisältönsä kuin vaativampien aiheidensa vuoksi. Tämä huomioidaan myös tarkastelemieni Arvostelevan kirjaluettelon kritiikeissä: yhden nuorisokirjan todetaan vahvan seksuaalisen perusviritteen vuoksi soveltuvan pikemminkin aikuisnuorille eikä ahmimisikäisille¹¹⁵, toisen teoksen ”[v]aikea, estetisoiva kieli ei lasta tavoita ja aikuisen käteen kirja tuskin osuu”¹¹⁶ (KL 3/79, 46) ja kolmannen teoksen yhteydessä mainitaan painokkaasti, että ”[...] lapselle tämä satu on liian raskasta luettavaa”¹¹⁷ (KL 5/79, 80).

Realistisissa kirjoissa käsitellään siis enimmäkseen nuorille, aikuistuville lukijoille tuttuja ja tärkeitä tilanteita todenperäisesti ja tabuja rikkoen; aiheet vaihtelevat adoptiosta ja biologisista vanhemmista¹¹⁸ alkoholismiin¹¹⁹ ja rikollisuudesta¹²⁰ rippileiriin¹²¹. Teemoihin pureudutaan arkisesti, totuudenmukaisesti ja välillä jopa liiankin synkästi. Osa aiheista, kuten alkoholi, sukupolvien välinen kuilu, väkivalta ja kiusaaminen sekä murrosikään läheisesti liittyvät seksi, aikuistuminen ja nuoren monitahoiset sisäiset ongelmat, toistuvat useissa Jyväskylän kaupunginkirjastoon hankituissa, nuorisokirjoiksi luokitelluissa teoksissa¹²². Yksittäiset kirjat ovat kuitenkin ottaneet käsittelyyn harvinaisempia, arkojakin tapahtumia: yhden aiheena on raiskaus, ”[...] karmaisevan kipeä yksilökokemus [...]”¹²³ (KL 1/79, 14), ja toinen tarjoaa ”[r]ealistista, kaunistelematonta ja järkähtämättömän johdonmukaista sodan kuvausta [...]”¹²⁴ (KL 10/79, 139). Kolmannessa teoksessa seurataan 16-vuotiasta huumeriippuvaista tyttöä ja heijastetaan lukijan silmien eteen koko perheen haavoittunut tilanne: ”[...] vanhempien itsesyytökset liiallisen työlleen

---

¹¹⁵ Ellis: Yläjärven kotka (KL 6/79, 96)

¹¹⁶ Reijomaa: Simpiäinen: tosisatu

¹¹⁷ Vaara: Vihreä matka: saturoomaani

¹¹⁸ Roth: Keltainen Maserati (KL 11/79, 154)

¹¹⁹ Martinheimo: Saari taivaanrannassa (KL 11/79, 154)

¹²⁰ Kallioniemi: Tynämiittipaukku (KL 10/79, 136–137)

¹²¹ Jalo: Elämän laukka (KL 11/78, 149–150)

¹²² Esimerkiksi Hansen: Tahdotko nähdä nätin napani... (KL 1/80, 18), Nöstlinger: Päiväjärjestys (KL 7–8/79, 114), Rudolf: Hellästi virkattu aika (KL 12/78, 159) ja Skote: Mä vihaan niitä! (KL 5/79, 82)

¹²³ Peck: Oletko yksin kotona? (KL 1/79, 14)

¹²⁴ Suomela: Oravapoika

omistautumisen vuoksi, narkomaanitytön tasapainottomat yritykset selkiinnyttää elämäänsä perheen turvin [...]”¹²⁵ (KL 10/79, 136).

Todellisuuden välillä hyvin rajunkin kuvauksen oheen on Jyväskylään valituissa realistisissa kirjoissa myös vähemmän rankkoja aiheita läpikäyviä teoksia. Realistisiksi luokitteleni, erilaisia outoja ja mielenkiintoisia elämänpiirejä kuvaavat kirjat esittelevät aitoja elämyksiä maantieteellisesti kaukaisilta paikoilta, preerialta¹²⁶, grönlantilaiskylästä¹²⁷ ja meren rannalta, missä opitaan, ”[...] että elämä jatkuu edelleen surusta huolimatta”¹²⁸ (KL 7–8/79, 115). Yksi hyvä esimerkki vähemmän ankeasta, katkerien mielialojen¹²⁹ sijaan sangen raikkaan kerronnan ja sähkökän toiminnan sävyttämästä kirjasta on kertomus epileptikkopojan ja kovistytön kohtaamisesta¹³⁰; toinen mainio ja realistinen, pienimuotoisten mutta onnellisten tunteiden sävyttämä kirja kuvaa puolestaan isän ja vammaisen tyttären moottoripyörällä tekemää lomamatkaa Ruotsin kautta Norjaan¹³¹. Kaikkia realistisia teoksia eivät kriitikotkaan pidä liian synkkinä; yhden nuorisokirjan ”[k]erronnassa on rajua eloisuutta ja ihmiskuvauksessa aidon elämän maku”¹³² (KL 4/79, 66), kun taas toisen satukirjaksi luokitellun ”[...] tarinan sävytyksessä on jotakin varsin aitoa”¹³³ (KL 4/79, 63).

6.1.2.2 Informoiva

”Ruotsalaisen tekijäparin kuvakertomukset intiaanitytöstä Manuelasta ja seitsenvuotiaasta kengänkiillottajasta Pedrosta. Kumpikin asuu Ecuadorissa, jonka oloihin Birgitta Ek ja Ulf

---

¹²⁵ Branfield: Tyttö nuori matkalla

¹²⁶ Kurelek: Preeriapojan talvi (KL 1/79, 14) ja Preeriapojan kesä (KL 11/79, 154)

¹²⁷ Svend Otto S.: Poika ja valjakkokoira (KL 4/80, 78)

¹²⁸ Thiele: Myrskyn poika

¹²⁹ Peterson: Simonin talvi (KL 10/79, 139)

¹³⁰ Rantanen: Hellyyttä ja karhunkäpäliä: nuorisoromaani (KL 6/79, 98)

¹³¹ Martens: Pieni onni (KL 1/80, 14)

¹³² Zindel: Bobomies

¹³³ Helka: Timantti-Kati

*Hultberg ovat pitkän maassaoleskelunsa aikana tutustuneet. Kirjat kertovat sanoin ja värillisin kuvin maan köyhimpien elämästä, köyhyyden ja rikkauden vastakohtaisuuksista, lasten kouluoloista ja työelämästä. Kummassakin kirjassa on myös pieni, Ecuadoria ja sen yhteiskuntaa kuvaava tietosuus karttoineen.*¹³⁴ (KL 6/80, 108.)

Ensisijaisesti informoimaan pyrkiviä, puhtaasti tiedollisen luonteen kirjoja ei hankinta-aineistossani kovinkaan paljon mukana ole. Vaikka tietokirjoja en nimellisesti tutkimukseeni huolinutkaan, on yhteensä seitsemän informaatiotavoitteita korostavan kirjan joukossa useita, hyvin paljon tietokirjoja muistuttavia opuksia. Näistä viiden aiheena on eläinkunta: kolme tarjoaa eri eläimistä ”[...] asiallisin tekstein uusinta tietoa [...]”¹³⁵ (KL 11/79, 143), neljäs on ”[l]intuyhteisöä ja kiislakallioita havainnollisesti valottava [...]”¹³⁶ (KL 4/80, 78) teos ja viides kertoo oppikirjan tavoin ratsastuksesta ja hevosista¹³⁷. Lopuista kahdesta ensimmäinen kirja tarjoaa runsaasti sopivaa matkailutietoutta keskittyen Tukholmaan matkustamiseen meriteitse¹³⁸, ja toinen tarkastelee suuren salon elämää eri vuodenaikoina olematta kuitenkaan ”[v]arsinainen lasten kuvakirja [...]”¹³⁹ (KL 2/79, 29–30).

Toissijaisesti, jonkin muun sisällössä painottuvan näkemyksen ohella informaatiota tarjoavia kirjoja on hankinta-aineistossa kuitenkin enemmän. Näiden lapsille ja nuorille suunnattujen teosten aihekirjo on myös monipuolisempi: kirjojen sivuilla käsitellään mm. kenguruiden elintapoja ja eläinten sielunelämää¹⁴⁰, karjalaista elämänmuotoa ja 1930-luvun elinolosuhteita¹⁴¹,

---

¹³⁴ Ek: Manuela, intiaanityttö ja Pedro, kengänkiillottaja

¹³⁵ Simon: Jääkarhut, Kengurut ja Tiikerit

¹³⁶ Lagercrantz: Lintuvuoren pikku kiisla

¹³⁷ Thelwell: Heppahöperön käsikirja: täydellinen ratsastusopas (KL 3/79, 46)

¹³⁸ Soini: Anna ja Janne laivalla (KL 6/79, 98)

¹³⁹ Sokolov: Vuosi metsässä

¹⁴⁰ Stevens: Debbie-koiran tarina (KL 3/79, 46)

¹⁴¹ Niskanen: Hyvästi Hiekkala: romaani juuri lukemaan oppineille (KL 1/80, 19) ja Olavi oppii lukemaan: romaani juuri lukemaan oppineille (KL 10/79, 138)

pohjoisamerikkalaista elämäntyyliä ja vähemmistöjen asemaa Yhdysvalloissa¹⁴² sekä tanskalaisen kirjailijan H. C. Andersenin elämää¹⁴³. Osassa kirjoista mainitaan olevan erillinen tieto-osuus, joissa esitellään esimerkiksi ilmailun historiaa¹⁴⁴ ja Wäinö Bremerin yksinlentoa maapallon ympäri¹⁴⁵. Kritiikeissä kirjojen tiedollinen luonne huomioidaan hyvin: arvosteluista löytyvät mm. maininnat, että tarinan ”[...] oheen on liitetty kymmenen periaatetta lapsen oikeuksien julistusta”¹⁴⁶ (KL 4/80, 78) ja että ”[k]irjan asiallista luonnetta lisää kolmen sivun tieto-osuus etelänkiislan elintavoista”¹⁴⁷ (KL 4/80, 78).

Informoivat kirjat pyrkivät antamaan lukijoilleen sekä uutta ja tuoretta että vähän vanhempaa, historiallista informaatiota. Uusinta, ajankohtaisinta tietoa edustavat esimerkiksi luvun alun sitaatissa esitellyt, Ecuadorin yhteiskuntaa kuvaavat kuvakirjat¹⁴⁸ sekä ”[...] ajankohtaista tietoa yhteiskunnallista muutosvaihetta kokevien maiden oloista”¹⁴⁹ (KL 4/80, 79) tarjoava kaunokirjallinen teos. (Lähi)historiallista tietoa voi omaksua esimerkiksi Arvostelevan kirjaluettelon kritiikkien mukaisesti joko niin talonpoikaista elämäntapaa kuin perinnetietoutta suorastaan vilisevästä kirjasta¹⁵⁰ tai vaihtoehtoisesti totuudenmukaisen kuvan Suomen kansan vaiheista talvi- ja jatkosotien aikana välittävästä romaanista¹⁵¹. Arvostelijat suosittelivatkin lukijoita käyttämään erityisen informatiivisia kirjoja tietokirjojen tapaan: yhden kirjan sanotaan olevan ”[m]yös ala-asteen oheislukemista”¹⁵² (KL 4/80, 79), toinen sopii autenttisuutensa puolesta oheislukemistokäyttöön¹⁵³ ja kolmannen kehuaan olevan ”[...] oheislukemiseksi asti tiedollinen teksti”¹⁵⁴ (KL 4/80, 78).

---

¹⁴² Jaantila: Jenkkivuosi (KL 5/79, 81)

¹⁴³ Louhija: Hans Christian: kertomus satukuninkaan nuoruusvuosista (KL 4/79, 64)

¹⁴⁴ Vaijärvi: Aavelento (KL 4/79, 65)

¹⁴⁵ Arjatsalo: OH-ABB (KL 3/79, 44–45)

¹⁴⁶ Kun lapset oppivat nauramaan

¹⁴⁷ Kunnas: Suomalainen tonttukirja (KL 3/80, 56)

¹⁴⁸ Raustela: Taivaansavut (KL 1/80, 20)

¹⁴⁹ Zilliacus: Petteri sepänopissa: esi-isiemme aikaan (KL 4/80, 79)

¹⁵⁰ Baumann: Hamelnin pillipiipari (KL 11/78, 148–149)

6.1.3 Viihteellinen näkökulma

Viihteellinen näkökulma jakaantuu edellisistä pääluokista poiketen kolmeen erilliseen alaluokkaan, laatu-, keski- ja roskaviihteeseen. Laatuvihteeseen kuuluville lasten- ja nuortenkirjoille on ominaista suoranainen ylistys AKL:n kritiikeissä. Ne ovat usein satu- ja fantasiakirjoja, ja niitä suositellaan yleensä lähes varauksetta kaikenikäisille lukijoille. Kirjat, jotka luokitellaan taas keskiviihteeksi, saavat AKL:ssa osakseen joko positiivisten ja negatiivisten kommenttien yhdistelmän tai vaihtoehtoisesti täysin neutraalin, lyhyen palautteen. Monissa tapauksissa keskiviihteeseen kuuluvat lasten- ja nuortenkirjat ovat kriitikoiden mielestä ahmimisikäisille¹⁵¹ sopivia. Roskaviihde taas saa osakseen pelkkää paheksuntaa ja moitteita. Rättyän (2003, 271) mukaan sarjakirjallisuutta pidettiin 1970-luvulla roskaviihteenä, jonka henkilökuvaus on mustavalkoista. Miltei jokainen roskaviihteen sisältöluokkaan kuuluvista kirjoista edustaakin jotain kriitikoiden joukossa yleisesti paheksuttua kirjasarjaa (Neiti Etsivät, hevostarjat).

6.1.3.1 Laatuviihde

”Kansansadun kuviota, balladin tai legendan kaikua, elämänfilosofiaa, metsänväkeä ja keijuja, velhoa, kuninkaita ja keisareita yhdentoista sadun kuteina. Perinteiset ainekset on parhaimmillaan suodatettu tiheän siivilän läpi uuteen muotoon, yllättävä tai avoin loppu kruunaa muutamaa tarinaa ja ilkkuriset pienet tyylilliset ja sanalliset kiepit juonen lomassa uudistavat ja modernisoivat satujen kulkua. Hallittua ja kypsyteltyä, paikoin runollista kerrontaa, josta lukijalle jää hyvä mieli.”¹⁵² (KL 10/79, 138.)

---

¹⁵¹ Pilhjerta (1978, 198) katsoo ahmimisiän alkavan, kun lapsen käsitteellinen ajattelukyky kehittyy. Tämä saattaa joillakin tapahtua jo kymmenvuotiaana, mutta keskimääräinen ajankohta on 11–12 vuotta. Aktiivisten lukijoiden suhteellinen määrä on ahmimisikäisten joukossa suurempi kuin missään muussa ikäryhmässä.

¹⁵² Lehtonen: Sinisiä satuja

Laatuviihde on yleisin kolmesta viihteellisyyden alaluokasta, joten moni viihteellisissä tarkoituksissa Jyväskylään hankituista lasten- ja nuortenkirjasta saa AKL:n sivuilla osakseen pelkästään kehuja kommentteja. Useimmiten kritiikeissä tuodaan esiin laatuviihteen soveltuvuus monenikäisille lukijoille. Kirja sopii ”[...] luettavaksi ja kuultavaksi missä iässä tahansa [...]”¹⁵³ (KL 10/79, 138–139), tarjoaa sekä ”[h]auskaa huumoria myös aikuislukijalle [...]”¹⁵⁴ (KL 6/79, 98) että mukavaa luettavaa myös isovanhemmille¹⁵⁵ ja on ”[...] erinomaisesti kirjoitettu romaani, joka ei ainakaan meillä rajaudu ainoastaan lastenkirjaksi [...]”¹⁵⁶ (KL 6/80, 110). Laatuviihteen kehutaan sopivan koko perheelle: siitä nautiskelevat kaikki, sillä se on ”[...] täynnä herkullisia kuuntelemisen ja kasvamisen yksityiskohtia”¹⁵⁷ (KL 7–8/79, 107–108) tai vaikkapa ”[h]ilpeä ja antoisa kertomus, josta kaikenikäiset saavat ajateltavaa”¹⁵⁸ (KL 3/80, 56–57).

Laatuviihteen kohderyhmän erittäin laajan ikäjakauman ohella arvosteluissa kiinnitetään huomiota myös lukijoiden moninaisuuteen. Erään teoksen kohdalla kriitikko arvelee, että ”[t]ästä kirjasta luulisin hyvinkin erilaisten lukijain pitävän”¹⁵⁹ (KL 7–8/79, 109), toisen kohdalla puolestaan uskotaan, että kirja sopii ahmimisikäisille ja sillä on ”[...] nuorille poikkeuksellisen paljon annettavaa”¹⁶⁰ (KL 3/79, 45). Erään kirjan tekstiä ei kriitikon mukaan ole helpotettu liikaa lapsille, eikä tekijä myöskään aliarvioi lapsia heille kirjaa tehdessään¹⁶¹. Suurin osa lukijoiden ominaisuuksia käsittelevistä kritiikeistä mainitsee kuitenkin ikään liittyviä seikkoja: kirja on sisällökäs, polveileva satu kaikenikäisille¹⁶² ja tarjoaa ”[e]llytymistä vaativaa ja jo suhteellisen vaateliasta lukemista hyvinkin eri-ikäisille sadun tutkijoille”¹⁶³ (KL 3/80, 58).

---

¹⁵³ Parkkinen: Korppi ja korven veikot

¹⁵⁴ Sempé: Nikke ja kostajien sakki

¹⁵⁵ Bexell: Rovastin lapsenlapset (KL 11/79, 153)

¹⁵⁶ Taylor: Ukkonen, kuule huutoni mun

¹⁵⁷ Huovi: Jos olet yksin ja salaa: satuja, runoja ja lauluja vuodenaikojen hengityksen tahdissa

¹⁵⁸ Mickwitz: Emilia ja kolme pikkuista tatiä

¹⁵⁹ Burnford: Bel-Ria: pienen koiran seikkailut sodassa

¹⁶⁰ Arjatsalo: Uponnut auto

¹⁶¹ Tammi: Kivimaailman ympäri kymmenen kertaa (KL 11/80, 182)

¹⁶² Helakisa: Olena ja Vassuska (KL 11/79, 153)

¹⁶³ Schroeder: Lupiina

Osa kriitikoista jättää lasten- ja nuortenkirjojen ikä- ja erilaisuustekijät kuitenkin huomioimatta ja keskittyy ainoastaan kehumaan. Kirjoja joko suositellaan lämpimästi tai niiden mainitaan olevan erittäin suositeltavia. Erään kirjan korostetaan olevan tarpeellinen kirjastoissa¹⁶⁴, toisen kirjailijan kohdalla taas todetaan voimakkaasti: ”[...] juuri hänen kirjojaan me aikuiset soisimme nuortemme lukevan [...]”¹⁶⁵ (KL 7–8/79, 113). Painokkaasti suositeltavalle viihdekirjallisuudelle on yhteistä sen poikkeaminen kaavasta: kirjassa on esimerkiksi raikkaasti luonnehdittuja ja yhteiskunnallista taustaa vasten valotettuja henkilöitä¹⁶⁰ tai omaleimaista huumoria¹⁵³. Muutamien hevosista ja ratsastuksesta kertovien, poikkeuksellisesti laatuvihteeksi luokiteltujen kirjojen¹⁶⁶ kohdalla on vastaavasti maininta ”[t]avallisimmasta poikkeava hevosaiheinen kirja [...]”¹⁶⁷ (KL 3/79, 45) tai ”[...] etäännyttää sarjaa entisestään tavanomaisimmasta hevosvihteestä, kaavoittumisesta puhumattakaan”¹⁶⁸ (KL 1/80, 18).

Kaavojen noudattamatta jättämisen lisäksi laatuviihdekirjoihin liitetään useita muita positiivisia attribuutteja. Kritiikkien perusteella laatuviihde voi olla mm. nokkelan mielikuvituksellista¹⁶⁹, uljasta ja upeaa¹⁷⁰ ja veitikkamaisen monimielistä ja sadunomaista seikkailua¹⁷¹. Kerronta on erittäin usein täyteläistä¹⁷², mutta myös komeaa¹⁷³, sukkelaa, nautittavan ilmeikästä, voimakasta¹⁷⁴, värikästä ja nasevaa¹⁷⁵ ja huolellista. Eräs laatuvihteeseen kuuluva tarinakokoelma sisältää kritiikin mukaan käyttökelpoista sadustoa, jonka laaja-alaiset ”[a]iheet vaihtelevat sirkusseikkailuista eläintarinoihin, tavallisista kotikertomuksista vilkkaisiin fantasiataruihin, tekniikan maailmoista

¹⁶⁴ Kukurikuu: runoja, lauluja ja leikkejä perheen pienimmille (KL 2/80, 36–37)

¹⁶⁵ Bødker: Karkuri ja nelivaljakko

¹⁶⁶ Suurin osa Jyväskylään hankitusta ponikirjallisuudesta on luokiteltu roskavihteeseen; tästä lisää luvussa 6.1.3.3.

¹⁶⁷ Leitch: Jennin kesytön ratsu

¹⁶⁸ Leitch: Jenni ja punainen hevonen

¹⁶⁹ Ibbotson: Pelastakaa kummitukset (KL 2/79, 28)

¹⁷⁰ Sandman Lilius: Kuningas Tulle (KL 2/79, 29)

¹⁷¹ Tolkien: Maamies ja lohikäärme (KL 1/79, 14)

¹⁷² Esimerkeiksi käyvät vaikkapa Bødkerin, Christopherin ja Ingerin teokset.

¹⁷³ Esimerkiksi Cooper: Yllä meren, alla kiven (KL 9/79, 123)

¹⁷⁴ Velthuijs: Maalari ja lintu (KL 2/80, 38)

¹⁷⁵ Vaijärvi: Aavekuvat (KL 6/80, 110) ja Vainonen: Kolmen päivän intiaanit (KL 1/80, 21)

*koskemattoman luonnon kuvioihin*¹⁷⁶ (KL 6/80, 109). Tyypillinen laatuviihdekirja voi myös olla ”[k]ekseliäs ja hupaisa, myös satiirin keinoja käyttävä pikku tarina [...]”¹⁷⁷ (KL 4/79, 62) ja sisältää esimerkiksi ”[...] ennen kaikkea nokkelaa huumoria ja lystikkyyttä”¹⁷⁸ (KL 1/80, 21) ja ”[...] käännteissään vikkelää juonenkuljettelua [...]”¹⁷⁹ (KL 7–8/79, 113).

Laatuviihteen kohdalla AKL:n kriitikot yltyvät siis poikkeuksetta ylistäviin lausuntoihin. Adjektiivit erinomainen, mielenkiintoinen, menevä, monitahoinen ja valloittava¹⁸⁰ esiintyvät arvosteluissa usein, samoin kuin termit antoisa, persoonallinen, eloisa, lämminhenkinen ja miellyttävä¹⁸¹. Laatuviihdettä on hankinta-aineiston perusteella kaikenlaista: niin sympaattinen viihde¹⁸², ”[...] taianomainen, vahvan suggestiivisesti mielikuvitukseen vetoava kuvatarina [...]”¹⁸³ (KL 6/79, 98) kuin täyden kympin arvostelijalta saanut, seikkailukkaan saturunoelman ja oivallisen piilosatiirisen faabelin yhdistelmä¹⁸⁴. Lisäksi viiheellinen lasten- ja nuortenkirja on yleensä laadukasta paitsi teksti- ja kerrontatyyleiltään myös kuvaominaisuuksiltaan: yhdessä teoksessa kuvat ovat kauniita, heleitä ja tyylieltyjä¹⁸⁵, ja erään runokirjan kohdalla kaunis kuvitus ”[...] yhdessä kevyen, ilmavan taiton kanssa täydentävät onnistunutta lopputulosta”¹⁸⁶ (KL 2/79, 23).

6.1.3.2 Keskiviihde

”Soinin kokoelma on melkoisen epätasainen. Mukana on jäykän tuntuisia klassikkojäljitelmiä, mutta sitten myös pirteää, näppärää pikkusatua. Aiheet 27 sadussa lainehtivat prinsessoista,

¹⁷⁶ Iitalukemista lapsille

¹⁷⁷ Allan: Ville Hiirava pankkiirina

¹⁷⁸ Suuronen: Kärppätarina

¹⁷⁹ Baumann: Sateenkaari

¹⁸⁰ Esimerkiksi Arjatsalo: Jere tahtoo koiran (KL 11/79, 153) ja Earnshaw: Petoveto 5 ja Mestarismieli (KL 1/79, 13)

¹⁸¹ Esimerkiksi Gregorowski: Miksi aasi valittiin (KL 2/80, 36), Sandman Lilius: Tonttulakki (KL 1/80, 21) ja Vainonen: Tallipoika (11/78, 151)

¹⁸² Malpass: Joenrannan talossa (KL 12/79, 162)

¹⁸³ Postma: Lumottu puutarha

¹⁸⁴ Kunnas: Kani Koipeliinin kuperkeikat (KL 12/79, 159–160)

¹⁸⁵ Erkkilä: Satakieli, Marian lintu (KL 1/80, 18)

¹⁸⁶ Ahokainen: Kissankäpäjä ja muita lastenrunoja

elollistetuista esineistä aina vesihiiden, puhuvien eläinten ja syntytarinoiden kautta pieniin arkielämänkin tapahtumiin. Itse ideaan - Lukutoukka tuo Annalle kirjan Höyhensaarten kirjastosta - voi suhtautua vähän nyreksien: on aavistavinaan vanhakantaisia asenteita kirjastonhoitajan olemuksesta ja vähän lukemisestakin. Kuvitus on epäselvää.”¹⁸⁷ (KL 1/80, 21.)

Kun aloin tarkastella AKL:n kritiikkejä Jyväskylään valitun lasten- ja nuortenkirja-aineiston osalta, huomasin pian, etteivät viihdekirjallisuuden arvostelut jakaannukaan oletusteni mukaisesti suoraan joko laadukkaampiin tai huonompiin lasten- ja nuortenkirjoihin. Keskiviihde-sisältöluokka syntyi, koska useat arvostelut sisältävät joko sekä positiivisia että negatiivisia tai sitten täysin neutraaleja kommentteja kohdekirjoistaan. Hyviä esimerkkejä keskiviihdekirjojen saamasta arvostelusta ovat ”*melko tyyppinen kertomus, joka poikkeaa vähän kaavasta*”¹⁸⁸ ja ”*laatuunkäypä tarina, vaikka sarjakirjan maailma onkin vanhanaikainen*”¹⁸⁹. Kirjojen mainitaan toisaalta olevan melko tyyppillisiä tai vanhanaikaisia (roskaviihde), toisaalta niiden kuitenkin kehuaan poikkeavan vähän kaavasta ja olevan laatuunkäyviä (laatuviihde). Joskus keskiviihdekirjat on taas kuitattu muutamalla, sisällön ohella esimerkiksi kuvitusta tai tekstiä lyhyesti luonnehtivalla rivillä¹⁹⁰. Keskiviihde kokoaakin yhteen kaikki edellä esitellyn kaltaiset, joko ristiriitaista tai vaihtoehtoisesti hyvinkin neutraalia palautetta¹⁹¹ saavat teokset.

Suurimmaksi osaksi keskiviihdettä suositellaan 1970-luvun ajan termistön mukaisesti ahmimisikäisille suurlukijoille¹⁹², joille suunnattu kirjatuotanto oli (ja on edelleen) voimakkaasti

---

¹⁸⁷ Soini: Höyhensaarten satuja

¹⁸⁸ Guillot: Valkoharja (KL 10/79, 136)

¹⁸⁹ Ahlrud: Lauantaiarvoitus (KL 5/79, 81)

¹⁹⁰ Thelwellin Heppahöperön ratsastuskoulu ja Penelope (KL 3/80, 59); satukirjaesimerkeiksi myös Baum: Prinsessa Ozma (KL 6/79, 95), Disney: Kultaiset satuni (KL 4/79, 63) ja Sharp: Pelastuspartio Bernard & Bianca: ensimmäinen seikkailu (KL 10/79, 139)

¹⁹¹ Kuvakirjaesimerkkejä: Grahame: Huviretki (KL 3/80, 55), Grimm: Urhea pikku räättäli (KL 3/80, 55), Piers: Pupukirja (KL 3/80, 57), Pihlajamäki: Hiiop ja Nono (KL 6/80, 110) ja Sandberg: Lapaniina ja Millimiina (KL 3/80, 58)

¹⁹² Esimerkiksi Ecke: SoittorAsian salaisuus; Kaikenkarvaisia varkaita (KL 2/80, 35); säännön vahvistava poikkeus on Garnerin Huuhkajalaakso, jota ”[...] tuskin kannattaa sijoittaa lastenosastoille ollenkaan [...]” (KL 1/79, 13).

sarjoittunutta (Pihljerta 1978, 199). Suositusten taustalla vaikuttaa jo kirjastoammattilaisten epävirallisissa ohjeistuksissa ilmenevä lukemiskasvatuksen ihanne: ideana on, että huonompien kirjojen kautta lapset vähitellen kasvaisivat hyvän kirjallisuuden pariin. Keskiviihdekirja on siten käyttökelpoinen vaihtoehto kevyemmille seikkailusarjoille¹⁹³, ”[...] *sopivan selväpiirteinen haukkapalana ahmaistavaksi*”¹⁹⁴ (KL 2/79, 27) tai ”[m]ukava välipala luettavaksi kenelle tahansa [...]”¹⁹⁵ (KL 5/79, 77–78). Ero seuraavassa alaluvussa esiteltävään roskaviihteeseen on siis selvä: keskiviihdekirjallisuus ”[...] *edellyttää nuorelta lukijalta hieman tavallista enemmän keskittymiskykyä ja lukemistottumusta*”¹⁹⁶ (KL 2/79, 27) ja yrittää pysyä ”[...] *niin kaukana Blytoneista kuin suinkin mahdollista*”¹⁹⁷ (KL 6/79, 96).

Ahmimisikäisille sopivuuden ohella keskiviihteeseen luokitellulle kirjallisuudelle esitetään muita, hieman hajanaisiakin kehuja. Jyväskylään hankitut kirjat ovat päätyneet luokitteluprosessissani roskaviihteen sijasta keskiluokkaiseen viihteeseen, kun niiden sisällöistä on kritiikkien mukaan erotettavissa esimerkiksi mielikuvituksellisia yksityiskohtia¹⁹⁸, paikallisväriä¹⁹⁹, jonkinlaista asiantynkääkin²⁰⁰ tai ainakin tekijän edellistä kirjaa parempi aihe sekä juonenkehittely²⁰¹. Monissa arvosteluissa korostetaan myös huumoria, vitsejä ja tilannekomiikkaa²⁰². Sarjakirjojen kohdalla ns. sosiaalinen nousu alemmasta ylempään luokkaan on myös mahdollista: jotkut tietyn kirjasarjan teoksista ovat roskaviihteen sijaan keskiviihdettä, koska kertomus on todenmakuinen ja ”[p]aremmasta päästä tämän sarjan kirjoissa”²⁰³ (KL 6/79, 96) tai kerronnallisen otteen kehuaan

¹⁹³ Dahl: Operaatio Vaarallinen mies (KL 10/79, 136)

¹⁹⁴ Ecke: Valkoisen korpin salaisuus

¹⁹⁵ Krohn: Näkki: kertomus vesirajasta

¹⁹⁶ Ecke: Hackstonin haamutalo

¹⁹⁷ Hildick: Salainen viesti

¹⁹⁸ Nickl: Ra ta ta tam (KL 4/80, 78)

¹⁹⁹ Kruse: Kukko joka lakkasi kiekumasta (KL 3/80, 56)

²⁰⁰ Ahlrud: Jalkapalloarvoitus (KL 5/79, 81)

²⁰¹ Simmel: Maailma on kuin linja-auto (KL 2/80, 38)

²⁰² Esimerkiksi Crompton: Villi Ami iskee (KL 2/79, 27), Ecke: Pronssipatsaan ryöstäjät; Kaikkien kummitusten kauhu (KL 1/80, 17–18) ja Oranen: Möttönen ja Vehtaaja (KL 10/79, 138)

²⁰³ Arden: 3 etsivää ja puhuva pääkallo

raikastuneen ja jäntevöityneen verrattuna sarjan edellisiin osiin²⁰⁴. Keski- ja samalla ”[t]äyteläistä tyttöjen viihdettä” on myös kirja, jonka tekijä ”[...] sävyttää mukaan hieman entisten tyttökirjojen romanttistakin hohtoa makeuttamatta sitä silti liikaa”²⁰⁵ (KL 3/79, 45).

Positiivisten kommenttien ohella keskiviihdekirjallisuus saa negatiivisempaa palautetta. Kirja saattaa olla lukuelämyksenä ”[...] varsin tasapaksu ja hytkäyttämätön kokemus”²⁰⁶ (KL 7–8/79, 108), ”[...] melko hajanainen ja luullakseni monen lapsilukijan kannalta vaikea seurata [...]”²⁰⁷ (KL 7–8/79, 114) tai ”[u]lkoasultaan lasten satukirjan muotoinen, mutta sisällöstä vain osa sopii satuikäisille”²⁰⁸ (KL 4/79, 58). Lisäksi moititaan mm. tarinoiden yksitoikkoisuutta²⁰⁹, dialogin jäykkyyttä²¹⁰ ja aineksen rönsyilevyyttä²¹¹. Eräs ”[v]ilkas, rauhan arvoja tähdentelevä [...]” ja sekä tarunomaisia että arkisia aineksia yhdistelevä kertomus jää puolestaan kriitikon mielestä ”[...] vielä kauas aidon taikatarinan hohdokkuudesta ja mielikuvituksen lennosta”²¹² (KL 2/79, 28–29). Yhdellä teoksella ei ole taiteellisesti ehyttä muotoa²¹³; toisessa tekijän oma osuus taas on vielä selkeytymätön²¹⁴. Keskiviihdekirja on kuitenkin usein ”[r]attoisa ja hyväntuulinen kirja joka tapauksessa”²¹⁵ (KL 3/80, 57).

6.1.3.3 Roskaviihde

”Pieni kaupunki tarvitsisi välttämättä koulun, mutta rahoja sitä varten ei ole. Onneksi paikalle saapuu Neiti Etsivä, joka monen mutkan kautta selvittää asiat kaupungille onnelliseen malliin.

²⁰⁴ Jalo: Kevät tulee, hevostyttö (KL 10/79, 136)

²⁰⁵ Kumara: Merimökin Hillevi

²⁰⁶ Lehtiharava: runoa ja proosaa. Nuoren Voiman liiton vuoden 1978 kulttuurikilpailun satoa

²⁰⁷ Lewis: Narnian viimeinen taistelu

²⁰⁸ Nieminen: Ihmesatuja

²⁰⁹ Malory: Pyöreän pöydän ritarit (KL 11/80, 181)

²¹⁰ Tuominen: Lumiukolta terveisiä (KL 12/79, 164)

²¹¹ Družkov: Kynän ja Näppärän seikkailut (KL 9/79, 123)

²¹² Linnahalme: Hevonen joka vastusti sotaa

²¹³ Tolkien: Silmarillion (KL 12/79, 163)

²¹⁴ Huhtinen: Kissan juhlat (KL 1/80, 18)

²¹⁵ Mikkola: Köpi Kämpälämäki

Ensin vähän kaivellaan vanhojen postivaunujen jäännöksiä ja selvittää räjähdyksistä ja rinteeltä syöksymisistä sun muista. Originelli isosetä on 1800-luvulla arvannut, että tietyt postimerkit ovat arvokkaita 1950-luvulla ja muurannut ne peruskiveen ja siitähän se sitten. Koulu saadaan kuin saadaankin ja etevä Neiti Etsivä valitaan kaupungin kunniajäseneksi. Niinpä niin.”²¹⁶ (KL 2/80, 36.)

Roskaviihdettä esiintyy Jyväskylään hankitun lasten- ja nuortenkirjallisuuden joukossa lukumääräisesti vähiten kaikista viihteellisen näkökulman sisältöluokista. Tämän voi otaksua johtuvan esimerkkikirjastoni toteuttamasta, Arvostelevan kirjaluettelon näkemyksiin nojautuvasta valintapolitiikasta: lasten- ja nuortenkirjat, jotka joko saavat negatiivisen arvion tai eivät esiinny lainkaan AKL:n sivuilla, jäivät Jyväskylän kaupunginkirjaston kokoelmien ulkopuolelle. Esimerkkikirjastoni voi siis olettaa jättäneen osan roskaviihdestä hankkimatta vaikkapa juuri AKL:n murskakritiikkien perusteella. Toisaalta esimerkkikirjastoni kuitenkin toimi joidenkin kirjojen kohdalla itsenäisesti: Jyväskylään hankittiin mm. kaksi Hardy-pojat -kirjasarjan teosta²¹⁷, joita AKL ei sivuillaan lainkaan huomioi. Lisäksi Jyväskylään valittiin kaksi kolmesta uudesta Jutta-kirjasta, jotka kaikki arvostellaan yhteiskritiikissä. Mielenkiintoisesti ainoana kolmesta arvostellusta jopa positiivisiakin mainintoja AKL:ssa keräävä Jutta-kirja jäi kuitenkin Jyväskylään valitsematta; sen sijaan kaksi muuta, negatiivisempia attribuutteja saavaa kirjaa esimerkkikirjastooni kyllä hankittiin²¹⁸.

1970-luvulla vallinneet pelkotilat lapsia ja nuoria uhkaavasti vaanineita kulttuuririkamaa ja kioskkikirjallisuutta kohtaan näkyvät siis myös AKL:n sivuilla; todella teilaaviakin sanavalintoja sisältävien kritiikkien perusteella oli äärimmäisen helppo määrittää, mitkä Jyväskylään hankituista

---

²¹⁶ Keene: Neiti Etsivä ja postivaunujen arvoitus

²¹⁷ Dixon: Erakkoluolan salaisuus ja Kämpävuooren salaisuus. *Hardy-pojat* -kirjasarjan tekijänimi Franklin W. Dixon on Carolyn Keenen tavoin pseudonyymi, jonka taustalla on useita kirjoittajia Stratemeyerin syndikaatista (Rättyä 1997, 10).

²¹⁸ Berrisfordin teokset Jutta ja aaveponit ja Pidä varasi, Jutta hankittiin, mutta Jutta ja ponivargaat jätettiin hankkimatta.

kirjoista ovat ns. roskaviihdettä. Etenkin Carolyn Keenen²¹⁹ kyseenalaista mainetta nauttineiden teosten kohdalla jokaisen Jyväskylään hankituista Keenen kirjoista arvostellut Ritva-Liisa Pilhjerta innostuu todella painottamaan kirjojen naurettavuutta ja sopimattomuutta. Pilhjertan Neiti Etsivä - ja Dana-tytöt -kirjasarjoihin liittämiä, lähinnä kirjojen sisältöjä kuvaavia ilmaisia ovat esimerkiksi ”[s]urkeaa, toivotonta”²²⁰ (KL 10/79, 137), ”[u]skomatonta eikä ollenkaan totta”²²¹ (KL 10/79, 137) ja ”[a]ikoihin on eletty”²²² (KL 2/80, 36). Pilhjerta myös ihmettelee Neiti Etsivän mahtavia kykyjä, jotka mahdollistavat vakuuttavan toimimisen niin taiteentuntijana²²³ kuin kaikenlaisten urheilulajien taitajana²²⁴; lisäksi kriitikko arvostelee kirjoja epärealistisesta sisällöstä²²⁵. Kuvaavaa AKL:n ja Pilhjertan suhtautumisessa roskaviihteeseen on myös seuraava lausahdus: ”*Paratkoon, koko jutussa ei ole päätä, ei häntää. Tekee mieli sanoa: Ei oo totta.*”²²⁶ (KL 6/79, 97.)²²⁷

Muutkaan roskaviihdekirjat eivät säästy ruoskivilta kommenteilta. Ponikirjat arvostellaan Neiti Etsivien tapaan, kun ne leimataan hössötykseksi²²⁸, höpöhöpöksi²²⁹, tylsäksi²³⁰ tai muuten vain huonoiksi²³¹. Yhden teoksen kohdalla todetaan voimakkaasti, että ”[...] sarjan tekijä on kyllä tehnyt karhunpalveluksen itselleen ja ponikirjallisuudelle vanuttamalla tätä sarjaansa purukuminkin murtumisrajoille”²³² (KL 2/79, 29). Miltei jokainen roskaviihdekirjan kritiikki keskittyy kaavamaisuuteen: kirjat edustavat ”[...] tavallista ja varsin kaavamaiseksi muotoutunutta

---

²¹⁹ Kerron Keenestä lyhyesti luvussa 4.2.

²²⁰ Keene: Alppimajan arvoitus

²²¹ Keene: Kummituslaguunin arvoitus

²²² Keene: Neiti Etsivä ja pahanilmanlintu

²²³ Keene: Neiti Etsivä ja outo viesti (KL 2/80, 36)

²²⁴ Keene: Neiti Etsivä ja ranneketjun arvoitus (KL 6/79, 97)

²²⁵ Keene: Neiti Etsivä ja linnanmuurin arvoitus (KL 10/79, 137)

²²⁶ Keene: Neiti Etsivä ja jalokivilippaan arvoitus

²²⁷ Ks. myös luvusta 6.1 Pilhjertan erään Keenen kirjan yhteydessä esittämä kommentti kirjaston kirjamäärärahojen säästämisenä

²²⁸ Almqvist: Luota tulevaisuuteen, Annika! (KL 4/79, 62–63); lisäksi hössötystä mainitaan myös olevan Ardenin kirjassa 3 etsivää ja tanssiva paholainen.

²²⁹ Pahnke: Britta ja Hopea leirillä (KL 2/79, 29)

²³⁰ Almqvist: Annika kohtaa Pelätin (KL 4/79, 62)

²³¹ Almqvistin Kaikki järjestyy, Annika! -kirjan kohdalla uumoillaan tekijän varautuvan uuteen jatkorynnistykseen (KL 10/79, 137). Furmingerin Mustarastaanmajalla tapahtuu -kirjan tapahtumista todetaan taas lakoniseen sävyyn: ”*Mikä onni ja yhteensattuma*” (KL 3/80, 55).

²³² Pahnke: Britta ja Hopea uusilla urilla

*seikkailusarjan tasoa*²³³ (KL 6/78, 93), jatkavat entisillä, huonoilla linjoilla²³⁴ ja ovat kaavamaisia tuotteita²³⁵. Roskaviihdekirja ei tuo mitään uutta sarjaseikkailujen ketjuun²³⁶, ”[...] toistaa hyvin samanlaisia kuvioita”²³⁷ (KL 4/80, 78–79) ja ”[...] koostuu entisenlaisesta rekvisiitasta [...]”²³⁸ (KL 3/80, 60). Sarjakirjojen mainitaan olevan vanhoja ja vanhentuneita²³⁹, joiden ”[...] jännitys syntyy vanhoista, kuluneista ja asenteiltaan vaarallisista kaavoista”²⁴⁰ (KL 1/80, 19).

Samanlaisina toistuvien kaavojen ja kuvioiden lisäksi AKL:n arvosteluissa kritisoidaan alimman viihdeluokan teosten kieltä. Roskaviihde sisältää kriitikoiden mielestä törkeää kielenkäyttöä ja löysää tekstiä; lisäksi erään kirjailijan todetaan liukuvan ”[...] hyvää vauhtia kioskikirjallisuuden suuntaan”²⁴¹ (KL 3/80, 56). Roskaviihdeeseen laskettavien lasten- ja nuortenkirjojen kielessä ei ole mitään tasoja²⁴², teksti on täynnä ”[t]appelua, kiroilua, tyhjiä adjektiiveja, ilmaisullisesti köyhää kieltä [...]” ja kirjat sekä matkivat pahimpia aikuisten jännäreitä että sisältävät ”[...] asenteiltaan vaarallista, asiallisesti mitätöntä, kioskivihdettä kovissa kansissa”²⁴³ (KL 10/79, 138). Sisältönsä puolesta roska-viihdekirja ei onnistu sadun ja tilannekomiikan yhdistämisessä²⁴⁴, sillä ei ole uskottavuutta²⁴⁵ ja teennäisyys vähentää lukuarvoa²⁴⁶. Roskaviihde onkin usein pelkkää rutinoitua tekojännitystä²⁴⁷. Lisäksi käänöksissä on usein uskomattomia virheitä; erään kirjan kohdalla ”[...] lauseiden merkitys jää jopa epäselväksi”²⁴⁸ (KL 3/80, 55).

²³³ Berrisford: Jutta ja aaveponit ja Pidä varasi, Jutta

²³⁴ Vik: Olipa tuuria, Lotta! ja Yliveto Lotta! (KL 6/79, 98–99); kaavat eivät myöskään ole muuttuneet esimerkiksi Polvan teoksessa Tiina ei löydä Tinttamaria (KL 10/79, 139).

²³⁵ Kent: Bolitho (KL 7–8/79, 110)

²³⁶ Blyton: Seikkailujen sirkus (KL 5/79, 81)

²³⁷ White: Viidakkotohtori ja leopardi

²³⁸ Vik: Mikä sotku, Lotta! ja Älä luovuta, Lotta!

²³⁹ Blyton: Seikkailujen vuori (KL 6/79, 95)

²⁴⁰ Moore: Pelon planeetta

²⁴¹ Jalo: Punainen hevosenkenkä (KL 3/80, 56)

²⁴² Raitis: Kadonnut kalkki: kertomus tytöille ja pojille (KL 7–8/79, 114)

²⁴³ Moore: Avaruusvakooja

²⁴⁴ Polva: Pata päässä (KL 3/80, 58)

²⁴⁵ Almqvist: Annikan ratsastuskoulu (KL 10/79, 136)

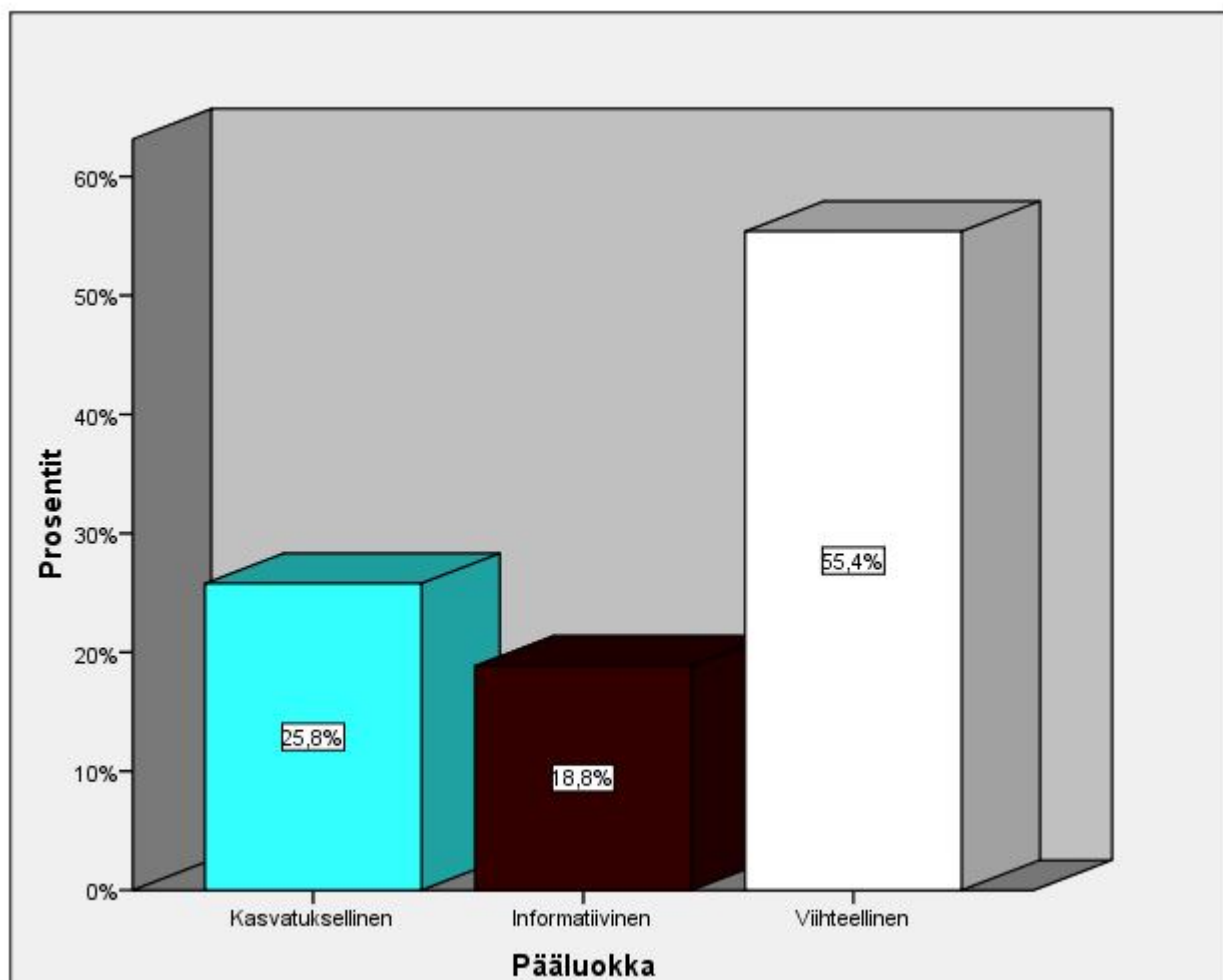
²⁴⁶ White: Viidakkotohtorin suorat sävelet (KL 3/79, 46)

²⁴⁷ Arden: 3 etsivää ja kauhea kaksoisolento ja Carey: 3 etsivää ja kummituspeili

²⁴⁸ Furminger: Mustarastat arvoitusten polulla

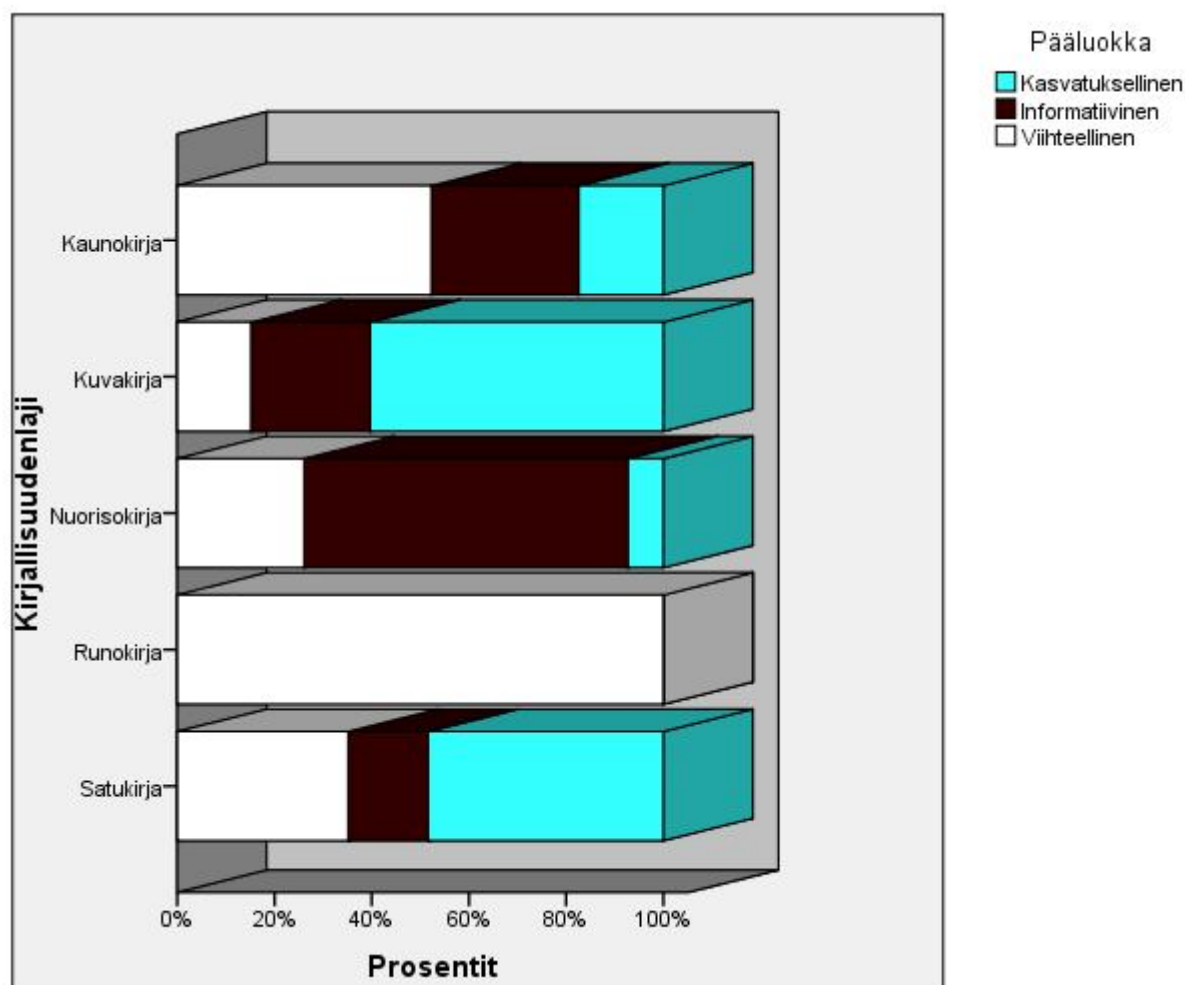
6.2 Hankinta-aineiston luokittelu ja kvantitatiivinen analyysi

Kun olin löytänyt jokaiselle tutkimusaineistooni kuuluvalla lasten- ja nuortenkirjalle pää- ja alaluokat, syötin lopullisen hankinta-aineistoni, 260 nimekettä, SPSS 16.0 -tilasto-ohjelmaan. Jokaisen teoksen kohdalle lisäsin tiedot sekä kirjallisuudenlajista että päänäkökulmasta ja sisältöluokasta tai -luokista. Muodostin tilasto-ohjelmalla 4 kuviota ja 3 taulukkoa, joiden avulla seuraavaksi havainnollistan Jyväskylän kaupunginkirjastoon hankitun, uuden lasten- ja nuortenkirjallisuuden jakaantumista kirjallisuudenlajeittain eri pää- ja alaluokkiin.

KUVIO 3. Hankinta-aineiston pääluokkien jakauma

Jyväskylän kaupunginkirjastoon vuonna 1979 hankitusta uudesta lasten- ja nuortenkirjallisuudesta yli puolet, 55,4 %, on AKL:n kritiikkien perusteella viihdekirjallisuutta. Kasvatuksellista, varsinkin kirjastoväen epävirallisissa ohjeistuksissa korostuvaa aineistoa valittiin Jyväskylään noin neljäsosa ja informatiivista, virallisissa määräyksissä eniten huomiota saavaa kirjallisuutta vajaa viidesosa kaikesta lapsille ja nuorille suunnatusta kaunokirjallisesta hankinnasta.

KUVIO 4. Hankinta-aineiston pääluokat kirjallisuudenlajeittain

Kuvio 4 osoittaa, miten hankinta-aineiston pääluokat jakaantuvat kirjallisuudenlajien sisällä. Jakauman erottuvin piirre on runokirjojen viihteellisyys; viihteellistä aineistoa on tosin runsaasti myös kaunokirjoissa. Kasvatuksellinen ote ja aiheisto painottuvat puolestaan kuva- ja satukirjojen puolella, ja informatiivinen näkökulma on vallallaan nuorisokirjoissa.

TAULUKKO 10. Hankinta-aineiston jakaantuminen ensisijaisen sisältöluokan mukaan (n=260)

Pääloukka	Ensisijainen sisältöluokka	Prosentit	Yhteensä
Kasvatuksellinen	Elämäntaidollinen	15,4	25,8
	Aktivoiva	10,4	
Informatiivinen	Realistinen	16,2	18,9
	Informoiva	2,7	
Viihteellinen	Laatuviihde	21,5	55,3
	Keskiviihde	20,0	
	Roskaviihde	13,8	
Yhteensä		100,0	100,0

Ensisijaisista sisältöluokista on hankinta-aineistossa prosenttimääräisesti suurin edustus (21,5 %) viihteellisen pääluokan alla majailevalla, laatuviihteeksi määrittelemälläni kirjallisuudella. Muusta viihteellisestä kirja-aineistosta korostuu keskiviihde Jyväskylän kaupunginkirjaston lasten- ja nuortenosastohankinnoissa tasan viidenneksen osuudellaan; roskaviihde saa puolestaan tyytyä huomattavasti pienempään rooliin vajaan 14 prosentin kannatuksellaan. Informatiiviseen pääluokkaan kuuluva realistinen aineisto on saanut kolmanneksi eniten kannatusta, mutta informoiva alaluokka vastaavasti kaikista vähiten; ainoastaan 2,7 % edustaa kritiikkien perusteella ensisijaisesti informoivaa luokkaa. Kasvatuksellisen pääluokan suosituimmaksi genreksi osoittautuu elämäntaidollinen alaluokka noin viidentoista prosentin edustuksellaan. Ensisijaisesti aktivoiviksi kirjoiksi on AKL:n kritiikkien pohjalta jaoteltu kymmenisen prosenttia koko aineistosta.

Suurin osa Jyväskylän kaupunginkirjastoon hankituista ja tutkimusaineistooni kuuluvista uusista lasten- ja nuortenkirjoista kuuluu ainoastaan yhteen luokkaan, mutta jotkut kirjoista edustavat kahta joko saman tai eri pääluokan sisältöluokkaa. Esimerkiksi Mikko Mallikkaiden kritiikeissä²⁴⁹

²⁴⁹ Arvosteleva kirjaluetelo julkaisi usein yhteisarvioita, ja esimerkiksi vuonna 1979 suomeksi ilmestyneet neljä Gunilla Bergströmin *Mikko Mallikas* -kirjaa arvosteltiin yhteisesti samassa kritiikissä kesäkuussa 1980.

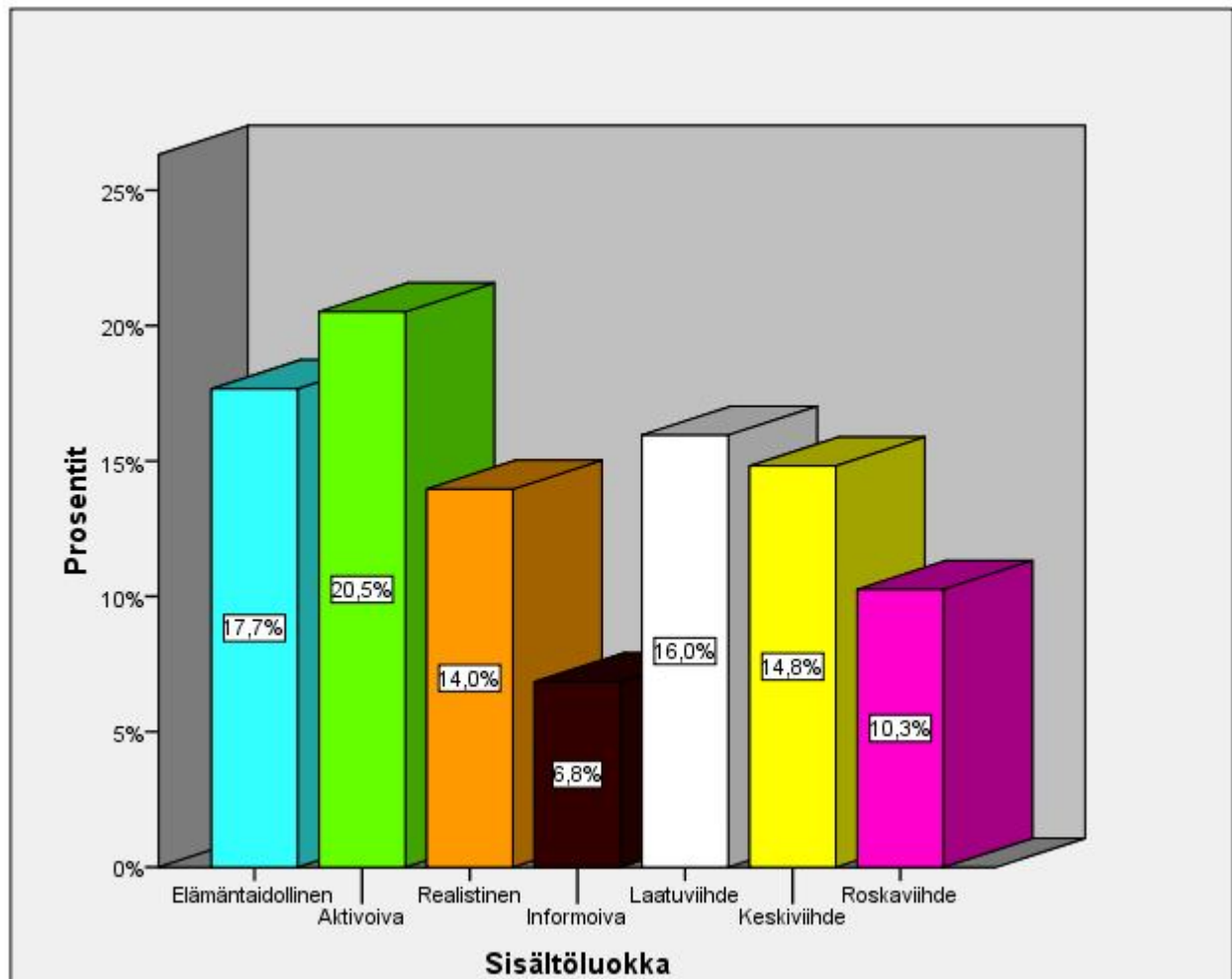
mainitaan kirjojen sisältävän niin ”[...] arkipsykologista ainesta [...]” (elämäntaidollinen alaluokka) kuin ”[...] pientä opetusta sekä lapsille että vanhemmille” (aktivoiva sisältöluokka) (KL 6/80, 108). Taulukko 11 havainnollistaa toissijaisten luokkien jakauman:

TAULUKKO 11. Hankinta-aineiston jakaantuminen toissijaisen sisältöluokan mukaan (n=260)

Pääloukka	Toissijainen sisältöluokka	Prosentit
Kasvatuksellinen	Elämäntaidollinen	8,5
	Aktivoiva	17,3
Informatiivinen	Realistinen	2,7
	Informoiva	6,5
Ei toista alaluokkaa		65,0
Yhteensä		100,0

Koko Jyväskylän kaupunginkirjaston vuoden 1979 uusia lasten- ja nuortenkirjahankintoja koskevasta tutkimusaineistostani 65 prosenttia tyytyy ainoastaan yhteen sisältöluokkaan. 35 prosenttia aineistooni kuuluvista lasten- ja nuortenkirjoista edustaa kuitenkin myös jotain toista sisällöllistä ryhmittymää. Edustuksen toissijaisessa sisältöluokassa saa kaiken kaikkiaan neljä seitsemästä alaluokasta, joista aktivoiva alaluokka on suosituin 17,3 %:n suhteellisella osuudellaan. Elämäntaidollista opastusta muun ensisijaiseksi katsomani sisällön ohella tarjoaa 8,5 prosenttia lasten- ja nuortenkirjoista, ja toissijaisesti informoiva ote on vajaalla seitsemällä prosentilla lapsia ja nuoria varten hankituista teoksista. Vähiten kannatusta toissijaisessa sisältöluokassa saa realistinen alaluokka 2,7 prosentillaan. Yksikään viihteellisistä alaluokista ei AKL:n kritiikkien perusteella esiinny toissijaisena sisältöluokkana Jyväskylään hankitun lasten- ja nuortenkirjallisuuden joukossa.²⁵⁰

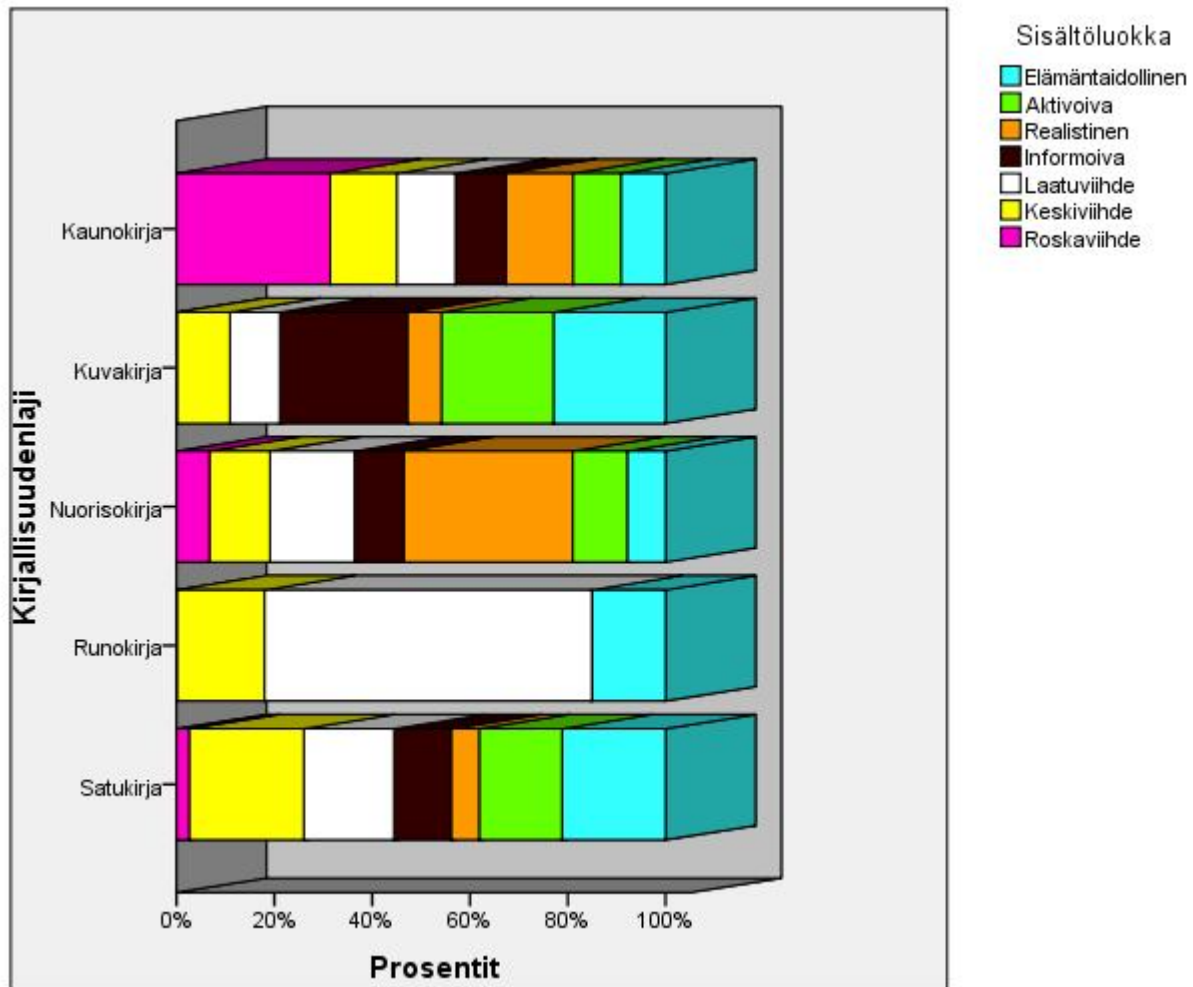
²⁵⁰ Viihteellisestä pääluokasta erityisesti laatuviihde esiintyy hankinta-aineiston joukossa kuitenkin usein ensisijaisena sisältöluokkana ennen jotain toissijaista kasvatuksellista tai informatiivista alaluokkaa; tästä lisää taulukossa 12.

KUVIO 5. Hankinta-aineiston sisältöluokkien yhteenlaskettu jakauma

Kuvio 5 osoittaa ensi- ja toissijaisten sisältöluokkien yhteenlasketun edustuksen, jossa aktivoiva alaluokka on suosituin noin 20 prosentin osuudellaan. Kasvatuksellinen pääluokka on muutenkin hyvin esillä: sen toinen sisältöluokka, elämäntaidollinen, saa myös reilusti (n. 18 %) edustusta. Informatiivisen näkökulman alaluokista realistinen saa kannatusta neljäntoista prosentin verran. Informoiva alaluokka puolestaan onnistuu lisäämään suhteellista suosiotaan, kun ensi- ja toissijaiset sisältöluokat lasketaan yhteen²⁵¹, mutta joutuu silti tyytymään vajaan seitsemän prosentin edustukseen. Yksikään viihteellisen näkökulman alaluokista ei esiinny toissijaisena sisältöluokkana, joten niiden suhteelliset osuudet vastaavasti laskevat. Kuvion 5 perusteella viihteellistä näkökulmaa esiintyy silti määrällisesti eniten hankinta-aineistossa, yhteensä 41,1 prosenttia.

²⁵¹ Ks. taulukko 10: informoivaan alaluokkaan kuuluu ensisijaisesti ainoastaan 2,7 % koko hankinta-aineistosta.

KUVIO 6. Hankinta-aineiston ensi- ja toissijaiset sisältöluokat kirjallisuudenlajeittain

Kuvio 6 havainnollistaa, miten sisältöluokat jakaantuvat kirjallisuudenlajeittain. Kuvion perusteella runokirjat painottuvat erittäin voimakkaasti laatuvihteeseen, mikä kuitenkin selittyy runokirjojen vähäisellä osuudella hankinta- ja tutkimusaineistossani. Nuorisokirjoissa on selvästi eniten realistisia kirjoja, ja kaunokirjoissa puolestaan roskaviihteeseen kuuluvia teoksia. Kuvakirjojen kohdalla on nähtävissä painopiste informatiivisuuden kohdalla, mutta myös sekä aktivoiva että elämäntaidollinen alaluokka ovat miltei yhtä kattavasti edustettuina. Satukirjoissa on huomattavasti tasaisempaa: kyseinen kirjallisuudenlaji jakaantuu suhteellisen tasaisesti niin laatu- ja keskiviihteen kuin aktivoivan ja elämäntaidollisen sisältöluokan välille. Lisäksi satukirjojen joukosta löytyy informoivaa ja realistista kirjallisuutta sekä muutama roskaviihteen edustajakin. Huomionarvoista on myös se, etteivät kuvakirjat sisällä yhtään roskaviihteeksi luokiteltua kirjaa.

TAULUKKO 12. Hankinta-aineiston sisältöluokkien ristiintaulukointi (n=91)

Ensisijainen sisältöluokka	Toissijainen sisältöluokka (%)			
	Elämäntaidollinen	Aktivoiva	Realistinen	Informoiva
Elämäntaidollinen	-	14,3	-	-
Aktivoiva	3,3	-	-	2,2
Realistinen	8,8	8,8	-	11,0
Laatuviihde	8,8	17,6	5,5	4,4
Keskiviihde	2,2	8,8	2,2	1,1
Roskaviihde	1,1	-	-	-

Taulukko 12 osoittaa, että yhdistelmä laatuviihde-aktivoiva on selvästi edustetuim niissä hankinta-aineistoni lasten- ja nuortenkirjoissa, joille kritiikkien perusteella löytyy kaksi sisältöluokkaa. Myös elämäntaidollinen-aktivoiva -kombinaatio on usein esiintyvä 14,3 prosentillaan. Muita suosittuja variaatioita ovat realistinen-informoiva (11 %) ja sekä realistinen yhdistettynä aktivoivaan ja elämäntaidolliseen, laatuviihde-elämäntaidollinen että keskiviihde-aktivoiva (kunkin osuus 8,8 %). Hieman pienemmälle kannatukselle jäävät yhdistelmät laatuviihde-realistinen (5,5 %), laatuviihde-informoiva (4,4 %) ja aktivoiva-elämäntaidollinen (3,3 %). Kaikkein vähiten suosiota saaneista kombinaatioista aktivoiva-informoiva, keskiviihde-elämäntaidollinen ja keskiviihde-realistinen saavat kukin kannatusta 2,2 prosentin verran tutkimusaineistoni joukossa. Lisäksi roskaviihde-elämäntaidollinen - ja keskiviihde-informoiva -yhdistelmille löytyy kummallekin yksi edustaja.

Taulukon 12 perusteella erilaisia kahden eri sisältöluokan variaatioita löytyy tarkastelemastani hankinta-aineistosta yhteensä 15. Erityisen kiinnostavaa on, ettei yksikään ensisijaisesti informoiva teos sisällä mitään toissijaisia sisällöllisiä ominaisuuksia. Kun huomioidaan, että kirjat voivat sisältää ainoastaan yhden viihteellisen sisältöluokan (laatuviihde ei esimerkiksi voi olla myös keskiviihde), olisi muita mahdollisia alaluokkien yhdistelmiä maksimissaan kahden sisältöluokan oletuksella voinut löytyä tutkimusaineistooni kuuluvilla lasten- ja nuortenkirjoille vielä 21.

7. PÄÄTELMÄT

”Kaunokirjallisuutta ei ole ilman mielikuvitusta eikä ilman rationaalista ajattelua. Minusta mielikuvitus on kaiken rationaalisuuden perusta. Se on myös omantunnon perusta. Ihmisen täytyy osata kuvitella toimintansa seuraukset sekä itselleen että myös toisille ihmisille. Taidetta tai kirjallisuutta ei siten voi eristää moraalisisista valinnoista.” (Krohn 2010, 44.)

Tutkimuksessani halusin selvittää, millaista lasten- ja nuortenkirjallisuutta yleisiin kirjastoihin ohjeistettiin 1970-luvulla hankittavan, millaisia lasten- ja nuortenkirjoja yksittäiseen esimerkkikirjastoon valittiin ja miten kirjastoalan toimijoiden näkemykset kirjastoihin sopivista lasten- ja nuortenkirjoista heijastuvat esimerkkikirjastoni suorittamassa aineistonvalinnassa. Ratkaistakseni edellä kuvatut tutkimusongelmani kävin ensin läpi 1970-luvulla annettua virallista ja epävirallista ohjeistusta yleisiin kirjastoihin hankittavan lasten- ja nuortenkirjallisuuden toivotuista sisällöistä. Tämän jälkeen tarkastelin esimerkkikirjastoni, Jyväskylän kaupunginkirjaston vuonna 1979 hankkimaa uutta lasten- ja nuortenkirjallisuutta, ja lopuksi pyrin suhteuttamaan Jyväskylään valitut kirjat ohjeistuksiin. Yksittäisen esimerkkikirjaston lasten- ja nuortenkirjahankintojen tarkastelu kirjastoalan toimijoiden ohjeiden ja neuvojen rinnalla mahdollisti vertailun, oliko yleisissä kirjastoissa todella virallisten ja epävirallisten ohjeistusten kokoelmiin suosittamaa aineistoa vai pidettiinkö tärkeämpänä vastata kysyntään ja asiakkaiden mieltymyksiin hankkimalla myös suositusten vastaista kirjallisuutta.

Luvun avaava, Leena Krohnin (2010, 44) oivaltava näkemys kaunokirjallisuuden ominaisuuksista kertoo osuvasti myös omassa tutkimuksessani ilmenneiden näkemysten kolmijakoisuudesta. Sekä virallisissa että epävirallisissa kirjastoväen ohjeistuksissa yleisiin kirjastoihin valittavalta lasten- ja nuortenkirjallisuudelta odotettiin yllä olevan sitaatin termejä hyödyntäen moraalisuutta, rationaalisuutta sekä mielikuvituksellisuutta. Tutkimuksessani nimesin nämä kirjallisuuden

kolmijakoiset tehtävät ensin kasvatus-, informaatio- ja kulttuuritavoitteiksi ja sitten kasvatukselliseksi, informatiiviseksi sekä viihteelliseksi näkökulmiksi²⁵². Lopuksi, Jyväskylän lasten- ja nuortenkirjallisuushankintojen tarkemmassa luokittelussa, kyseiset pääluokat jakaantuivat seitsemäksi ala- eli sisältöluokaksi. Edellä mainituista näkökulmista kasvatuksellinen on muita dominoivampi varsinkin epävirallisissa ohjeistuksissa, joita tarkastelin Kirjastolehden artikkeleista. Informatiivinen näkökulma korostuu etenkin valtiollisissa, virallisissa kirjastoammattilaisten laatimissa ohjeissa, ja viihteellinen pääluokka erottuu selvimmin vasta Jyväskylän kaupunginkirjastoon hankitun lasten- ja nuortenkirjallisuuden joukossa.

Yleisiin kirjastoihin hankittavan lasten- ja nuortenkirjallisuuden tuli epävirallista ohjeistusta sisältävien Kirjastolehden artikkeleiden mukaisesti olla 1970-luvulla ensisijaisesti kasvattavaa. Lasten- ja nuortenkirjoilla koettiin olevan suuri merkitys henkisten virikkeiden ja valmiuksien antajana sekä persoonan kehittäjänä, ja lukemisen nähtiin vaikuttavan esimerkiksi mielikuvituksen runsauteen, minäkuvan muodostukseen ja erilaisten asenteiden sekä sukupuoliroolien omaksumiseen. Kirjastojen täytyi antaa perusta lasten ja nuorten kokonaisvaltaiselle kehitymiselle hankkimalla kirjakokoelmiinsa lukijoitaan mahdollisimman hyvin kehittävää aineistoa, sillä lapsista ja nuorista haluttiin kasvattaa henkisesti tasapainoisia aikuisia ja yhteiskunnan ja yhteisön jäseniä. Puhtaasti mielikuvituksellisten tarinoiden ajateltiin ainoastaan heikentävän lasten ja nuorten todellisuudentajua.

Kasvatuksellinen näkökulma huomioidaan myös virallisissa ohjeissa, jotka painottuvat kuitenkin voimakkaammin informatiivisuuden korostamiseen. Informatiivisten tavoitteiden mukaisesti yleisten kirjastojen ihanteena oli auttaa lapsia ja nuoria kehittymään tiedollisesti laaja-alaisiksi ja monipuolisiksi ihmisiksi. Yleisiin kirjastoihin valittavan, lapsille ja nuorille tarkoitettun

---

²⁵² Kasvatus-, kulttuuri- ja informaatiotavoitteet mainitaan vuoden 1973 kirjastokomitean mietinnössä (KM 1975:110, 23); kulttuuri-termi korvautuu puolestaan viihteellisellä epävirallisen ohjeistusaineiston tarkastelun yhteydessä.

kirjallisuuden tuli ideaalisesti olla todellisuudenhakuista, kaikilta osin oikeellista ja ajankohtaista sekä lukijaa aktivoivaa. Realististen, oikeasta elämästä kertovien ajankohtaistarinoiden ohella uusien aihevalintojen ja ennakkoluulottoman käsittelytavan tarkoituksena oli luoda lukeville lapsille ja nuorille entistä paremmat edellytykset yhteiskuntaan sopeutumisessa ja sen toiminnan ja ristiriitaisuuksien tiedostamisessa ja parantamisessa. Realistisesti elämästä informoivat lasten- ja nuortenkirjat pyrkivät siis vastaamaan lukijoidensa tiedollisiin tarpeisiin.

Informatiivinen ja kasvatuksellinen pääluokka esiintyvät myös Jyväskylään hankitussa lasten- ja nuortenkirjallisuudessa, mutta määrällisesti eniten esimerkkikirjastooni hankittiin kuitenkin viihteellisiä lasten- ja nuortenkirjoja. Virallisissa ohjeistuksissa viihteellisyys ei juuri positiivista huomiota saa, mutta epävirallisempien neuvojen puolella mielikuvituksellisilla ja eskapistisilla saduilla ja muilla puhtaasti viihteellisillä kirjoissa on omat kannattajansa. Artikkeleissa korostetaan esimerkiksi lasten ja nuorten tarvetta paeta joskus kovin synkästä todellisuudesta mielikuvitusmaailmaan. Yleisten kirjastojen tärkeimmäksi tehtäväksi aineistonvalinnan osalta koettiin lasten ja nuorten kysyntään vastaaminen tarjoamalla heille luettavaksi pedagogisten ja arkisten kirjojen ohheen myös puhdasta viihdettä, sillä eskapismien mahdollisuuden sekä demokratian toteutumisen lisäksi viihteen hankinnalla pyrittiin myös parempien lukutottumusten luomiseen.

Kun tutkimusaineistojani tarkastelee edellä esiteltyjen kolmijakoisten tavoitteiden valossa, huomaa aineistojen jakaantuneen selvästi eri painopisteisiin. Virallisissa ohjeissa korostuvat informatiiviset tavoitteet heijastavat paitsi valtionjohdon mietteitä myös koko vuosikymmenelle ominaista ajattelutapaa. Tulevaisuuden aikuisille, 1907-luvun lapsille ja nuorille haluttiin tarjota totuudellista tietoa, jotta yhteiskuntaa ja sen oloja saataisiin parannettua. Epävirallisempi ohjeistus, jota selvitin koko kirjastokentän tuntoja kokoavan Kirjastolehden sivuilta, painottuu puolestaan vahvasti kasvatuksellisuuteen: artikkeleista huokuu kirjastoväen vahva halu vaikuttaa lukeviin lapsiin ja

nuoriin pedagogisesti. Arvostelevan kirjaluettelon kritiikkien perusteella Jyväskylän kaupunginkirjastoon valittiin kuitenkin virallisen kirjastotoimen suosittamaa informatiivista aineistoa vähiten ja epävirallista kannatusta huomattavan paljon saanutta kasvatuksellista lasten- ja nuortenkirjallisuutta toiseksi eniten. Suurin osa esimerkkikirjastooni vuonna 1979 hankitusta uudesta lasten- ja nuortenkirjallisuudesta oli kuitenkin viihteellistä. Tästä voidaan päätellä, että kirjastoissa tavoiteltiin pääasiassa lukijoiden kysyntään vastaamista tarjoamalla heille luettavaksi mahdollisimman monipuolista kirjallisuutta. Krohnin (2010, 44) sitaattia mukailleen mielikuvitus (vrt. viihteellisyys) osoittautuu siis myös tutkimukseni hankinta-aineiston perusteella moraalisuuden (kasvatuksellisuuden) ja rationaalisuuden (informatiivisuuden) perustaksi.

Viihdekirjallisuus, jota Jyväskylän kaupunginkirjastoon siis runsain mitoin valittiin, on AKL:n arvostelujen mukaan enimmäkseen *tenhoavaa eskapismia*, laadukasta tai keskitasoista viihdettä; sen sijaan *ennakkoluulon sanakirjoja*, roskaviihteeksi luokittelemiani lasten- ja nuortenkirjoja hankittiin lukumääräisesti jopa toiseksi vähiten kaikista yhteenlasketuista alaluokista. Esimerkkikirjastoni toimi täten ajan hengen mukaisesti, sillä 1970-luvun yksi erottuva ominaispiirre oli voimakas paheksunta ns. kulttuuririkamaa eli aliarvoisena, kielellisesti huonotasoisena sekä lasten ja nuorten kehitykseen negatiivisesti vaikuttavana pidettyä sarjakuva- ja kioskikirjallisuutta kohtaan. Siten myös kasvatustavoitteet, jotka esiintyvät määrällisesti useimmin koko tutkimusaineistossani, saivat automaattisesti lisähuomiota ja -kannatusta, kun julkisuudessa huolehdittiin koko vuosikymmenen ajan kaupallisissa tarkoituksissa tuotetun heikkotasoisien väkivaltaviihteen ja kioskikirjallisuuden vaikutuksista esimerkiksi lasten ja nuorten psyykkiseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Tilannetta voisi verrata nykyhetken kiivaisiin keskusteluihin tietokonepelien ja internetistä löytyvien asevideoiden yhteydestä lasten ja nuorten lisääntyvään pahoinvointiin, tappeluihin ja kouluammuskeluihin. Yksi jatkotutkimuksen aihe voisikin olla vertailla esimerkiksi 1970- ja 2000-lukujen yleisten kirjastojen kasvatuksellisten tavoitteiden sisältöä, kehittymistä sekä toteuttamista lasten ja nuorten parissa.

Päätelmäni myötäilevät Eija Eskolan (2004) väitöskirjassaan julkaisemia tuloksia: Arvostelevan kirjaluettelon kritiikit eivät omassakaan tutkimuksessani vaikuttaneet mitenkään merkittävästi esimerkkikirjastoni päätöksiin joko hankkia tai jättää hankkimatta tiettyjä lasten- ja nuortenkirjoja. Vaikka jotkut suoranaiseksi roskaksi luonnehditut kirjat jäivätkin hankkimatta, osa silti hankittiin; lisäksi Jyväskylään valittiin lasten- ja nuortenkirjallisuutta, jota AKL:n sivuilla ei edes arvostella ja toisinpäin. Ilkka Mäkisen (2002; 2009) kahdessa artikkelissaan hahmottelemat eri linjat kirjastoalan sisällä osoittautuvat myös todeksi: ainakin Jyväskylän kaupunginkirjastoon hankittiin lapsille ja nuorille kaikenlaista aineistoa aina ajankohtaisesta ja informoivasta kirjallisuudesta viihde- ja kioskikirjoihin. Pertti Tiihosen (1976) luonnostelemaa kausaaliketjua poliittisen ilmapiirin vaikutuksista kirjavalintaan en tämän tutkimuksen puitteissa valitettavasti pystynyt tutkimaan. Toinen mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe voisi kuitenkin olla 1970-luvun poliittisuuden ja tarkemmin vasemmistolaisuusaatteen leviäminen lasten- ja nuortenkirjallisuuteen. Tutkimuksessa voisi tarkastella, kuinka poliittinen aate ilmenee 1970-luvulla julkaistuissa lasten- ja nuortenkirjoissa²⁵³, miten AKL:ssa ja muissa tuolloin ilmestyneissä kirja-arvosteluissa suhtaudutaan vasemmistolaisiin kirjoihin sekä voiko näitä kirjoja vielä ymmärtäen lukea nykypäivän kovin oikeistolaiseksi muuntuneessa yhteiskunnallisessa kontekstissa.

Johdannossa sivusin Tordis Ørjasæterin (1972, 67) esiintuomaa vastakkainasettelua viihteellisen ja asiallisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden välillä. Vastakkainasettelua ilmenee kyllä tarkastelemissani virallisissa ja epävirallisissa ohjeistuksissa, joissa kulttuuririkamaa paheksutaan todella rajusti samalla kun tiedollis-ajankohtais-realistisia kirjoja suorastaan ylikorostetaan. Sitä vastoin esimerkkikirjastoni hankinnoissa asiallinen kirjallisuus jää pahasti viihteellisen varjoon: Jyväskylään valittiin vähiten informoivia ja eniten viihteellisiä kirjoja, ja lasten- ja nuortenkirjahankinnoissa painottuukin kiintoisan selvästi satujen, fantasian, sarjakirjojen sekä

---

²⁵³ Sulevi Riukulehdon (2001, 9) mukaan kaikki on politisoitunutta; siten lasten- ja nuortenkirjallisuuskään ei ole politiikalta suojassa.

ajanvietteen osuus (kasvatuksellinen aineisto sijoittuu määrällisessä suosiossa viihteellisen ja informoivan kirjallisuuden väliin). Tutkimukseni tulosten perusteella voidaan sanoa, että lasten- ja nuortenkirjahankinnoista 1970-luvulla vastanneet henkilöt eivät toimineet pelkästään vallitsevien kasvatuksellisten ja informatiivisten normi-ihanteiden mukaisesti vaan pikemminkin pyrkivät kaikin tavoin huomioimaan lukevan yleisön, kirjastoa käyttävien lapsiryhmien ja nuorisjoukkojen voimakkaasti viihteeseen painottuneen kysynnän.

Oma mielipiteeni tällä vuosituhanella yleisiin kirjastoihin hankittavasta lasten- ja nuortenkirjallisuudesta korostaa tutkimustulosteni tapaan valtavaa mielikuvituksen voimaa. Tyydyn kuitenkin esittämään ajatukseni kahden eri aikakauden lastenkulttuurin vaikuttajalta peräisin olevien sitaattien muodossa²⁵⁴. Karri Kokon (2007, 11) haastatteleman, ruotsalaisen kirjailija-ohjaaja Pernilla Glaserin mukaan tärkeintä on, että lapsille suunnattu kirjallisuus ottaa lukijansa vakavasti; lisäksi Glaser korostaa hyvän lastenkirjan ilmentävän usein sitä, mitä lapsi kokee joutuessaan tekemisiin aikuisten hallitseman maailman kanssa: *”Lastenkirjojen tulee olla vahvistavia. Niiden tulee olla täynnä fantasiaa ja mielikuvitusta ja tähdentää mielikuvituksen ylivaltaa kaikenlaista järkiajattelua vastaan. Mitä parempi lastenkirja, sitä hauskeempaa luettavaa se on myös aikuisten mielestä. Hyvän aikuisten kirjan maailmankuva voi mielestämme olla kyyninen, ironinen ja toivoton, mutta sellaista ei tule tarjota lasten luettavaksi. Lastenkirjat voivat mieluusti olla traagisia tai pelottavia, mutta niihin on aina sisällyttävä vähintään ripaus toivoa.”* (Kokko 2007, 11.) Tutkimukseni viimeiset sanat kuuluvat puolestaan itseoikeutetusti yhdelle lempikirjailijalleni, Marjatta Kurenniemelle: *”Jos kiellämme lapselta sadun ja mielikuvituksen maailman, riistämme häneltä jotakin yhtä tärkeää kuin näkö ja kuulo. Sillä niin kuin lapsi tarvitsee jaloilleen vapaita kenttiä juosta ja leikkiä, hän tarvitsee myös ajatuksilleen avaria leikkitiloja, sadun rikkaan ja huikean maailman, jonka mielikuvitus hänelle avaa.”* (Kurenniemi 1980, 116.)

---

²⁵⁴ Vaikka ko. sitaateissa puhutaankin yksinomaan lapsista ja lastenkirjoista, haluan laajentaa lainausten sisältämät ajatukset koskemaan myös nuoria ja heille tarkoitettua kirjallisuutta.

LÄHTEET

Arkistolähteet

Jyväskylän kaupunginkirjaston lasten- ja nuortenosaston uutuusluettelot vuodelta 1979

Painetut lähteet

Alasuutari, Pertti. 2001. Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Alitalo, Kaarina. 1979. Kirjastojen kirjatut aineistonvalintaperiaatteet. Teoksessa Leena Teinilä (toim.) Luoko valinta kysyntää? Helsinki: Kirjastopalvelu, 14–23.

Ambjörnsson, Gunila. 1969a. Alkusanat. Teoksessa Gunila Ambjörnsson & Tuula Ikonen & Kari Vaijärvi. Kulttuuririkamaa lapsille. Helsinki: Tammi, 7–11. (Alkup. Ambjörnsson, Skräpkultur åt barnen, 1968.)

Ambjörnsson, Gunila. 1969b. Lastenkirjallisuus yhteiskunnallisena säilyttäjänä. Teoksessa Gunila Ambjörnsson & Tuula Ikonen & Kari Vaijärvi. Kulttuuririkamaa lapsille. Helsinki: Tammi, 18–37.

Ambjörnsson, Gunila. 1978. Propaganda, indoktrinering, värderingar. Och påverkan. Teoksessa Gunila Ambjörnsson & Margareta Strömstedt (red.) Läsning för barn. Orientering i dagens barnlitteratur. 3:e helt omarbetade upplagan. Stockholm: Bonniers, 18–25.

Arvosteleva kirjaluetelo 1978–1980.

Asetus kansankirjastoista 27.4.1928 / 144.

Blinnikka, Vuokko. 1982. Arvosteleva kirjaluetelo nyt. Kirjastolehti 5, 255–257.

Dahlerup, Pil. 1974. Socialistisk barnlitteratur. Teoksessa Pil Dahlerup et al. (red.) Barn, litteratur, samhälle. Uppsala: Tofters tryckeri, 120–144. (Originalens titel Børn Litteratur Samfund, 1972.)

Eskola, Eija. 1991. Rukousnauha ja muita romaaneja. Suomennetun kaunokirjallisuuden valinta yleisissä kirjastoissa 1880–1939. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Eskola, Eija. 1999. Kirjastotoiminta vakiintuu – kirjastotoiminta harrastuksena. Teoksessa Ilkka Mäkinen (toim.) Kirjastojen vuosisata. Yleiset kirjastot Suomessa 1900-luvulla. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 115–146.

Eskola, Eija. 2004. Suositellut, valitut ja luetut. Kirjallisuus kirjastoissa 1918–1939. Tampere: Tampere University Press.

Hakala, Hellevi. 2003. 1920- ja 1930-luvun nuortenromaani: pyryharakoita ja sankaripoikia. Teoksessa Liisi Huhtala et al. (toim.) Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Helsinki: Tammi, 74–85.

Heikkilä-Halttunen, Päivi. 1999. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden kehitys. Teoksessa Pertti Lassila (toim.) Suomen kirjallisuushistoria 3. Rintamakirjeistä tietoverkkoihin. Helsinki: SKS, 133–147.

Heikkilä-Halttunen, Päivi. 2000. Kuokkavieraasta oman talon haltijaksi. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden institutionalisoituminen ja kanonisoituminen 1940–50-luvulla. Helsinki: SKS.

Heikkilä-Halttunen, Päivi. 2003. Patikkamatka maalta kaupunkiin. Teoksessa Liisi Huhtala et al. (toim.) Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Helsinki: Tammi, 216–232.

Hovi, Irmeli. 1984. Yleiset kirjastot 1969–1981: kehityslinjoja ja vaikutusyhteyksiä. Helsinki: Kirjastopalvelu.

Huhtala, Liisi. 2003. Kasvun aika. Teoksessa Liisi Huhtala et al. (toim.) Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Helsinki: Tammi, 38–46.

Huhtala, Liisi & Juntunen, Katariina. 2004. Ilosaarten seutuvilta. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden historiaa ja tutkimusta. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.

Hyytiäinen, Nina. 2006. ”Lapsista lukeminen alkaa”. Lastenkirjakritiikkien lapsuuskäsitykset 1960–1970-lukujen vaihteessa. Turun yliopisto. Historian laitos. Pro gradu -tutkielma. Saatavilla: <<https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/19215/gradu2006hyytiainen.pdf?sequence=1>> (käytetty 20.9.2010).

- Hämäläinen, Karo. 2000. Blyton arvostelun aalloilla. *Onnimanni* 4, 14–18.
- Ihonen, Markku. 2003. Suomalainen lasten- ja nuortenkirjallisuus 1800-luvulla. Teoksessa Liisi Huhtala et al. (toim.) *Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia*. Helsinki: Tammi, 12–19.
- Järvelin, Ilmi. 1977. Kirjastoaineiston hankinta. Teoksessa Irmeli Holmberg et al. (toim.) *Kirjastonhoidon käsikirja*. Helsinki: Suomen kirjastoseura, 168–179.
- Kannila, Helle. 1964. *Kirjastonhoidon opas*. 6., uudistettu painos. Helsinki: Otava.
- Kannila, Helle. 1967. *Kirjanvalinnan ongelmia*. Porvoo: WSOY.
- Kirjastoasetus 30.3.1962 / 268.
- Kirjastolaki 3.5.1961 / 235.
- Kirjastolehti 1970–1979.
- Kokko, Karri. 2007. Aikuisia lasten ihmemaassa. *Parnasso* 2, 10–11.
- Komiteanmietintö 1975:110. Vuoden 1973 kirjastokomitean mietintö. Helsinki: Valtioneuvosto.
- Korhonen, Maija, 2005. 1970-luku: Liput liehuvat arjen hengessä. Teoksessa Marja Suojala ja Teresia Volotinen (toim.) *Lastenkirja aikansa kuvastimena*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 67–73.
- Krohn, Leena. 2010. Kun kirjaan syttyy valo. Teoksessa Päivi Heikkilä-Halttunen (toim.) *Luovuuden lähteillä. Lasten- ja nuortenkirjailijat kertovat*. Helsinki: BTJ, 37–56.
- Kukkola, Timo. 1974. Arvostelevan kirjaluettelon vaiheet. Teoksessa Samuli Nuotio et al. (toim.) *Lainakirja: kirjastot, kirjallisuus ja yhteiskunta*. Helsinki: Tammi, 120–155.
- Kurenniemi, Marjatta. 1980. Radigundiksen kynä. Lastenkirjailijan puheenvuoro kirjoittamisen vastuusta ja mielikuvituksen tärkeydestä. Teoksessa Sinikka Ojanen, Irja Lappalainen ja Marjatta

Kurenniemi (toim.) Sadun avara maailma. Sadut varhaiskasvatuksen tukena. Helsinki: Otava, 103–116.

Lainakirja: kirjastot, kirjallisuus ja yhteiskunta. 1974. Toim. Samuli Nuotio et al. Helsinki: Tammi.

Lappalainen, Irja. 1979. Suomalainen lasten- ja nuortenkirjallisuus. 2., uudistettu painos. Helsinki: Weilin + Göös.

Lehtonen, Ulla. 1978. Lasten- ja nuortenkirjallisuus, sen valinnan periaatteet ja apuneuvot. Teoksessa Anna-Maija Hintikka et al. (kirj.) Lastenkirjasto-opas. Helsinki: Suomen kirjastoseura, 96–143.

Levola, Kari. 2009. Jälkisanat. Teoksessa Kari Levola (toim.) Runo vieköön. Helsinki: Tammi, 107–108.

Mählqvist, Stefan. 1975. Motiv och värderingar i långserieböcker. Teoksessa Lars Furuland et al. Ska vi ge barnen skräplitteratur? Tänkt, tyckt och testat av bibliotekarier, lärare och litteraturvetare. Lund: Bibliotekstjänst, 29–55.

Mäkinen, Ilkka. 1999. Heittämällä tulevaisuuteen: Kirjastot vuoden 1961 lain jälkeen. Teoksessa Ilkka Mäkinen (toim.) Kirjastojen vuosisata. Yleiset kirjastot Suomessa 1900-luvulla. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 163–214.

Mäkinen, Ilkka. 2002. Radikalismien vuosikymmenet (1960–1980-luvut) Suomen kirjastomaailmassa. Informaatiotutkimus 21 (1), 10–23.

Mäkinen, Ilkka. 2009. Radikalismien vuosikymmenet eli 1960–1980-luvut Suomen kirjastomaailmassa ja kirjastotieteessä. Teoksessa Ilkka Mäkinen (toim.) Suomen yleisten kirjastojen historia. Helsinki: BTJ, 847–867.

Mäkinen, Ilkka. 2010. Informaatiotutkimuksen tie. Teoksessa Sami Serola (toim.) Ote informaatiosta. Johdatus informaatiotutkimukseen ja interaktiiviseen mediaan. Helsinki: BTJ, 11–74.

- Perälä, Anneli. 1976. Kirjastoaineiston valintaohjeet. Kirjastolehti 9, 328–329.
- Pikku jättiläisiä. Suomalaista lasten- ja nuortenkirjallisuutta vuosilta 1917–1997. Tampere: Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutti, 1997.
- Pilhjerta, Ritva-Liisa. 1978. Ahmimisikäisten kirjat. Teoksessa Tuula Ikonen, Satu Marttila ja Kari Vajärvi (toim.) Lue lapselle! Helsinki: Weilin + Göös, 198–208.
- Poroila, Heikki. 2007. Luurangot portinvartijan kaapissa. Helsinki: BTJ.
- Putkonen, Anneli. 1970. Kirjastolaitos tiedonvälittäjänä. Kuvaileva ja kriittinen tutkimus kirjastotoimen päämääristä ja niiden toteuttamismahdollisuuksista. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Puurtinen, Tiina. 2000. Lastenkirjallisuuden kääntäminen: normit, luettavuus ja ideologia. Teoksessa Outi Paloposki ja Henna Makkonen-Craig (toim.) Käännöskirjallisuus ja sen kritiikki. Helsinki: Ammattikielten ja kääntämisen opintokokonaisuus, 106–131.
- Rannela, Terhi. 2003. Monitaituri Kallioniemi haaveilee lastennäytelmästä. Onnimanni 2, 20–24.
- Riukulehto, Sulevi. 2001. Nuorisokirjoissako politiikkaa? Teoksessa Sulevi Riukulehto & Anssi Halmesvirta & Kari Pöntinen. Poliitiikkaa lastenkirjoissa. Helsinki: SKS, 7–13.
- Rättyä, Kaisu. 1997. Mysteeri ratkaistavana. Ulkomaisia nuorten sarjakirjoja. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.
- Rättyä, Kaisu. 2003. Sarjakirjan nousu. Teoksessa Liisi Huhtala et al. (toim.) Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Helsinki: Tammi, 265–272.
- Salonen, Kaija. 1977. Lastenkirjastotyö. Teoksessa Irmeli Holmberg et al. (toim.) Kirjastonhoidon käsikirja. Helsinki: Suomen kirjastoseura, 232–244.
- Salonen, Kaija. 1978. Katsaus lastenkirjastotoiminnan kehitykseen. Teoksessa Anna-Maija Hintikka et al. (kirj.) Lastenkirjasto-opas. Helsinki: Suomen kirjastoseura, 7–35.

Suomalaisia lasten- ja nuortenkirjailijoita IV. 1987. Toim. Vuokko Blinnikka & Kari Vaijärvi. Helsinki: Suomen kirjastoseura.

Suomen kirjastoseura. 1975. Julkilausuma. Kirjastolehti 7–8, 291.

Teinilä, Leena. 1978. Lastenkirjastotyön tavoitteita. Teoksessa Anna-Maija Hintikka et al. (kirj.) Lastenkirjasto-opas. Helsinki: Suomen kirjastoseura, 36–45.

Teinilä, Leena. 1979. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden valinta yleisissä kirjastoissa. Teoksessa Leena Teinilä (toim.) Luoko valinta kysyntää? Helsinki: Kirjastopalvelu, 41–48.

Tiihonen, Pertti. 1976. Yleisten kirjastojen kirjavalinnasta. Tampere: Tampereen yliopisto.

Tikkanen, Märta. 1972. Ennakkoluulon sanakirjat: Blytonista ja sarjakirjoista. Teoksessa Kari Vaijärvi (toim.) Lapsi ja kirja. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas. Helsinki: Weilin + Göös, 106–110.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5., uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Unescon yleisten kirjastojen manifesti. 1972. Kirjastolehti 12, 447–448.

Vainio, Eira. 1986. Kansainvälisyyskasvatus ja kirjastot. Rauhankasvatus kirjanvalinnan näkökulmasta. Helsinki: Kirjastopalvelu.

Vaijärvi, Kari. 1969. Kuinka valitaan kirjat Suomen lastenkirjastoihin? Teoksessa Gunila Ambjörnsson & Tuula Ikonen & Kari Vaijärvi. Kulttuuririhkamaa lapsille. Helsinki: Tammi, 51–54.

Werkko, Kaarle. 1879. Tietoja ja mietteitä Suomen kansa- ja lasten-kirjastoista ynnä lukuyhdistyksistä ja luennoista vuoteen 1875. Jyväskylä.

Ørjasæter, Tordis. 1972. Barn, böcker och massmedier. Stockholm: Bonniers. (Originalets titel Massmediene og barneboken, 1971.)

LIITTEET

Liite 1. Jyväskylän kaupunginkirjastoon vuonna 1979 hankittu lasten- ja nuortenkirjallisuus

- Aaltonen, Elma. 1979. Kolmen prinsessan leiri. Helsinki: Kirjaneliö.
- Aaltonen, Ulla-Maija. 1978. Kani ei osaa itkeä: kertomuksia, jotka ovat enemmän totta kuin satua. Helsinki: Otava.
- Ahlrud, Sivar. 1979. Jalkapalloarvoitus. Hämeenlinna: Karisto.
- Ahlrud, Sivar. 1979. Lauantaiarvoitus. Hämeenlinna: Karisto.
- Ahokainen, Ester. 1978. Kissankäpälä ja muita lastenrunoja. Helsinki: Tammi.
- Ahokainen, Ester. 1979. Tupo Tuhattajalka. Helsinki: Valistus.
- Aitmatov, Tšingiz. 1978. Balladi ensimmäisestä opettajasta. Moskova: Edistys.
- Alaja, Heli. 1979. Jukka ja Jaana kyselevät syntymästä. Helsinki: Suomen kirkon sisälähetysseura.
- Alho, Asmo. 1979. Kieku ja Kaiku: Kotilieden sarjakuvakirja. Porvoo: WSOY.
- Allan, Ted. 1979. Ville Hiirava pankkiirina. Porvoo: WSOY.
- Allen, Woody. 1979. Parhaat. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Allfrey, Katherine. 1978. Delfiinikesä. Helsinki: Otava.
- Almqvist, Anna-Lisa. 1978. Annika kohtaa Pelätin. Hämeenlinna: Karisto.
- Almqvist, Anna-Lisa. 1978. Luota tulevaisuuteen, Annika! Hämeenlinna: Karisto.
- Almqvist, Anna-Lisa. 1979. Annikan ratsastuskoulu. Hämeenlinna: Karisto.
- Almqvist, Anna-Lisa. 1979. Kaikki järjestyy, Annika! Hämeenlinna: Karisto.
- Andrijevits, V. 1979. Kakku kieriväinen: venäläinen kansansatu. Helsinki: Kansankulttuuri.
- Anglund, Joan Walsh. 1979. Satukirja. Helsinki: Taikajousi.
- Annala, Orvokki. 1977. Mikä, Kuka ja Ken. Helsinki: Sanoma.
- Anni ja leija. 1979. Artko.
- Anni ja Musti. 1979.
- Anni kalastaa. 1979.
- Anni puutarhassa. 1979. Tampere: Artko.
- Arden, William. 1979. 3 etsivää ja kauhea kaksoisolento. Jyväskylä: Gummerus.
- Arden, William. 1979. 3 etsivää ja puhuva pääkallo. Jyväskylä: Gummerus.
- Arden, William. 1979. 3 etsivää ja tanssiva paholainen. Jyväskylä: Gummerus.

Arjatsalo, Arvi. 1978. OH-ABB. Helsinki: Kirjayhtymä.

Arjatsalo, Arvi. 1978. Uponnut auto. Helsinki: Otava.

Arjatsalo, Arvi. 1979. Jere tahtoo koiran. Helsinki: Otava.

Asunta, Marja. 1979. Pikku punatukka. Helsinki: Lasten Keskus.

Aurell, Heikki. 1974. Takaa-ajo.

Aurinko hymyilee. 1979. Östersundom: Kirjalito.

Austen, Jane & ”Eräs Toinen”. 1978. Tavat ja tunteet. Hämeenlinna: Karisto.

Baum, L. Frank. 1979. Prinsessa Ozma. Helsinki: Otava.

Baumann, Kurt. 1978. Hamelnin pillipiipari. Helsinki: Lasten Keskus.

Baumann, Kurt. 1979. Sateenkaari. Helsinki: Lasten Keskus.

Beresford, Elizabeth. 1979. Vaeltavat vompelit. Porvoo: WSOY.

Bergström, Gunilla. 1979. Mikko Mallikas ja Mulperi. Espoo: Weilin + Göös.

Bergström, Gunilla. 1979. Mikko Mallikas punoo juonia. Espoo: Weilin + Göös.

Bergström, Gunilla. 1979. Mikko Mallikas saa kaverin. Espoo: Weilin + Göös.

Bergström, Gunilla. 1979. Tappelupukari Mikko Mallikas. Espoo: Weilin + Göös.

Berrisford, Judith M. 1978. Jutta ja aaveponit. Espoo: Weilin + Göös.

Berrisford, Judith M. 1978. Pidä varasi, Jutta. Espoo: Weilin + Göös.

Beskow, Elsa. 1978. Pellen uudet vaatteet. Jyväskylä: Gummerus.

Bexell, Eva. 1979. Rovastin lapsenlapset. Helsinki: Tammi.

Bianki, Vitali. 1978. Metsäsiilin seikkailut. Helsinki: Kansankulttuuri.

Björk, Gun. 1978. Heinäsirkka ja muita hakamaan pikkueläimiä. Porvoo: WSOY.

Björk, Gun. 1978. Kimalainen ja muita niityn pikkueläimiä. Porvoo: WSOY.

Björk, Gun. 1978. Leppäkerttu ja muita puutarhan pikkueläimiä. Porvoo: WSOY.

Björk, Gun. 1978. Sisilisko ja muita metsän pikkueläimiä. Porvoo: WSOY.

Björk, Gun. 1978. Sudenkorento ja muita rantojen pikkueläimiä. Porvoo: WSOY.

Blyton, Enid. 1979. Seikkailujen sirkus. Porvoo: WSOY.

Blyton, Enid. 1979. Seikkailujen vuori . Porvoo: WSOY.

Boehm, Kirsti von. 1979. Hopeakello ja muita satuja. Helsinki: Otava.

Bonafede, R. 1978. Mitä on...? : kotona. Östersundom: Kirjalito.

Bonafede, R. 1978. Mitä on...? : luonto. Östersundom: Kirjalito.

Bonafede, R. 1978. Mitä on...? : maantieto. Östersundom: Kirjalito.

Bonafede, R. 1978. Mitä on...? : työ. Östersundom: Kirjalito.

Boos, Hildegard. 1978. Mikä kuuluu mihinkin: kaupungilla. Östersundom: Kirjalito.

Boos, Hildegard. 1978. Mikä kuuluu mihinkin: sisällä ja ulkona. Östersundom: Kirjalito.

Boos, Hildegard. 1978. Mikä kuuluu mihinkin: matkalla. Östersundom: Kirjalito.

Boos, Hildegard. 1978. Mikä kuuluu mihinkin: mitä teemme tänään? Östersundom: Kirjalito.

Branfield, John. 1979. Tyttö nuori matkalla. Porvoo: WSOY.

Breen, Else. 1979. Poika aidan takana. Porvoo: WSOY.

Burnford, Sheila. 1979. Bel-Ria: pienen koiran seikkailut sodassa. Helsinki: Tammi.

Burroughs, Edgar Rice. 1979. Tarzan ja haaksirikkoiset. Helsinki: Kauppakirjapaino.

Bødker, Cecil. 1979. Karkuri ja nelivaljakko. Porvoo: WSOY.

Carey, M. V. 1979. 3 etsivää ja kummituspeili. Jyväskylä: Gummerus.

Carle, Eric. 1978. Hui, jättiläinen tulee! Espoo: Weilin + Göös.

Carrick, Carol. 1979. Paulin lemmikki. Helsinki: Taikajousi.

Carruth, Jane. 1978. Leija. Artko.

Carruth, Jane. 1978. Seikkailu pimeässä. Artko.

Carruth, Jane. 1978. Uusi opettaja. Artko.

Carruth, Jane. 1978. Ystäväystytään. Artko.

Christopher, John. 1979. Tripodien aika. 2: Lyijykaupunki. Porvoo: WSOY.

Christopher, John. 1979. Tripodien aika. 3: Tulinen pyörre. Porvoo: WSOY.

Christopher, John. 1979. Tripodien aika. 1: Viimeinen tukikohta. Porvoo: WSOY.

Cooper, Susan. 1979. Yllä meren, alla kiven. Porvoo: WSOY.

Coren, Alan. 1979. Artturi intiaanisodassa. Porvoo: WSOY.

Coren, Alan. 1979. Rautatie-Artturi. Porvoo: WSOY.

Crampton, Gertrude. 1979. Puhku, pieni punainen hinaaja. Helsinki: Tammi.

Craven, Margaret. 1979. Tämä hyvä maa. Jyväskylä: Gummerus.

Crompton, Richmal. 1978. Villi Ami iskee. Helsinki: Taikajousi.

Dahl, Tor Edvin. 1979. Operaatio Vaarallinen mies. Helsinki: Otava.

Dahl, Tor Edvin. 1979. Operaatio Vallankaappaus. Helsinki: Otava.

Dahlerup, Rina. 1978. Suututaan ja sovitaan. Helsinki: Tammi.

Dahlerup, Rina. 1978. Yhdessä osataan. Helsinki: Tammi.

Day, Jenifer W. 1978. Mikä on hedelmä? Helsinki: Kirjaneliö.

Day, Jenifer W. 1978. Mikä on hyönteinen? Helsinki: Kirjaneliö.

Day, Jenifer W. 1978. Mikä on lintu? Helsinki: Kirjaneliö.

Denou, Violeta. 1979. Leo junamatkalla. Östersundom: Kirjalito.

Denou, Violeta. 1979. Leo koulussa. Östersundom: Kirjalito.

Denou, Violeta. 1979. Leo maatilalla. Östersundom: Kirjalito.

Disney, Walt. 1975. Pinokkio seikkailee. Helsinki: Sanoma.

Disney, Walt. 1977. Nalle Puh.

Disney, Walt. 1977. Peter Pan. Helsinki: Sanoma.

Disney, Walt. 1978. Kultaiset satuni. Helsinki: Otava.

Disney, Walt. 1978. Maailman rikkain mies ja muita Aku Ankan parhaita. Helsinki: Sanoma.

Disney, Walt. 1979. Huiskahäntä ja muita Aku Ankan parhaita. Helsinki: Sanoma.

Disney, Walt. 1979. Me Tupu, Hupu ja Lupu. Helsinki: Sanoma.

Disney, Walt. 1979. Mikin napakymppi. Helsinki: Sanoma.

Disney, Walt. 1979. Ruorimies Roope. Helsinki: Sanoma.

Disney, Walt. 1979. Täältä tulee Aku. Helsinki: Sanoma.

Dixon, Franklin W. 1979. Erakkoluolan salaisuus. Hämeenlinna: Karisto.

Dixon, Franklin W. 1979. Kämppäsaaren salaisuus. Hämeenlinna: Karisto.

Doney, Meryl. 1979. Pieni hätäilevä varpunen. Helsinki: Karas-sana.

Družkov, Juri. 1979. Kynän ja Näppärän seikkailut. Helsinki: Otava.

Durrell, Lawrence. 1964. Serbian valkoiset kotkat. Helsinki: Taikajousi.

Earnshaw, Brian. 1978. Petoveto 5 ja Mestarismieli. Porvoo: WSOY.

Ecke, Wolfgang. 1978. Hackstonin haamutalo. Helsinki: Kirjateos.

Ecke, Wolfgang. 1978. Valkoisen korpin salaisuus. Helsinki: Kirjateos.

Ecke, Wolfgang. 1979. Kasvot ikkunassa. Helsinki: Otava.

Ecke, Wolfgang. 1979. Musikaalinen kiristäjä. Helsinki: Otava.

Ecke, Wolfgang. 1979. Pronssipatsaan ryöstäjät; Kaikkien kummitusten kauhu. Helsinki: Kirjateos.

Ecke, Wolfgang. 1979. Soittorasian salaisuus; Kaikenkarvaisia varkaita. Helsinki: Kirjateos.

Ek, Birgitta. 1979. Manuela, intiaanityttö. Espoo: Weilin + Göös.

Ek, Birgitta. 1979. Pedro, kengänkiillottaja. Espoo: Weilin + Göös.

Ellis, Mel. 1979. Yläjärven kotka. Porvoo: WSOY.

Eläinystävämme. 1978. Helsinki: Tammi.

Emhardt, Erna. 1978. Nooan arkki. Helsinki: SLEY-kirjat.

Engström, T. A. 1978. Toivekoira: romaani kaikille koirien ystäville. Helsinki: Taikajousi.

Erkkilä, Leena. 1979. Satakieli, Marian lintu. Helsinki: Lasten Keskus.

Etna, Renate. 1978. Missä minä olen? : piilokuvakirja 3 vuotta täyttäneille. Östersundom: Kirjalito.

Field, Rachel. 1978. Lapsen iltarukous. Vaasa: Edes.

Fischman, Bernard. 1979. Tarina miehestä, joka ajoi 10-vaihteisella polkupyörällä kuuhun. Jyväskylä: Gummerus.

Foster, Harold R. 1979. Uusi maailma. Tampere: Semic.

Fox, Paula. 1979. Kivikasvo. Porvoo: WSOY.

Frick, Lennart. 1979. Vahingossa. Porvoo: WSOY.

Furminger, Jo. 1979. Mustarastaanmajalla tapahtuu, Hämeenlinna: Karisto.

Furminger, Jo. 1979. Mustarastat arvoitusten polulla. Hämeenlinna: Karisto.

Garner, Alan. 1978. Huuhkajalaakso. Porvoo: WSOY.

Gedin, Birgitta. 1978. Hupikorva: kaniiniromaani. Helsinki: Tammi.

Gorki, Maksim. 1979. Varpusenpoika. Moskova: Edistys.

Gosciny. 1979. Asterix Belgiassa. Helsinki: Sanomaprint.

Grahame, Kenneth. 1979. Huviretki. Porvoo: WSOY.

Granér, Cyrus. 1979. Pikku Puten uudet vaatteet: kertomus äidin pienimmille piimäsuille. Helsinki: Otava.

Gregorowski, Christopher. 1979. Miksi aasi valittiin. Helsinki: Lasten Keskus.

Grey, Zane. 1979. Erämaan vaeltaja. Helsinki: Taikajousi.

Grimm, Jacob. 1979. Urhea pikku räätäli. Porvoo: WSOY.

Gripen, Maria. 1978. Se ”oikea” Elvis. Helsinki: Tammi.

Guillot, René. 1979. Valkoharja. Helsinki: Otava.

Haavio, Martti. 1979. Pullapoika. Porvoo: WSOY.

Hagtingius-Seger, A. 1978. Laura saa satukorvat. Östersundom: Kirjalito.

Hagtingius-Seger, A. 1978. Mikko ja Mari Myyrä ystävineen. Östersundom: Kirjalito.

Hansen, Carla. 1979. Rasmus Nalle jokiretkellä. Espoo: Weilin + Göös.

Hansen, Carla. 1979. Rasmus Nalle laivanhakumatkalla. Espoo: Weilin + Göös.

Hansen, Hans. 1979. Tahdotko nähdä nätin napani... Helsinki: Tammi.

Hansson, Margaretha. 1978. Katselemme ja teemme havaintoja järvellä.

Hansson, Margaretha. 1978. Katselemme ja teemme havaintoja merellä.

Hansson, Margaretha. 1978. Katselemme ja teemme havaintoja metsässä.

Hansson, Margaretha. 1978. Katselemme ja teemme havaintoja niityllä.

Harjanne, Maikki. 1979. Minttu retkellä. Porvoo: WSOY.

Harjanne, Maikki. 1979. Mintun joulu. Porvoo: WSOY.

Harjanne, Maikki. 1979. Mintun kiva päivä. Porvoo: WSOY.

Harrison, David L. 1978. Pieni poika ja jättiläinen. Helsinki: Tammi.

Hatullinen satuja. 1978. Helsinki: Liberaalisen kansanpuolueen naiset.

Heilala, Eeva. 1978. Tuhat koivua: runoja. Helsinki: Tammi.

Heinlein, Robert A. 1979. Yli-ihmisen aika. Helsinki: Kirjayhtymä.

Heino, Saara. 1979. Lauantaisadut. Helsinki: Valistus.

Heino, Saara. 1979. Sunnuntaisadut. Helsinki: Valistus.

Helakisa, Kaarina. 1979. Antti Pantti Neliskantti matkalla maan ääriin. Espoo: Weilin + Göös.

Helakisa, Kaarina. 1979. Olena ja Vassuska. Helsinki: Otava.

Helgadottir, Gudrun. 1979. Kekseliäät kaksoset. Helsinki: Tammi.

Helka, Leena. 1978. Timantti-Kati. Helsinki: Sanoma.

Hellsing, Lennart. 1979. Muna. Espoo: Weilin + Göös.

Hemingway, Ernest. 1979. Nick Adamsin tarina. Helsinki: Tammi.

Hergé. 1979. Tintti Haijärvellä. Helsinki: Otava.

Herriot, James. 1979. Eläinlääkäri vauhdissa. Helsinki: Otava.

Hesse, Hermann. 1979. Alppien poika. Porvoo: WSOY.

Hesse, Hermann. 1979. Hermann Lauscher. Helsinki: Kirjayhtymä.

Hietala, Mirjami. 1978. Minä, Vincent ja mustat linnut. Helsinki: Tammi.

Hildick, E. W. 1979. Salainen viesti. Jyväskylä: Gummerus.

Holder, Mig. 1979. Pappa Panovin erikoinen vieras. Helsinki: Kirjaneliö.

Hølm, Jesper. 1976. Kuvis. Helsinki: Kirjayhtymä.

Hoppenbrouwers, Frans. 1979. Kenguru. Jyväskylä: Gummerus.

Hoppenbrouwers, Frans. 1979. Myyrä. Jyväskylä: Gummerus.

Hoppenbrouwers, Frans. 1979. Papukaija. Jyväskylä: Gummerus.

Hoppenbrouwers, Frans. 1979. Susi. Jyväskylä: Gummerus.

Huhtinen, Arja. 1979. Kissan juhlat. Helsinki: Tammi.

Huima, Leena. 1979. Antti ja Liisa. Lohja: Karas-sana.

Huovi, Hannele. 1979. Jos olet yksin ja salaa: satuja, runoja ja lauluja vuodenaikojen hengityksen tahdissa. Jyväskylä: Gummerus.

Hägerström, Solveig. 1979. Hahtuvavuorten salaisuus. Espoo: Weilin + Göös.

Hämäläinen, Esko. 1978. Huvivero: runoja ja epärunoja. Oulu: Pohjoinen.

Hänninen, Anne. 1978. Yön tina sulaa aamuun: runoja. Porvoo: WSOY.

Ibbotson, Eva. 1979. Pelastakaa kummitukset. Porvoo: WSOY.

Ihmeellinen luuta: Risto Mäkisen kuvittamia satuja. 1979. Helsinki: Valistus.

Iltalukemista lapsille. 1979. Helsinki: Kauppiaitten kustannus.

Inger, Nan. 1979. Mahdoton Marionetti. Porvoo: WSOY.

Isoäidin satuja. 1978. Helsinki: Tammi.

Itkonen, Tuomo. 1979. Neidonkenkä. Hämeenlinna: Karisto.

Jaantila, Anu. 1979. Jenkkivuosi. Helsinki: Otava.

Jaetaan tasan: pienoisten maailma. 1979. Östersundom: Kirjalito.

Jalo, Marvi. 1978. Elämän laukka. Helsinki: Tammi.

Jalo, Marvi. 1979. Hevostytön syksy. Helsinki: Tammi.

Jalo, Marvi. 1979. Kevät tulee, hevostyttö. Helsinki: Tammi.

Jalo, Merja. 1979. Punainen hevosenkenkä. Espoo: Weilin + Göös.

Jansson, Tove. 1978. Muumi 1 & 2. Turku: Turun sanomat.

Japanilaisia runoja. 1978. Porvoo: WSOY.

Jones, Elizabeth Orton. 1979. Pikku Punahilkka. Helsinki: Tammi.

Kaila, Tiina. 1978. Simon matkat Peilikaupunkiin. Helsinki: Otava.

Kallioniemi, Tuula. 1979. Samin siili. Helsinki: Otava.

Kallioniemi, Tuula. 1979. Tynämiittipaukku. Helsinki: Otava.

Karjalainen, Ilona. 1979. Mirkka, erään ihmisen kuva: kertomus CP-vammaisesta työstä. Porvoo: WSOY.

Karjalaisia satuja. 1978. Petroskoi: Karjala.

Kastelli, Kerttu. 1978. Lepikkotien liiga. Helsinki: Lasten Keskus.

Katsele kulkuneuvoja. 1978. Östersundom: Kirjalito.

Katsele työkoneita ja kuljetusautoja. 1978. Östersundom: Kirjalito.

Keene, Carolyn. 1979. Alppimajan arvoitus. Hämeenlinna: Karisto.

Keene, Carolyn. 1979. Kummituslaguunin arvoitus. Hämeenlinna: Karisto.

Keene, Carolyn. 1979. Neiti Etsivä ja jalokivilippaan arvoitus. Helsinki: Tammi.

Keene, Carolyn. 1979. Neiti Etsivä ja linnanmuurin arvoitus. Helsinki: Tammi.

Keene, Carolyn. 1979. Neiti Etsivä ja outo viesti. Helsinki: Tammi.

Keene, Carolyn. 1979. Neiti Etsivä ja pahanilmanlintu. Helsinki: Tammi.

Keene, Carolyn. 1979. Neiti Etsivä ja postivaunujen arvoitus. Helsinki: Tammi.

Keene, Carolyn. 1979. Neiti Etsivä ja ranneketjun arvoitus. Helsinki: Tammi.

Kent, Alexander. 1979. Bolitho ja petturi. Jyväskylä: Gummerus.

Kerro, kerro kuvastin. 1977. Helsinki: Sanoma.

Kilpi, Marjatta. 1979. Koti-isä. Helsinki: Sanoma.

Kincaid, Lucy. 1978. Pieni punainen kana. Östersundom: Kirjalito.

Kincaid, Lucy. 1978. Seikkailuja Saarnimajalla. Salaisuuksia. Östersundom: Kirjalito.

Kincaid, Lucy. 1978. Seikkailuja Saarnimajalla. Tuttavuuksia. Östersundom: Kirjalito.

Kincaid, Lucy. 1978. Seikkailuja Saarnimajalla. Uusi koti. Östersundom: Kirjalito.

Kincaid, Lucy. 1978. Seikkailuja Saarnimajalla. Yllätyksiä. Östersundom: Kirjalito.

Kincaid, Lucy. 1978. Tyhmä Jaakko. Östersundom: Kirjalito.

Koistinen, Pirkko. 1979. Kun Laura kävi hammaslääkärissä. Porvoo: WSOY.

Koivisto, Ilkka. 1978. Kosken jälkeen suvanto: runoja. Helsinki: Otava.

Koivula, Maija. 1974. Anun päivä.

Koivula, Maija. 1974. Ja-ni. Helsinki: Koulun erityispalvelu.

Koivula, Maija. 1975. Ma-ja.

Koivula, Maija. 1976. Po-ni. Helsinki: Koulun erityispalvelu.

Koivula, Matti. 1978. Sammakko. Helsinki: Kirjayhtymä.

Koivula, Matti. 1978. Sisilisko. Helsinki: Kirjayhtymä.

Kolnberger, Anton. 1978. Kauneimmat eläinsatuni. Östersundom: Kirjalito.

Konekuvakirja. 1978. Tomki.

Korinets, Juri. 1979. Hevoseni Sul. Espoo: Weilin + Göös.

Koululaiva ”Albatross”. 1978. Toim. Paavo Haavikko & Pentti Huovinen. Helsinki: Otava.

Krohn, Leena. 1979. Näkki: kertomus vesirajasta. Porvoo: WSOY.

Kruse, Max. 1979. Kukko joka lakkasi kiekumasta. Helsinki: Otava.

Kuinka monta eläinlasta? 1978. Helsinki: Tammi.

Kujala, Yrjö. 1979. Uuden maan lapset palaavat. Helsinki: SLEY-kirjat.

Kukurikuu: runoja, lauluja ja leikkejä perheen pienimmille. 1979. Jyväskylä: Gummerus.

Kumara, Aino-Inkeri. 1978. Merimökin Hillevi. Helsinki: Otava.

Kun lapset oppivat nauramaan. 1979. Espoo: Weilin + Göös.

Kunnas, Kirsi. 1979. Kani Koipeliinin kuperkeikat. Porvoo: WSOY.

Kunnas, Mauri. 1979. Suomalainen tonttukirja. Helsinki: Otava.

Kunnas, Unto. 1978. Orpo-Olavin koettelemukset. Tikkurila: Ristin voitto.

Kuratomi, Chizuko. 1979. Otso-herra asemapäällikkönä. Helsinki: Lasten Keskus.

Kuratomi, Chizuko. 1979. Otso-herra postinkantajana. Helsinki: Lasten Keskus.

Kurelek, William. 1978. Preeriapojan talvi. Espoo: Weilin + Göös.

Kurelek, William. 1979. Preeriapojan kesä. Espoo: Weilin + Göös.

Kurvinen, Jorma. 1979. Susikoira Roin tunturiseikkailu. Helsinki: Otava.

Kuu kumottaa. 1978. Östersundom: Kirjalito.

Lagercrantz, Ann-Mari. 1979. Lintuvuoren pieni kiisla. Jyväskylä: Gummerus.

Laine, Sirkka. 1979. Tähtipolku. Helsinki: Otava.

Lappo, Jaana. 1979. Vauhtikalle. Porvoo: WSOY.

Lasten suuri joulukirja. 1978. Östersundom: Kirjalito.

Latvus, Sisko. 1979. Jeesuksen syntymäpäivät. Lohja: Karas-sana.

Laukkarinen, Liisa. 1979. Huomisen tausta. Jyväskylä: Gummerus.

Le Guin, Ursula K. 1979. Osattomien planeetta. Porvoo: WSOY.

Lehtiharava: runoa ja proosaa. Nuoren voiman Liiton vuoden 1978 kulttuurikilpailun satoa. 1979. Porvoo: WSOY.

Lehtonen, Anna-Liisa. 1979. Sinisiä satuja. Porvoo: WSOY.

Lehtonen, Joel. 1978. Kanojen Kukkelman ja muita eläintarinoita. Helsinki: Otava.

Leiki kanssani: pienoisten maailma. 1979. Östersundom: Kirjalito.

Leino, Eino. 1978. Juhana Herttuan ja Catharina Jagellonican lauluja. Helsinki: Otava.

Leitch, Patricia. 1978. Jennin kesytön ratsu. Helsinki: Tammi.

Leitch, Patricia. 1979. Jenni ja punainen hevonen. Helsinki: Tammi.

Lem, Stanislaw. 1979. Voittamaton. Helsinki: Kirjayhtymä.

Lentokentällä. 1979. Östersundom: Kirjalito.

Léourier, Christian. 1979. Peilipuu. Porvoo: WSOY.

Lewis, C. S. 1979. Narnian viimeinen taistelu. Helsinki: Otava.

Lindgren, Astrid. 1979. Minäkin haluan siskon. Porvoo: WSOY.

Lindgren, Barbro. 1979. Pikku varpunen. Helsinki: Tammi.

Linnahalme, Aila. 1978. Hevonen joka vastusti sotaa. Helsinki: Sanoma.

Loponen-Mäntynen, Raija. 1978. Kaksi satua. Stockholm: Finn-Kirja.

Loppu hyvin, kaikki hyvin. 1978. Helsinki: Tammi.

Louhija, Aura. 1979. Hans Christian: kertomus satukuninkaan nuoruusvuosista. Porvoo: WSOY.

Macleane, Moira. 1979. Talomme sisältä ja ulkoa. Östersundom: Kirjalito.

Malory, Thomas. 1979. Pyöreän pöydän ritarit. Hämeenlinna: Karisto.

Malpass, Eric. 1978. Aamulla kello seitsemän. Helsinki: Kirjayhtymä.

Malpass, Eric. 1979. Joenrannan talossa. Helsinki: Kirjayhtymä.

Mamin-Sibirjak, Dimitri. 1978. Satu urhoollisesta jäniksestä. Helsinki: Kansankulttuuri.

Martens, Paul von. 1979. Pieni onni. Helsinki: Otava.

Martinheimo, Asko. 1979. Saari taivaanrannassa. Porvoo: WSOY.

Matka Beetlehemiin. 1979. Helsinki: SLEY-kirjat.

Merinen, Olavi. 1978. Elsakallen konkkaronkka. Porvoo: WSOY.

Mickwitz, Camilla. 1979. Emilia ja kolme pikkuista tättiä. Espoo: Weilin + Göös.

Mihalkov, Sergei. 1978. Tahdon puskea. Helsinki: Kansankulttuuri.

Mikkola, Maria. 1979. Köpi Kämpälämäki. Helsinki: Otava.

Miller, Galvin. 1978. Kuolematon laulaja. Helsinki: Karas-sana.

Minarik, Else Holmelund. 1979. Pikku Karhu mummolassa. Helsinki: Otava.

Minarik, Else Holmelund. 1979. Pikku Karhu saa ystävän. Helsinki: Otava.

Minarik, Else Holmelund. 1979. Suukko Pikku Karhulle. Helsinki: Otava.

Mitä näen huoneessani. 1978.

Mitä näen kadulla. 1978.

Mitä näen maatilalla. 1978.

Mitä näen meillä kotona. 1978.

Montgomery, L. M. 1976. Tie eiliseen. Hämeenlinna: Karisto.

Moore, Patrick. 1979. Avaruusvakooja. Jyväskylä: Gummerus.

Moore, Patrick. 1979. Pelon planeetta. Jyväskylä: Gummerus.

Moottoritiellä. 1979. Östersundom: Kirjalito.

Morris, Michael. 1979. Pasi värimestarina. Helsinki: Kirjayhtymä.

Morris, Michael. 1979. Pasin eläintarha. Helsinki: Kirjayhtymä.

Morris, Michael. 1979. Pasin laskuoppi. Helsinki: Kirjayhtymä.

Morris, Michael. 1979. Pasin palloleikki. Helsinki: Kirjayhtymä.

Morris. 1979. Laulava lanka. Helsinki: Otava.

Morris. 1979. Ylös Mississippi-jokea. Helsinki: Otava.

Muje, Vuokko. 1979. Käkilintuprinsessa. Espoo: Weilin + Göös.

Müller, Ch. Anna-Hermine. 1979. Kadonnut lammas. Helsinki: SLEY-kirjat.

Müller, Ch. Anna-Hermine. 1979. Sakkeus joka kiipesi puuhun. Helsinki: SLEY-kirjat.

Mählqvist, Stefan. 1979. Tule minun yöhöni, tule minun uneeni. Jyväskylä: Gummerus.

Mäkelä, Hannu. 1979. Helsinki: Otava.

Nekrasov, Andrej. 1978. Ystäviä: kuvakertomuksia liittotasavaltojen lapsista. Moskova: Edistys.

Nickl, Peter. 1979. Ra ta ta tam. Helsinki: Lasten Keskus.

Nieminen, Kai. 1979. Tie jota oli kuljettava: runoja. Helsinki: Tammi.

Nieminen, Leila. 1978. Ihmesatuja. Porvoo: WSOY.

Niland, Deborah. 1979. Hurjan hupsut hipat. Helsinki: Kirjateos.

Niland, Deborah. 1979. Peippopuu: pörrösiipien numerokirja. Helsinki: Kirjateos.

Niskanen, Vuokko. 1979. Hyvästi Hiekkala: romaani juuri lukemaan oppineille. Jyväskylä: Gummerus.

Niskanen, Vuokko. 1979. Olavi oppii lukemaan: romaani juuri lukemaan oppineille. Jyväskylä: Gummerus.

Nordberg, Harald. 1979. Saara ja sateenkaari. Jyväskylä: Gummerus.

Nukkumatin tullessa. 1978. Helsinki: Tammi.

Nökön uusi harrastus ja kolme muuta satua. 1978. Östersundom: Kirjalito.

Nöstlinger, Christine. 1979. Päiväjärjestys. Porvoo: WSOY.

Olemme yhdessä leikeissä. 1978. Östersundom: Kirjalito.

Olemme yhdessä syntymäpäivillä. 1978. Östersundom: Kirjalito.

Oma pieni maailmani. 1978. Helsinki: Tammi.

Oranen, Raija. 1979. Möttönen ja Vehtaja. Espoo: Weilin + Göös.

Orleans, Ilo. 1978. Eläinten orkesteri. Helsinki: Tammi.

Orwell, George. 1978. Vuonna 1984. Porvoo: WSOY.

Osaan ihan itse: pienoisten maailma. 1979. Östersundom: Kirjalito.

Oxenbury, Helen. 1978. Kiltin lapsen kirja. Porvoo: WSOY.

Pahnke, Lisbeth. 1978. Britta ja Hopea leirillä. Hämeenlinna: Karisto.

Pahnke, Lisbeth. 1978. Britta ja Hopea uusilla urilla. Hämeenlinna: Karisto.

Palvo, Aila. 1979. Mökkerö ja Muukuti. Helsinki: Kirjayhtymä.

Parkkinen, Jukka. 1979. Korppi ja korven veikot. Porvoo: WSOY.

Peck, Richard. 1978. Oletko yksin kotona? Porvoo: WSOY.

Peltonen, Marja. 1978. Millaista on neuvolassa. Helsinki: Edistys.

Perkiö, Pia. 1978. Onnellinen Oo. Helsinki: Lasten Keskus.

Peterson, Hans. 1979. Maija autiolla saarella. Espoo: Weilin + Göös.

Peterson, Hans. 1979. Simonin talvi. Helsinki: Tammi.

Peyo. 1979. Järvilinnain sormus. Helsinki: Otava.

Peyo. 1979. Musta nuoli. Helsinki: Otava.

Pienten kuvakirja: avaa ja kerro. 1979. Östersundom: Kirjalito.

Piers, Helen. 1979. Hepokatti ja kaaliperhonen. Porvoo: WSOY.

Piers, Helen. 1979. Pukupukkirja. Espoo: Weilin + Göös.

Pihlajamäki, Kaarina. 1979. Hiiop ja Nono. Helsinki: Lasten Keskus.

Pikku apulaiset. 1979. Östersundom: Kirjalito.

Pikku leikkitoverit. 1979. Östersundom: Kirjalito.

Pikku taiteilijat. 1979. Östersundom: Kirjalito.

Pitkänen, Ilkka. 1979. Tavallisia ihmisiä: kolme kertomusta. Helsinki: Otava.

Polva, Anni. 1979. Marjuli. Hämeenlinna: Karisto.

Polva, Anni. 1979. Pata päässä. Hämeenlinna: Karisto.

Polva, Anni. 1979. Tiina ei löydä Tinttamaria. Hämeenlinna: Karisto.

Postma, Lidia. 1979. Lumottu puutarha. Helsinki: WSOY.

Potter, Beatrix. 1979. Kaksi tuhmaa hiirtä. Helsinki: Otava.

Potter, Beatrix. 1979. Nokkela ja Vikkelä. Helsinki: Otava.

Potter, Beatrix. 1979. Penna Pupu. Helsinki: Otava.

Potter, Beatrix. 1979. Petteri Kaniini. Helsinki: Otava.

Potter, Beatrix. 1979. Rouva Siiri Sipinen. Helsinki: Otava.

Potter, Beatrix. 1979. Tarina räätälistä. Helsinki: Otava.

Pursiainen, Lempi. 1979. Pienenä tyttönä Savossa. Helsinki: Kirjapaja.

Pylkkänen, Risto. 1978. Isokenkäiset asialla: vitsinkerronnan maailmanennätysmiehen parhaat poliittiset palat. Helsinki: Tammi.

Raitis, Harri. 1979. Kadonnut kalkki: kertomus tytöille ja pojille. Helsinki: Kirjaneliö.

Rantanen, Riitta-Stina. 1979. Hellyyttä ja karhunkäpäliä: nuorisoromaani. Espoo: Weilin + Göös.

Raustela, Lasse. 1979. Taivaansavut. Helsinki: Tammi.

Ravanti, Leena. 1979. Tule mukaan mummikulta. Jyväskylä: Gummerus.

Reijomaa, Kalle-Ville. 1978. Simpiäinen: tosisatu. Helsinki: Kirjapaja.

Rekimies, Reetta. 1978. Mesirinteen Hirmu. Helsinki: Sanoma.

Reuter, Bjarne. 1979. Sedän suuri keikka. Porvoo: WSOY.

Richler, Mordecai. 1979. Jaakko Kakkonen kohtaa Hirveän Irvihampaan. Helsinki: Otava.

Ropponen, Iit-Mari. 1979. Timanttisydän. Helsinki: Valistus.

Roth, Arthur. 1979. Keltainen Maserati. Porvoo: WSOY.

Rudolf, Stanislav. 1978. Hellästi virkattu aika. Helsinki: Tammi.

Rönkkö, Eero. 1979. Petäjäpuron kultakuume. Lohja: Karas-sana.

Sade ropisee. 1978. Östersundom: Kirjalito.

Sahimaa, Jaakko. 1979. Rannarin kettu se oli: satukirja alle satavuotiaille. Tikkurila: Ristin voitto.

Sainio, Venla. 1979. Panun pyjama ja muita iltasatuja. Helsinki: Otava.

Salminen, Hellevi. 1979. Äitini, La Marguerite. Porvoo: WSOY.

Salo, Arvo. 1978. Koetut runot: runoja ja kommentteja. Helsinki: Tammi.

Samulinen, Mikko. 1978. Keltainen varis: novelleja. Helsinki: Tammi.

Samulinen, Mikko. 1978. Tunari. Helsinki: Sanoma.

Sandberg, Inger. 1979. Lapaniina ja Millimiina. Espoo: Weilin + Göös.

Sandman Lilius, Irmelin. 1978. Kuningas Tulle. Helsinki: Tammi.

Sandman Lilius, Irmelin. 1979. Tonttulakki. Helsinki: Tammi.

Sapgir, Genrihh. 1978. Päivänkakkarakylän pikku veturi. Helsinki: Kansankulttuuri.

Satamassa. 1979. Östersundom: Kirjalito.

Scarry, Richard. 1979. Lomalla. Östersundom: Kirjalito.

Scarry, Richard. 1979. Maatilalla. Östersundom: Kirjalito.

Scarry, Richard. 1979. Opin laskemaan. Östersundom: Kirjalito.

Scarry, Richard. 1979. Pidetään hauskaa. Östersundom: Kirjalito.

Schmid, Eleonore. 1979. Pikku kissani Sebastian. Helsinki: Lasten Keskus.

Schmidt-Eller, Berta. 1978. Gisela: kertomus pienille ja isoille ihmisille. Hämeenlinna: Päivä.

Schroeder, Binette. 1979. Lupiina. Helsinki: Lasten Keskus.

Schulz, Charles M. 1979. Lyö lennosta, Ressu! : Tenavat. Helsinki: Sanoma.

Sempé. 1979. Nikke ja kostajien sakki. Porvoo: WSOY.

Sharp, Margery. 1979. Pelastuspartio Bernard & Bianca: ensimmäinen seikkailu. Helsinki: Otava.

Simmel, Johannes Mario. 1979. Maailma on kuin linja-auto. Hämeenlinna: Karisto.

Simon, Noel. 1979. Jääkarhut. Helsinki: Tammi.

Simon, Noel. 1979. Kengurut. Helsinki: Tammi.

Simon, Noel. 1979. Tiikerit. Helsinki: Tammi.

Simpson, Julie. 1979. Uusi talomme. Östersundom: Kirjalito.

Sinä ja minä. 1979. Östersundom: Kirjalito.

Skote, Inger. 1979. Miks sä teit sen? Helsinki: Otava.

Skote, Inger. 1979. Mä vihaan niitä! Helsinki: Otava.

Soini, Tuulikki. 1979. Anna ja Janne laivalla. Jyväskylä: Gummerus.

Soini, Tuulikki. 1979. Höyhensaarten satuja. Jyväskylä: Gummerus.

Sokolov-Mikitov, I. 1978. Vuosi metsässä. Helsinki: Tammi.

Šolohov, Mihail. 1979. Kertomuksia. Helsinki: Kirjayhtymä.

Specht, Robert. 1978. Tisha – erämaakoulun opettajatar. Hämeenlinna: Karisto.

Steen, Pax. 1978. Aika kuluu... Östersundom: Kirjalito.

Stevens, Lyla. 1978. Debbie-koiran tarina. Helsinki: Otava.

Strandberg, Ingela. 1979. Tomas saa ystävän. Helsinki: Kirjaneliö.

Strong, J. J. 1979. Milla on ahmatti. Helsinki: Lasten Keskus.

Suomalaista huumoria: Juhani Ahosta Bisquitiin. 1979. Toim. Timo Tiusanen. Helsinki: Tammi.

Suomela, Erkki K. 1979. Oravapoika. Jyväskylä: Gummerus.

Suomen kansan eläinsatuja 1–2. 1979. Kert. K. Merikoski. Helsinki: Valistus.

Suomen kansan peikkosatuja. 1979. Kert. K. Merikoski. Helsinki: Valistus.

Suuronen, Hannu. 1979. Kärppätarina. Helsinki: Tammi.

Svend Otto S. 1979. Poika ja valjakkokoira. Porvoo: WSOY.

Tabermann, Tommy. 1979. Kipeästi keinuu keinumme: runoja. Espoo: Weilin + Göös.

Taikahattu. 1979. Helsinki: Valistus.

Talvio, Pirkko. 1979. Simpanssi Salomonin erilainen maanantai. Helsinki: Sanoma.

Tammi, Mervi. 1979. Kivimaailman ympäri kymmenen kertaa. Jyväskylä: Gummerus.

Tanttu, Markku. 1979. Tuli toinenkin kevät. Helsinki: M. Tanttu.

Tarinoita lapsille. 1978.

Tauriala, Anna. 1979. Muru muistaa maistaa. Östersundom: Kirjalito.

Tauriala, Anna. 1979. Murun eläinystävät. Östersundom: Kirjalito.

Tauriala, Anna. 1979. Murun tutut jutut. Östersundom: Kirjalito.

Tauriala, Anna. 1979. Valtterin tarinoita: Nenua-nenua. Jyväskylä: Gummerus.

Taylor, Mildred D. 1979. Ukkonen, kuule huutoni mun. Porvoo: WSOY.

Terä, Kerttu. 1979. Jussukan seikkailut. Helsinki: Valistus.

Thelwell. 1978. Heppahöperön käsikirja: täydellinen ratsastusopas. Helsinki: Otava.

Thelwell. 1979. Heppahöperön ratsastuskoulu. Helsinki: Otava.

Thelwell. 1979. Penelope. Helsinki: Otava.

Thiele, Colin. 1979. Myrskyn poika. Helsinki: Otava.

Thomsen, Thorstein. 1978. Planeetta Aam. Porvoo: WSOY.

Tietyömaalla. 1979. Östersundom: Kirjalito.

Tikka, Eeva. 1979. Hiljainen kesä. Jyväskylä: Gummerus.

Titcombe, Bill. 1978. Muistamaton Mooses eksyy joella. Helsinki: Tammi.

Titcombe, Bill. 1978. Muistamaton Mooses ja lentotunnit. Helsinki: Tammi.

Titcombe, Bill. 1978. Muistamaton Mooses ja syntymäpäivät. Helsinki: Tammi.

Titcombe, Bill. 1978. Muistamaton Mooses ja uudet ystävät. Helsinki: Tammi.

Toivola, Ritva. 1979. Hunajakarhut, jääkarhut. Espoo: Weilin + Göös.

Tolkien, J. R. R. 1978. Maamies ja lohikäärme. Porvoo: WSOY.

Tolkien, J. R. R. 1979. Silmarillion. Porvoo: WSOY.

Tšaplina, Vera. 1978. Oravat muuttavat. Helsinki: Kansankulttuuri.

Tšehov, Anton. 1978. Pojat. Moskova: Edistys.

Tuohekas ja Kastehelmi ynnä muita satuja. 1978. Toim. Sirpaleena ja Juhani Merilahti. Turku: Matricula.

Tuominen, Airi. 1979. Lumiukolta terveisiä. Helsinki: Otava.

Tuuli puhaltaa. 1978. Östersundom: Kirjalito.

Under, Marie. 1978. Puutarhan syksy: valikoima Marie Underin runoja 1909–1962. Helsinki: SKS.

Uotila, Maire. 1979. Petteri ja puhuva pallo. Espoo: Weilin + Göös.

Vaara, Maria. 1979. Vihreä matka: saturomaani. Jyväskylä: Gummerus.

Wagner, Jenny. 1979. Artturi, Roosa ja keskiyön kissa. Espoo: Weilin + Göös.

Vaijärvi, Kari. 1978. Aavelento. Karkkila: Kustannus-Mäkelä.

Vaijärvi, Kari. 1979. Aavekuvat. Karkkila: Kustannus-Mäkelä.

Vaijärvi, Kari. 1979. Mustan vihon salaisuus. Espoo: Weilin + Göös.

Vainonen, Jorma. 1978. Tallipoika. Helsinki: Tammi.

Vainonen, Jorma. 1979. Kolmen päivän intiaanit. Helsinki: Tammi.

Walker, Mildred. 1976. Syysvehnää. Jyväskylä: Gummerus.

Wallstein, Bärbel. 1979. Nukkumatin unihiekka vaarassa. Helsinki: Kansankulttuuri.

Vartiainen, Onerva. 1976. Hei sit huomiseen. Porvoo: WSOY.

Vartiainen, Sirpa. 1979. Ainoa poika. Jyväskylä: Gummerus.

Velthuijs, Max. 1979. Maalari ja lintu. Helsinki: Lasten Keskus.

Verhagen-Kessels, Ineke. 1977. Nallekarhu. Tampere: Artko.

Verhagen-Kessels, Ineke. 1979. Aulikki-ankka.

Verhagen-Kessels, Ineke. 1979. Kaniini Kuperkeikka.

Verne, Jules. 1979. Ajelehtiva saari. Hämeenlinna: Karisto.

Verne, Jules. 1979. Kapteeni Grantin löytyminen. Hämeenlinna: Karisto.

Verne, Jules. 1979. Turkiksien maassa. Hämeenlinna: Karisto.

White, Paul. 1978. Viidakkotohtorin suorat sävelet. Tikkurila: Ristin voitto.

White, Paul. 1979. Viidakkotohtori ja leopardi. Tikkurila: Ristin voitto.

Wik, Lars. 1978. Minä leikin. Helsinki: Tammi.

Wik, Lars. 1978. Minä syön. Helsinki: Tammi.

Wik, Lars. 1978. Nukkumaan. Helsinki: Tammi.

Wik, Lars. 1978. Vaatteeni. Helsinki: Tammi.

Vik, Merri. 1979. Mikä sotku, Lotta! Hämeenlinna: Karisto.

Vik, Merri. 1979. Olipa tuuria, Lotta! Hämeenlinna: Karisto.

Vik, Merri. 1979. Yliveto Lotta. Hämeenlinna: Karisto.

Vik, Merri. 1979. Älä luovuta, Lotta! Hämeenlinna: Karisto.

Wilkes, Paul. 1974. Keskuspuiston yksinäinen. Porvoo: WSOY.

Winberg, Anna-Greta. 1979. Jotkut jää kesäksi kaupunkiin. Helsinki: Tammi.

Virtanen, Tyyne. 1978. Toivolan lapset. Suolahti: Ev. lut. herätysseura.

Vuorinen, Esteri. 1978. Liisa-sorsa ja Suvisen lapset. Porvoo: WSOY.

Vuoristo, Liisa. 1979. Kantolan talossa: romaani. Jyväskylä: Gummerus.

Yhteistuumin: pienoisten maailma. 1979. Östersundom: Kirjalito.

Yliruusi, Tauno. 1978. Toivo tulee kaupunkiin. Helsinki: Myrskylintu.

Zak, Monica. 1979. Salainen matka. Helsinki: Tammi.

Zilliacus, Antonia. 1979. Petteri sepänopissa: esi-isiamme aikaan. Espoo: Weilin + Göös.

Zindel, Paul. 1979. Bobomies. Porvoo: WSOY.